

**RUSYA'NIN, VLADİMİR PUTİN DÖNEMİN'DE ULUSAL GÜVENLİK
STRATEJİLERİ VE BUNUN ULUSLARARASI SİSTEME ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Seymur Abbasov

Eskişehir 2023

**RUSYA'NIN, VLADİMİR PUTİN DÖNEMİN'DE ULUSAL GÜVENLİK
STRATEJİLERİ VE BUNUN ULUSLARARASI SİSTEME ETKİSİ**

Seymur Abbasov

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Programı

Danışmanı: Prof. Dr. Murat ERCAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2023

ÖZET

Rusya'nın, Vladimir Putin Dönemin'de Ulusal Güvenlik Stratejileri ve

Bunun Uluslararası Sisteme Etkisi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Danışman: Prof. Dr. Murat ERCAN

Ulusal güvenlik anlayışı, Rusya Federasyonu'nun (RF) uzun süre gelen devletçilik gelenekleri bağlamında batı dünyasına karşı, önemli derecede bir stratejik caydırıcılık kabiliyeti kazandırmıştır. Özellikle, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve günümüzde Vladimir Putin yönetiminde olan RF, ister Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, ister Askeri Doktrin, isterse de Dış Politika Doktrini vasıtasıyla, kısa ve uzun vadeli dönem çerçevesinde ulusal güvenliğini pekiştirmiştir. SSCB sonrası, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve batılı ülkeler karşısında önemli bir güç zafiyetine uğrayan RF, Boris Yeltsin'in istifası sonrası RF başbakanlığından, devlet başkanlığı konumuna kadar yükselen Vladimir Putin döneminde, yeniden eski gücüne dönmeyi belirli bir derecede başarmıştır.

Özellikle, Putin döneminde daha da güçlenen Avrasyacılık akımı ile birlikte, Yakın Çevre Doktrini bağlamında eski sovyet ülkeleri üzerinde kurulan veya kurulmaya çalışılan etki, yukarıda da belirttiğimiz üzere Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, Askeri Doktrin ve Dış Politika Doktrini vasıtasıyla daha da güçlendirilmeye çalışılmaktadır.

2008 yılında Gürcistan'ın Abhazya ile Güney Osetya, 2014 yılında Ukrayna'nın Kırım bölgesinin ilhakı, ve Ukrayna'nın doğusunda yer alan Donbas bölgesinde Donetsk ile Lughansk'ta yaşanan çatışmalar ile birlikte, 2022 yılında RF'nin Ukrayna'yı işgal girişimi uluslararası sistemin ve dengelerin değişmesine neden olmaktadır. Bu çalışma SSCB ve sonrasında günümüzde Putin yönetiminde devam eden RF'nin ulusal güvenlik anlayışının küresel ve bölgesel düzeyde etkilerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Güvenlik Stratejisi, Rusya Federasyonu, Yakın Çevre Doktrini, Askeri doktrin, Dış Politika Konsepti, Vladimir Putin

ABSTRACT

Russia's National Security Strategies in The Term of Vladimir Putin and
its Impact on The International System

Department of Political Science and Public Administration

Programme in Public Administration

Anadolu University, Graduate School of Social Science

Supervisor:: Prof. Dr. Murat ERCAN

The understanding of national security has provided a significant strategic deterrence capability against the western world in the context of the long-standing traditions of statism of the Russian Federation. In particular, the Soviet Union and the RF, which is under the leadership of Vladimir Putin today, have strengthened its national security in the short and long term, either through the National Security Strategy Document, the Military Doctrine or the Foreign Policy Doctrine. Russia, which suffered a significant power weakness against the USA and western countries after the USSR, succeeded to a certain extent to return to its former power during the reign of Vladimir Putin, who rose from the RF prime minister to the presidency after the resignation of Boris Yeltsin.

In particular, with the Eurasianism movement that got stronger during the Putin period, the influence established or tried to be established on the former Soviet countries in the context of the Near Environment Doctrine is tried to be further strengthened through the National Security Strategy Document, the Military Doctrine and the Foreign Policy Doctrine.

Russia's attempt to invade Ukraine in 2022, with Georgia's annexation of Abkhazia and South Ossetia in 2008, Ukraine's annexation of the Crimea region in 2014, and the conflicts in Donetsk and Lughansk in the Donbas region in the east of Ukraine, and changes the balance. This study reveals the effects of the national security understanding of the Soviet Union and the Russian Federation, which continues today under Putin's rule, at the global and regional level.

Keywords: National Security Strategy, Russian Federation, Near Abroad Doctrine, Military Doctrine, Foreign Policy Concept, Vladimir Putin

ÖNSÖZ

Öncelikle ilk olarak, yüksek lisans tez çalışmamın tüm aşamalarında bana destek olan, tüm deneyimlerini bana aktarmaya çalışan değerli Hocam, tez danışmanım olan Prof. Dr. Murat ERCAN'a bana verdiği tüm destek ve yardımlardan dolayı teşekkür ederim.

Bu akademik çalışmamın başarılı bir şekilde yürütülmesinde ve şekillenmesinde bana yardımcı olan ve yol gösteren diğer değerli hocalarım Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR'e, Doç. Dr. Emrah AYHAN'a ve Doç. Dr. Kürşad Emrah YILDIRIM'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET:	ii
ABSTRACT:	iii
ÖNSÖZ:	v
İÇİNDEKİLER:	vi
KISALTMALAR LİSTESİ:	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
1. Giriş:	1
1.1. Araştırma sorusu	4
1.2. Hipotez ve Varsayımlar	5
1.3. Veri Toplama	5
1.4. Araştırmanın Amacı	5
1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları	5
2. Ulusal Ve Uluslararası Güvenlik Kavramları ve Ulusal Güvenlik Stratejileri ve Teorileri:	7
2.1. Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Kavramı:	7
2.2. Ulusal Güvenlik Stratejisinin Önemi:	9
2.2.1. Ulusal Güvenlik Stratejisinde Hedef ve Tehdit Unsuru:	10
2.3. Uluslararası Güvenlik Teorileri:	11
2.3.1) İdealizm ve Güvenlik:	11
2.3.2) Realizm ve Güvenlik:	17

2.3.3) Konstrüktivizm (İnşacılık) ve Güvenlik:	21
2.3.4) Marksizm ve Güvenlik:	22
2.3.5) Frankfurt Okulu (Eleştirel teori) ve Güvenlik:	24
3. Uluslararası Güvenlik Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası Örgütler:	25
3.1. BM (Birleşmiş Milletler) ve Güvenlik:	27
3.2. NATO ve Güvenlik:	31
3.3. AGİT (Avrupa Güvenlik ve İş birliği Örgütü) ve Güvenlik:	34
3.4. KGAÖ (Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü) ve Güvenlik:	36
3.5. ŞİO (Şanghay İşbirliği Örgütü) ve Güvenlik:	38
4. Rusya’da 2000 Öncesi Ve Sonrası Ulusal Güvenlik Stratejileri:	40
4.1 Rusya’da 2000 Öncesi, Ulusal Güvenlik Stratejileri:	40
4.1.1. SSCB (Sovyetler Birliği) Dönemi, Ulusal Güvenlik Stratejileri:	40
4.1.2. SSCB Sonrası Rusya’nın Ulusal Güvenlik Stratejisi:	45
4.1.3. RF’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi Bağlamında, Avrasyacılık ve Atlantikçilik Yaklaşımı:	48
4.2. RF’nin 2000 Sonrası Ulusal Güvenlik Stratejileri:	52
4.2.1. Vladimir Putin’in Rusya’da İktidara Gelişi ve Rusya’da Ulusal Güvenlik Anlayışı ile Yeni Jeostratejisi Hedef ve Amaçlar:	52
4.2.2. Vladimir Putin Dönemi RF’nin Ulusal Güvenlik Stratejilerinde, Güney Kafkasya Politikaları:	65
4.2.3. Rusya’nın Ulusal Güvenlik Stratejilerine, Azerbaycan ile Ermenistan Arasında Yaşanan “Dağlık Karabağ” Sorununun Etkisi:	66

4.2.4. Rusya'nın Ulusal Güvenlik Stratejilerine, Güney Osteya ve Abhazyaya Sorunun Etkisi:	68
4.2.5. Turuncu ve Onur Devriminin Ukrayna – RF İlişkilerine Etkisi:	71
4.2.6. Minsk I ve Minsk II Protokolünün Rusya Açısından Önemi:	74
4.2.7. Kırım'ın RF Açısından Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi:	75
4.2.8. 2022'de Rusya ile Ukrayna Savaşının Uluslararası Sisteme Etkisi: .	79
Bulgular:	84
Sonuç ve Değerlendirme:	86
Kaynakça:	91

KISALTMALAR LİSTESİ:

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
KGAÖ	: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
RF	: Rusya Federasyonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	: Şanghay İşbirliği Örgütü
UGS	: Ulusal Güvenlik Stratejisi
UGSB	: Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. NATO'nun doğuya doğru genişlemesi fonunda, Ukrayna ve Gürcistan'ın durumu	32
Şekil 2. Dönemin SSCB Genel Sekreteri Nikita Kruşçev tarafından, Kırım bölgesinin Ukrayna egemenliğine verilmesi	76
Şekil 3. 24 Şubat 2022 yılı, RF askeri birliklerinin Ukrayna işgali için oluşturduğu, savaş cehpesi	80

1. Giriş:

Avrasya kıtasının büyük bir bölümünü kapsayarak, ister bölge ülkelerine isterse de diğer uluslararası sistemdeki devletlere karşı önemli bir güç olarak bilinen Rusya Federasyonu (RF) tarihsel açıdan baktığımızda bu kıta genelinde kendi etkisini belirli derecede hissettirmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile birlikte dünyanın süpergüç devletlerinden biri olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), bu dönemde batı ülkelerini kendine karşı birer önemli tehdit olarak algılamıştır. Soğuk Savaş yıllarının ortalarında SSCB yöneticileri, batılı ülkeler tarafından oluşturulacak olası bir savaş tehditine karşı, ulusal güvenliğini sağlamak için Stratejik Askeri Doktrin belgelerini kabul etmiştir. Soğuk Savaş yıllarının sonuna doğru, SSCB Genel Sekreteri Mihail Gorbaçev tarafından ortaya atılan “Perestroyka” ve “Glasnost” politikaları, SSCB’nin parçalanmasına ve kısa bir zamanda tarih sahnesinden silinmesine neden oldu.

RF, SSCB’nin dağılmasıyla diğer sovyet cumhuriyetlerinde olduğu üzere politik, ekonomik, askeri alan olmakla önemli bir güç kaybı yaşamaktaydı. RF, Boris Yeltsin iktidarının ilk dönemlerinde batıya dönük bir politika izlemesine rağmen, ülke genelinde oligarşi yöneticileri ile diğer kesimlerin oluşturduğu anarşik ortamla beraber, Varşova Paktı’nın dağılmasıyla Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü “NATO”nun (North Atlantic Treaty Organization) daha güçlü bir konuma yükselmesi, yeni kurulmuş olan RF’nin ulusal güvenliğini tehdit eden ana unsurlardan biri olarak algılanmıştır. RF yöneticileri Soğuk Savaş sonrasında, RF’nin değişen uluslararası sistem içerisinde kendi gücünü pekiştirebilmesi için 1993 yılında Dış Politika Doktrini ile “Askeri Doktrin”i, 1997 yılında ise “Ulusal Güvenlik Konsepti”ni kabul etmiştir. “Dış Politika Doktrini” ile “Askeri Doktrin” ve “Ulusal Güvenlik Konsepti”nin kabul edilmesinde Avrasyacılık akımını savunucularından olan Yevgeni Primakov’un önemli katkısı olmuştur. Özellikle Atlantikçilik akımından Avrasyacılık akımına doğru geçiş yapan RF, bu dönemde ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlar bağlamında 1993 yılında Yakın Çevre Doktrin’i stratejisi üzerinden (Doğu Avrupa, Güney Kafkasya ve Orta Asya) bölgelerinde etkisini artırmaya yeltenmiştir.

Yeltsin döneminde başbakan olan ve Yeltsin'in 31 Aralık 1999 yılında istifası üzerine geçici olarak cumhurbaşkanı yetkilerini eline alarak, 26 Mart 2000 yılında düzenlenen devlet başkanlığı seçimlerinde RF devlet başkanı olan Putin, RF'nin politik, ekonomik, askeri ve ulusal güvenliğinin sağlanması için sırasıyla Ulusal Güvenlik Konsepti, Askeri Doktrin ve Dış Politika Konsepti stratejilerini kabul ederek, 21. yüzyılda oluşan veya oluşabilecek herhangi bir tehdit unsurlarına karşı RF'ni, güvenli bir ülke durumuna getirmiştir. Özellikle Putin iktidarının ilk yıllarında, RF'nin Yeltsin döneminde yüzleştiği politik, ekonomik, sosyal ve askeri sorunların belirli derecede çözülmesi, bölge ülkeleri ile çoğu alan üzerinde ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesi, RF'nin ulusal güvenliği ve ulusal çıkarları bağlamında olumlu etki göstermiştir. Putin hükümetinin ilk yıllarında atılan adımlar ve uygulanan stratejiler, uzun bir zaman sonra RF'ni yeniden uluslararası sistemde azımsanmayacak önemli bir aktöre dönüştürmüştür.

2008 yılında RF devlet başkanlığı seçimlerinde Dimitri Medvedev'in devlet başkanı, Vladimir Putin'in ise başbakan olarak seçilmesi, RF'nin ve bölge ülkelerinin geleceğini ve ulusal güvenliğini belirli derecede etkilemiştir. Özellikle 2008 yılında Gürcistan'ın Abhazya ile Güney Osetya topraklarının RF tarafından işgal edilmesi, AB ile ABD'nin RF ile olan ilişkilerini olumsuz düzeyde etkilemiştir. Abhazya ile Güney Osetya işgalinin öncesinde 12 Temmuz 2008'de RF'nin "Dış Politika Konsepti" yayınladı. İşgalin sonrasında da sırasıyla 2009'da "Ulusal Güvenlik Konsepti" ile 2010'da "Askeri Doktrin" stratejilerinin kabul edilmesiyle, RF olası tehdit unsurlarını ortaya koymuştur.

2012'de yeniden 3'cü dönem devlet başkanı olarak seçilen Vladimir Putin, uluslararası sistemi kökünden değiştirecek olan birtakım adımlar attı. İlk olarak, 2014 yılında Ukrayna'da yaşanan kaos durumundan yararlanarak Kırım bölgesini ilhakı etmekle birlikte, Ukrayna'nın doğusunda bulunan Donbas bölgesinde yerleşen Donetsk ile Lughansk'ta bulunan ayrılıkçılara destek vererek, bu iki bölgenin Ukrayna'dan tek tarafı olarak ayılmasına olanak sağladı. RF hükümeti tarafından Kırım'ın ilhakı ile Donetsk ve Lughansk'ta bulunan ayrılıkçılara açıkça destek verilmesi ABD ile AB tarafından olumsuz bir gelişme olarak karşılanmış ve RF'na karşı, ekonomik yaptırımların uygulanmasına neden olmuştur. Batılı ülkelerin uyguladığı yaptırımların, RF'ni istikrarsızlaştırdığını ve ulusal güvenliğini tehdit ettiğini belirten Putin, 2014 yılında RF "Askeri Doktrin" ile RF "Ulusal

Güvenlik Stratejisi” belgesini yayınlarak, RF’na karşı olası tehdit unsurlarını belirtmiştir. RF’nin “Yakın Çevre Doktrini” bağlamında Gürcistan sonrası, Ukrayna’ya karşı uyguladığı baskıcı politikaların önlemede başarısız olan AB ülkeleri, caydırılması çok zor olan bir tehdit ile karşı – karşıya kalmıştır.

2021 yılında Vladimir Putin tarafından kabul edilen Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesinde AB, ABD ve NATO örgütü bundan önceki diğer Ulusal Güvenlik Konsept’leri, Askeri Doktrin’ler ve Dış Politika Konsept’lerinde olduğu üzere, RF için caydırılması gereken birer tehdit olarak algılanmış ve bununla birlikte, 2021 yılı öncesinde yaşanan ve uluslararası topluluğu önemli düzeyde etkileyen COVID 19 salgını ile mücadelenin önemi vurgulanmıştır. 2021 yılı ile birlikte RF’nin Ukrayna üzerinde ister politik, isterse de askeri düzeyde etkisi artmıştır. 2019 yılında Ukrayna’da düzenlenen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Petro Porosenko’nun önünde, Ukrayna cumhurbaşkanı olarak seçilen Volodimir Zelenski, Ukrayna ile RF arasında yeni bir dönemin açılmasını tetiklemiştir. Özellikle kendinden önce 2005 yılında cumhurbaşkanı olan Viktor Yuşenko kadar, batı dünyası ve NATO örgütü ile ilişkilerini geliştirmesi, Vladimir Putin tarafından önemli bir ulusal güvenlik tehditi olarak algılanmıştır. Özellikle belirtmemiz gerekiyor ki, RF 2008 yılında Abhazya ve Güney Osetya’nı işgal etmekle kalmamış, 2014 yılında Kırım’ı da ilhak ederek, bu dönemde AB ile NATO örgütüne rağmen uluslararası konjoktürden doğan işlevsizlikleri ve boşlukları iyi değerlendirerek, süreci kendi lehine doğru değiştirmeyi başarmıştır.

2014 yılından, 2022 yılına kadar geçen 8 yıllık süre zarfında, iki ülke arasında ilişkilerde belirli bir gelişim kaydedilmemesi ve RF’nin tehditkar söylemlerinin artması üzerine, bu sürecin sonu olarak 24 Şubat 2022 yılında yaşanan RF’nin Ukrayna’ya saldırısı ile başlayan savaş, uluslararası sistemi derinden sarsmıştır. Savaşın ilk aylarında, doğu ve güney doğu bölgelerinde bulunan stratejik öneme sahip topraklarını kaybeden Ukrayna, AB ile Birleşik Krallığın politik ve askeri desteğine rağmen, RF askeri birlikleri karşısında bir çıkmazın içine sürülmüştür.

Savaşın ilk haftalarından itibaren başta ABD olmakla, Birleşik Krallık ve AB ülkeleri tarafından Putin hükümetine ve Rus yöneticilerine karşı, farklı düzeyde ambargolar

uygulanmıştır. RF'na karşı uygulanan politik ve ekonomik yaptırımlar, Rus ekonomisine olumsuz düzeyde etki etmekle beraber, RF'ni uluslararası arenada yalnızlaştırmıştır. RF, ona karşı uygulanan ambargolara yanıt olarak, AB ülkelerine ihraç ettiği petrol ve doğalgazı azaltarak tehdit etmiştir. Moskova hükümeti tarafından, AB ülkelerin karşı uygulanan enerji kartı stratejisi, AB'nin bir ekonomik çıkmaza girmesine ve yeni pazarlar bulmasına zorlamıştır.

Çalışmanın Birinci Bölümünde “Ulusal Güvenlik” ve “Ulusal Güvenlik Stratejisi”nin tanımı, önemi ve etkisi araştırılmakla birlikte, bu kavramlar Uluslararası Güvenlik Teorileri olan (İdealizm, Realizm, Konstrüktivizm, Marksizm) ve Frankfurt Okulu üzerinden değerlendirilerek, detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın İkinci Bölümünde, Uluslararası düzeyde faaliyetlerini sürdürmekte olan (BM, NATO, ŞİÖ, KGAÖ ve AGİT) örgütlerinin, uluslararası güvenliği sağlamadaki katkısı ve RF ile olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Üçüncü ve Son Bölümünde ise, ilk olarak SSCB döneminde uygulanan Ulusal Güvenlik Stratejileri, ikinci olarak SSCB sonrası Boris Yeltsin döneminde kabul edilen “Dış Politika Konsepti”, “Askeri Doktrin”, “Ulusal Güvenlik Konsepti” ve “Yakın Çevre Doktrini”nin, RF'nin ulusal güvenliğine nasıl etki ettiği analiz edilmiştir. Son olarak da, Vladimir Putin iktidarı döneminde kabul edilen “Ulusal Güvenlik Konsepti”, “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Konsepti”nin (Doğu Avrupa ile Güney Kafkasya) üzerindeki etkisi ile beraber, RF'nin Ukrayna üzerinde kurduğu baskıcı politikalarının uluslararası sisteme nasıl etki ettiği incelenmiştir.

Bu çalışmanın kapsamında, ilk olarak SSCB sonrası RF'nin Boris Yeltsin dönemi ve sonrasında, Vladimir Putin döneminde yayınlanan ve uygulamaya konulan “Ulusal Güvenlik Konsepti” , “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Konsepti” politikalarının, RF'nin ulusal güvenlik stratejilerini nasıl etkilediği incelenerek değerlendirilecektir. İkinci olarak, RF'nin ulusal güvenliğini ve ulusal çıkarlarını hesaba katarak “Yakın Çevre Doktrini” bağlamında Doğu Avrupa ve Güney Kafkasya ülkeleri ile ilişkisini ve olası olumlu veya olumsuz etkisini araştırılacaktır. Üçüncü olarak, 2014'de Kırım'ın ilhakı ile başlayan ve sonrasında 2022 yılında RF ile Ukrayna arasında savaşa dönüşecek sürecin, öncesi ve sonrasında yaşanan ve

sürece etki eden olgular, tam netlikte araştırılarak sunulacaktır. Son olarak Sonuç kısmında ise, RF'nin Vladimir Putin yönetimi altında süregelen zaman zarfında kabul ettiği “Ulusal Güvenlik Konsept”, “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Konsept”lerinin, RF'nin ulusal güvenliğini ve ulusal çıkarlarını nasıl etkilediğini ve bu etkinin RF'nin ireliye dönük politik, ekonomik, sosyal, askeri ve diğer alanlar üzerinde kısa ve uzun vadede olumlu veya olumsuz etkileri değerlendirilmiştir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında, bu bilimsel çalışmada yapılacak araştırmanın araştırma sorusu, varsayımları, Putin'in politikalarının uluslararası güvenliğe etkileri ve RF'nin ulusal güvenliğini etkileyen faktörler (Ulusal güvenliğini tehdit eden olgulara karşı geliştirdiği stratejiler, Ukrayna'nın batı yönümlü politikalar izlemesi ve bunun gibi vb) verileri toplanılmış, verilere içerik analizi yapılmış ve betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştır. Burada Putin öncesi (SSCB 1922 – 2000) ve sonrası (2000 – 2022) dönem incelenmektedir.

1.1. Araştırma sorusu

a) “ Vladimir Putin tarafından uygulanan realist ulusal güvenlik politikalarının uluslararası sisteme etkileri nelerdir? ”

b) Putin iktidarında kabul edilen Ulusal Güvenlik Stratejilerinin, RF'nin ulusal güvenliğini sağlamasında etkin bir araç olarak kabul edilebilir mi?

1.2. Hipotez ve Varsayımlar

Hipotez 1. Putin'in uyguladığı realist ulusal güvenlik stratejileri ve politikaları, anarşik uluslararası sistemi dengesizleştirmekle beraber, güvensiz bir duruma dönüştürmektedir.

Hipotez 2. RF'nin yönetim biçimi sayesinde Putin daha katı güvenlik politikaları uygulayabilmektedir.

Hipotez 3. Soğuk Savaş sonrasında, NATO'nun Avrupa genelinde önemli bir askeri güç olarak kalmasıyla kilit bir örgüte dönüşmesi, Putin döneminde RF'nin Yakın Çevre

Doktrini bağlamında Doğu Avrupa, Güney Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde, etkisini artırmasına olanak sağlamaktadır.

1.3. Veri Toplama

Bu çalışma ile ilgili olarak tüm verilerin toplanması için nitel araştırma yöntemine ağırlık verilmiştir. Burada literatür taraması ile birlikte ikincil veri olarak, kitaplar makaleler, raporlar, döküman analizleri incelenerek, gerekli bulgular esasında toplanmıştır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın asıl amacı, Vladimir Putin döneminde hazırlanan RF'nin "Ulusal Güvenlik Konsepti", "Askeri Doktrin" ve "Dış Politika Konsepti"nin, "Yakın Çevre Doktrini" bağlamında bölge ülkelerine ve uluslararası sisteme etkilerinin hangi düzeyde olduğunu amaçlamaktadır.

1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Araştırma Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında 2000 yılında RF devlet başkanı olan Vladimir Putin'in günümüze kadar uyguladığı, Ulusal Güvenlik Stratejilerinin ve Politikalarının uluslararası sisteme etkilerini kapsamaktadır.

2. Ulusal Ve Uluslararası Güvenlik Kavramları ve Ulusal Güvenlik Stratejileri Ve Teorileri:

2.1. Ulusal ve Uluslararası Güvenlik kavramı:

Dünya üzerinde yaşamakta olan tüm toplumlar, tarih boyunca kendilerini farklı boyutlarda oluşan sorunlardan ve tehditlerden arındırarak güvenliklerini sağlamak için farklı nitelikli çözümlere yönelmektedirler. Süregelen zamanda, çoğu devletler kendi egemenliklerini ve ulusal güvenliklerini korumak için yeni ittifaklar kurmuş veya bu yönde diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Ulus devletlerden başka uluslararası hukukun ve uluslararası örgütlerin güvenliği sağlamaya yardımcı olan birer önemli araç olarak görülmesine rağmen, güvenlik kavramına baktığımızda birçok düşünür güvenliğin içeriğini ve güvenliği sağlayan araçları tam niteliği ile açıklayamamıştır (Özcan, 2011: 446, 448).

Güvenlik kavramına tarihsel açıdan bakıldığında, eski bir kavram olmakla birlikte ilk devletlerin ve imparatorlukların oluşmaya başladığı dönemden itibaren gelişmeye başlamış ve zamanla iç ve dış güvenlik olarak da ikiye ayrılmıştır. Örneğin dönemin ABD devlet başkanı George W. Bush, ulusal güvenlik tanımını 20 Eylül 2002 yılında yayınlanan Bush Doktrini'nde "önleyici" ve "önalıcı" olarak dünya kamuoyuna açıklamıştır (Karabulut, & Değer, 2015: 71). 1648 yılında imzalanan ve avrupada 1618 ile 1648 arasında devam eden 30 yıllık savaşı sona erdiren "Westphalia Barışı Antlaşması" uluslararası sistem çerçevesinde, egemen ulus-devletleri temel aktör olarak kabul ederek bir bakıma temel ulusal güvenlik kavramının oluşmasına etki etmiştir (Baharçipek, ve İnan, 2013: 108).

19. yüzyılın ilk evrelerinde güvenlik anlayışının tam ortasında devlet unsuru durmasına rağmen, devletin bekası ve toplumun güvenliği ile ilişkili tanımlar tam olarak oluşamadığı için ulusal güvenlik anlayışı 1980'lerden sonra "birey güvenliği" veya "halk güvenliği" olarak netleşmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde ulusal güvenlik bağlamında (istihbarat, strateji ve askeri caydırıcılık) gibi konular önem arz etmiştir. 1990'lardan sonra ulusal güvenlik kavramı genişleyerek birey ve toplum güvenliğinden başka, çevresel güvenlik gibi konuların da eklenmesiyle etki alanı belirli derecede artırmıştır (Brauch, 2008: 11-12, 17).

II. Dünya Savaşı sonrası bir takım ülkeler, ulusal güvenlik politikaları bağlamında askeri güvenliklerinin güçlendirilmesine odaklanmaktaydı. Örneğin 1947 yılında ABD’de (iç, dış ve askeri) ulusal güvenlik koordinasyon kabiliyetinin güçlendirilmesi için Ulusal Güvenlik Konseyi kuruldu. Günümüzde ulusal güvenlik yalnızca askeri alanla sınırlı olmamakla beraber, kendi bünyesine askeri alanın dışında yer alan (ekonomik güvenlik, enerji güvenliği, çevre güvenliği, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, siber güvenlik) ve diğer alanları kendinde kapsamaktadır (Tolles vd., 2003: 19). Ulusal Güvenlik kavramı, egemen ulus-devletlerin gelişimiyle farklı bir boyuta evrilmiştir. Özellikle ülkeler genelinde zamanla ekonomik, askeri, gıda, enerji ve diğer alanların güvenliğinin sağlanması, yalnızca ülkeler düzeyinde değil, birey ve toplum düzeyinde de önemini artırmış ve bu kavramın zamanla değişimine olanak sağlamıştır.

Genel olarak bakıldığında güvenlik konusu ile ilişkin olarak birçok düşünür tarafından güvenliğin tartışılan bir kavram olduğunu söylemesi ile birlikte, ulusal güvenliğin mi yoksa uluslararası güvenliğin mi önemli olduğu konusunda farklı fikir ve görüşlerin oluşmasına neden olmuştur. Örneğin, uluslararası ilişkiler ve güvenlik uzmanı İngiliz akademisyen ve profesör olan Barry Buzan, güvenlik kavramını daha da genişleterek uluslararası güvenliği (ekonomik, sosyal, siyasi, askeri) ve diğer alanları da ekleyerek, bu kavramı değerlendirmiştir. Buzan, ülkelerin geliştirdikleri ulusal güvenlik politikalarının tek taraflı olarak geliştirilmesine karşı çıkararak, zamanla bir takım devletlerin bu tek taraflı güvenlik politikalarından uzaklaşarak, küresel ve bölgesel ölçekteki ülkelerde ireli gelen güvenlik kaygılarını ve ulusal çıkarlarını hesaba katarak, bir güvenlik politikasının uygulaması gerektiğini savunmuştur (Baylis, 2008: 73).

Geçmişten günümüze kadar farklı düzeylerde geçen müzakerelerde ve konferanslarda, ulusal ve uluslararası güvenlik arasında belirli derecede herhangi bir sınırın varlığı ve yokluğu yönünde tartışmalar yapılmıştır. Küreselleşme dalgasının artması ile Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra, dünya ülkeleri arasında karşılıklı işbirliğinin ve ilişkilerin artması uluslararası güvenliğin sağlanması ile beraber ülkelerin ulusal ve uluslararası düzeyde güvenlik ihtiyaçlarının ve kaygılarının giderilmesinde önem rol oynamıştır (Osisanya, 2021). Burada gördüğümüz üzere küreselleşme ile birlikte uluslararası güvenlik, ulusal güvenlik kadar önemli rol oynamaktadır. Günümüzde devletler, kendi ulusal

çıkarlarını hayata geçirebilmek için, uluslararası sistem içerisinde bulunan tehditleri ve fırsatları değerlendirerek aynı amaç ve çıkarlara sahip ülkelerle ilişkiler ve ittifaklar kurmaktadırlar (Cural, 2011: 38).

2.2. Ulusal güvenlik stratejisinin önemi:

Ulusal güvenlik stratejisi kavramı, genel olarak her hangi bir egemen ülkenin savaş veya barış dönemlerinde ortaya çıkabilecek farklı boyutlardaki tehdit unsurlarına karşı nasıl mücadele edeceğini ve ülkenin uzun bir süre zarfında kendi ulusal güvenliğini hangi şartlarda sağlayacağına yönelik yapılmakta olan stratejik planlı bir sistem olarakta algılanmaktadır. Ülkeler uluslararası sistem çerçevesinde kendi ulusal güvenlik stratejilerini, rasyonaliteye dayalı olarak hesaplamaya ve algılamaya çalışırlar. Bilhassa, dünya üzerinde bulunan çoğu ülkelerin tehdit algısı ve ulusal güvenlik anlayışları farklılık göstermektedir (Yalçın, 2018: 18).

Ulusal güvenlik stratejisi bununla beraber, bağımsız ülkelerin kendi ulusal çıkarlarını savunması ve amaçladıkları hedeflere ulaşabilmeleri için yalnızca askeri alanla kısıtlı kalmayarak tüm alanlar üzerinde devletlerin güçlerini, imkanlarını ve elinde bulundurdukları farklı araçları koordineli bir şekilde kullanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu stratejik güvenlik modeli ülkeler için oluşmuş veya oluşturulmaya çalışılan herhangi bir farklı nitelikli tehdit unsurlu güçlerin faaliyetleri ile amaçlarını gözlemlemelerine olanak sağlamakla birlikte devletlere müdahale imkanını vermektedir (Doyle, 2007: 624).

II. Dünya Savaşı sonrasında başta ABD olmak üzere birçok ulus – devlet, sınırları içinde yaşayan bireylerin, kamu – özel sektör kurumlarının ve mevcut kaynakların korunması için ulusal güvenlik stratejilerini önemsemiştir. Örneğin, silahlı kuvvetlerden kamu – özel güvenlik kuvvetlerine, bakanlıklardan tüm adalet kurumlarına ve sivil toplum kuruluşlarına kadar bir bütünü kapsayan “Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi” veya kısacası (UGSB) bu konuda önem arz etmektedir (Metin, 2016: 26).

Ulusal güvenlik stratejisi, yukarıda da belirtildiği üzere güvenliğin en üst ve en iyi temeller üzerinde şekillenmiş formatını yansıtır. Ulusal güvenlik stratejisi, temelde siyasi, ekonomik ve askeri güvenlik olmak üzere üçe ayrılmaktadır:

1) Siyasi güvenlik; devletin tüm üst düzey yapılarına düzenlenen tehdit unsurlarına karşı, devletin somut ve önleyici boyutta stratejik adımlarla bu tehditlere karşı savunmasını içermektedir.

2) Ekonomik güvenlik; devlet için stratejik olarak ekonomik devamlılığın ve sürdürülebilirliğin sağlanmasını, kamu ile özel sektör genelinde çalışan vatandaşların üst seviyede korunmasını ve ekonomik imkan ve olanakların artırılmasını içermektedir.

3) Askeri güvenlik; ulusal güvenlik stratejisinin en önemli 3 temel yapısından biri olarak devletlerin kendi silahlı kuvvetlerini barış veya çatışma dönemlerinde, statükoya uygun olarak sürekli değişime tabi tuttıkları stratejik bir yapı olarak bilinmektedir (Karakoç, 2008: 25).

Dünya üzerindeki birtakım ülkeler, kendi ulusal güvenlik stratejilerine yaslanarak ortaya çıkan farklı nitelikteki tehditlerin çözümüne yönelik tehdit algısını azaltmaya veya tam olarak ortadan kaldırmaya çalışırlar. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, küresel ölçekte ülkelerin ulusal güvenlik stratejilerinin yapı ve durum esasında farklılık göstermesi, bir takım teorisyenler tarafından iki farklı yaklaşımın benimsenmesine neden olmaktadır. İlk olarak bazı teorisyenler, kendi ulusal güvenliğini sağlamaya çalışan ülkelerin ekonomik bakımdan devamlı gelişmeye açık, güçlü ve zengin doğal kaynaklara sahip olmasının gerekli olduğu belirtirken; bazı teorisyenler ise ekonomik bakımdan gelişimi zayıf ve doğal kaynakları zengin olmayan ülkelerin kendi ulusal güvenlik stratejilerine yaslanmasının oldukça zorlayıcı bir faktör olabileceği savını öne sürmektedirler. Çünkü ulusal güvenlik kısaca “self-help” ilkesine yaslandığı için birtakım devletler bu açıdan bazı zorluklarla karşılaşabilmektedir. Hatta İngiliz teorisyen Barry Buzan, küçük ve güçlü olmayan ülkelerin kendi ulusal güvenlik stratejilerine dayanarak herhangi bir stratejik yol izlememeleri gerektiğini söylemektedir (İşyar, 2008: 4).

2.2.1. Ulusal güvenlik stratejisinde hedef ve tehdit unsuru:

Ulusal güvenlik stratejisindeki hedef unsur, ulusal güvenliğin oluşmasında temel ve kilit bir rol oynamaktadır. Hedef, güvenlik stratejisi ile önemli ve derin bir ilişki içerisinde olmakla birlikte, hedeflerin tam belirlenmemesiyle ne güvenlikten ne de stratejiden bahsetmek mümkün değildir. Devletler açısından ulusal güvenliğin kısa ve uzun vadeli hedef

ve planlar üzerinde kurulması, önemli bir stratejik gereksinimdir. Eğer devletler kısa ve uzun vadeli hedefleri doğrultusunda somut bir stratejik hedef belirlememiş ise (UGSB) hedeflerini gerçekleştiremez ve başarısızlıkla yüzleşirler. UGSB, söz konusu hedeflerin güvenlik bileşeni ile olan ilişkisini doğru orantıda yansıtmasını, hedeflerin kısa veya uzun vadeli süre zarfında olumlu sonuçlar vermesini ve UGSB birimleri arasında koordineli bir ilişki kurulmasını amaçlamaktadır. (Küçükşahin, Uyar, Tahmirciler, & Dinçer, 2008: 16-17).

Devletler kendi ellerinde bulundurdıkları mevcut araçların, amaçlanan noktalara yönlendirilebilmesi için belirlenen hedeflerin tam ve somut düzeyde olması gerekmektedir. Ulusal güvenliğin sağlanmasına yönelik ortaya koyulan stratejiler ve hedefler tam ve somut bir yapıda olmadığında ve gereken önlemlere alınmadığında tehdit unsurları tetiklenmektedir (Küçükşahin, 2006: 17).

Ülkeler güvenlik stratejisi vasıtasıyla tehditin derecesini, önemini, yapısını ve özelliklerini algılayarak ve yukarıda listelenen olguları değerlendirerek bir güvenlik stratejisi oluşturmaktadırlar. Küreselleşme ile birlikte uluslararası sistemin farklı bir dönüşüm sürecinden geçmesi, ülkelerin güvenlik stratejisinin zamanla değişimine olanak sağlamıştır. Güvenlik ikileminin yalnızca askeri alanla sınırlı kalmayarak siyasal, ekonomik, sosyal ve diğer alanları da kendi bünyesine katarak farklı bir düzeye evrilmesi, tehditin daha farklı yapılar içerisinde gelişmesine etki etmektedir (Akkan, 2007: 44 – 45).

2.3. Uluslararası Güvenlik Teorileri:

Ulusal ve uluslararası güvenliğin gelişimini ve bu güvenlik yaklaşımlarının belirli derecede şekillenmesini İdealizm, Realizm, Konstrüktivizm ve Marksizm kuramları üzerinden değerlendirmemiz gerekiyor.

2.3.1) İdealizm ve Güvenlik:

Eski kavramlardan biri olan İdealizm'in kökenleri, İmmanuel Kant dönemine kadar uzanmaktadır. Kıta Avrupasında meydana gelen İdealizm aristokrasiyi kısıtlayan, demokrasi anlayışı ile laiklik ve cumhuriyete dayalı ilkeleri destekleyen, bir sistemi bütünüdür. İdealizm bakımından güvenlik kavramı kalıcı barışı sağlamak, savaşları ve çatışmaları önlemeği amaçlamaktadır. Birçok konuda olduğu gibi güvenlik konusunda da Realizm ile farklı

ikilemde olan idealizm, realistlerin aksine insan doğasının iyi olduğunu ve insanın savaş yerine barışı ve anlaşmayı seçtiğini belirtmektedir (Kamacı, 2021: 89).

19. yüzyıl avrupasında yaşamış olan alman idealist Friedrich Hegel, dönemin kıta avrupasında oluşan toplumsal değişimleri ve farklı olaylar üzerinden güvenlik aygıtını değerlendirerek uluslararası sistemi, çelişkili ve birbirinden farklı aktörlerin bir arada olduğu sistem olarak tanımlamıştır. Herhangi bir ulus devletin kendi ulusal güvenliğini sağlaması için diğer ülkelere nazaran savunma ve askeri kapasitesini artırması, diğer devletler için birer potansiyel tehdit olarak algılanmaktadır. Bu zaman potansiyel tehditle karşı-karşıya kalan ulus devletler, ulusal güvenliklerini korumak ve olası tehlikeleri caydırabilmek için askeri ve savunma kapasitelerini artırmakla, bu yönde kendi güçlerini ve güvenliklerini pekiştirmektedirler (Yorulmaz, 2014: 113).

Uluslararası Hukuk biliminin kurucusu ve "denizlerin serbestisi" görüşünün sahibi olarak bilinen Hugo Grotius, ulusal güvenlik kavramını farklı yollarla değerlendirmiştir. İlk olarak uluslararası arenada mevcut olan ve devam eden anarşini düzenleyecek devlet üstü otoriter sistem olmaması yüzünden, güvensizliğin ve çatışmaların devam edeceğini bildirmiştir. İkinci olarak, ulusal güvenlik ile uluslararası güvenlik arasında bir ilişki durumu olduğunu ve bu ilişkinin uluslararası hukuk ve diğer farklı uluslararası örgütler tarafından desteklenmesi gerektiğini savunmuştur (Akçay, 2008: 12-13).

Özellikle I. Dünya Savaşı öncesinde, İmmanuel Kant tarafından ireli sürülen “tüm ulus devletlerde cumhuriyetçi devlet modelinin kurulması ve otoriter ülkelerin rejimlerini zamanla değişerek demokratik hukuk devletlerine dönüşmesi” yaklaşımı, 1914 yılında patlak veren I. Dünya Savaşı’nın başlamasından sonra iflasa uğramıştır. İdealistler bu yüzden ortaya çıkan güvenlik sorunlarının çözümüne yönelik olarak, uluslararası sistem dahilinde uluslararası örgütlerin ve uluslararası hukuk sisteminin oluşturulmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir (Ergüven, 2016: 780 - 781).

Dönemin ABD başkanı ve idealizm kuramının önemli öncüllerinden olan Woodrow Wilson, I. Dünya Savaşı sonrasında küresel ve bölgesel ölçekte oluşan güvenlik sorunlarının çözümüne yönelik akılcı bir çözüm önerisi sunarak, kolektif güvenlik yaklaşımına uygun olan Milletler Cemiyeti’nin kurulmasında önemli etki oluşturmuştur. Bilhassa atılan bu adım

klasik güç dengesi yaklaşımını ortadan kaldırarak, olası çatışmaları azaltmakla birlikte barış, istikrar ve güvenli bir dünya düzeni yapısı ortaya koymaktaydır (Uğrasız, B. 2003: 142). Buna ek olarak bu dönem çerçevesinde Woodrow Wilson tarafından kolektif güvenlik, self-determination, uluslararası hukuk ve gizli diplomasi yerine “açık diplomasi” ilkelerinin ortaya atılmasıyla, anarşik bir yapıda olan uluslararası sistemin yeniden inşasına çalışılmıştır (Aksoy, & Yasin, 2018: 6).

İdealistler, uluslararası sistem içerisinde kalıcı barışı ve istikrarı sağlamak için realizmin ortaya attığı güç, ulusal çıkar, egemenlik ve diğer kavramların uluslararası sistemi olumsuz yönde etkilediğini savunurken, uluslararası sistemdeki sorunların çözümüne ve güvenliğin korunmasına yönelik, devletlerin uluslararası bir işbirliği kurmalarının önemli olduğunu savunmaktadırlar. İdealistler için siyasal, ekonomik, hukuki, sosyal ve kültürel boyutlarda kurulan işbirliği, küresel ve bölgesel savaşların önlenmesi ile beraber ulusal ve uluslararası güvenliğin ve barışın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (Çalış, & Özlük, 2007: 7-8).

İdealizm’in bir diğer önemli ve göze çarpan özelliği, yaşanan savaşlar ve düşüşlerden sonra çoğu devletlerin ve halkların güvenlik arayışları zamanı, bu teori önem arz ederek yükselişe geçmektedir. Bilhassa, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, devletlerin ve halkların güvenlik ve barış arayışlarını buna örnek olarak göstere biliriz. Ancak İdealizm her ne kadar Realizm kadar önem arz eden bir teori olsa da, uluslararası sistem dahilinde devam eden anarşinin ve çatışmanın çözümüne uygun olarak ortaya çıkardığı yaklaşımlar ve uygulamalar, realizm kadar etkili olmamıştır (Karabulut, 2014: 65, 67).

I. Dünya Savaşı sonrasında, ulusal ve uluslararası güvenlik kaygılarının giderilmesi ile küresel ve bölgesel çatışmaları önlemek ve bununla birlikte, kalıcı barışı sağlamak için Liberal düşünürler tarafından farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Özellikle, iki savaş arası dönemde Liberal teorinin kalıcı barışı sağlamak için ortaya attığı uluslararası hukuk ve uluslararası örgütler yaklaşımının II. Dünya Savaşı’nın getirdiği feci sonuçları önleyememesi, bu teorinin kendi yerini Realizm teorsine bırakmasına neden oldu (Turan, & Köroğlu, (Eds.). 2017: 10).

Genel olarak, bir-birini destekleyen nitelikte ve çoğu zaman bir-birinin yerine kullanılan Liberalizm ile İdealizm kavramı, ulusal ve uluslararası düzeyde güvenliğin sağlanmasında, Realizm teorisinden tamamen ayrılmaktadır. Realist kuramcılar, insan doğasının çıkar odaklı ve iyi olmadığı için anarşini oluşturduğunu belirtirken, Liberalistler ve idealistler ise Realistlerin tam tersi olarak, insanın doğasının iyi ve çıkar odaklı olmadığını belirtmekle yaşanan çatışmaların ve anarşik durumun, somut adımlar atıldığı zaman çözülebileceği açıkça belirtilir (Sancak, 2013: 126).

Aydınlanma dönemi ve modern kapitalist sistemin ortaya çıkması ile eşdeğer iki temel kökene sahip olan Siyasal Liberalizm, ulusal ve uluslararası güvenlik kavramına önemli katkılar yapmıştır. Aydınlanma düşünürlerinin ortaya attığı temel savlardan biri olan bireylerin “akılcılık” felsefesi, siyasal liberalizmi etkilemiştir. Liberalizm tam olarak özgürlük, adalet ve eşitlik gibi temel değerlere odaklanmaktadır. Klasik Liberalizm’e göre çatışma ve savaşların en esas nedeni, otokrat ve egoist liderlerin savaşla bağlı yalnız kararları ve tahminleri sonucu oluşmaktaydı (Varlık, 2020: 56, 62).

Siyasal Liberalizm’in kurucusu olarak kabul edilen John Locke, ulusal güvenlik kavramının gelişimine önemli katkılar yapmıştır. John Locke, güvenlik kavramını kendisinin sosyal sözleşme teorisine dayanarak açıklamaya çalışmıştır. Bu teori esasında devlet aygıtını bu sözleşmenin tam merkezine koyan Locke, burada devletin özgür bireyler tarafından oluşturulma nedeninin bireylerin haklarını, taleplerini ve güvenliklerini güvence altına almaktan ibaret olduğunu savunur (Arslan, 2013: 189). John Locke doğal hukuk kuramı üzerinden güvenlik konusunu değerlendirmiş ve realist teorisyen Thomas Hobbes’un ortaya attığı devlet merkezli güç güvenlik kavramının yerine, bireysel haklara ve hukuka dayalı bir güvenlik anlayışı ortaya çıkarmıştır. Buna ek olarak John Locke, Thomas Hobbes’tan farklı olarak “insan doğası ve doğa durumu” konularına kötümser değil, iyimser olarak yaklaşmış ve insanın doğuştan kötü olmadığını savunmuştur (Emeklier, 2011: 113-114).

Fransız liberal teorisyen Montesquieu güvenlik kavramını, insan özgürlüğünün sağlanması için kaçınılmaz bir gereklilik olarak tanımlamıştır. Montesquieu, her ne kadar cumhuriyet ve onun ilkelerini savunan bir düşünür olarak tanınmasına rağmen, güvenliğin sağlanması için devletin önemli olduğunu belirtmiştir. Montesquieu, güvenlik kavramını

liberal devlet üzerinden açıklamış ve burada devletin asıl görevinin, insanların özgürlüğünü sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Ama o aslında devletin gerçek görevinin insanların, ulusal güvenliğin ve bekanın sağlanılmasını önemsemektedir (Beşlioğlu, 2017: 8-9).

İngiliz ekonomist, liberal teorisyen ve ticari liberalizm yaklaşımını savunan David Ricardo, güvenlik kavramını ticari liberalizm üzerinden açıklamaya çalışmıştır. David Ricardo'ya göre ulusal güvenliğin, barışın ve refahın sağlanması için devletlerin savaş ve çatışma yerine, kendi aralarında serbest ticarete dayalı bir uzlaşma kurlmaları gerekmektedir. Özellikle devletler arasında serbest ticaret gereksiniminin artması ulusal refahı, devletlerarası işbirliğini sağlaması ile birlikte, çatışmaları ve tehdit unsurlarının da azaltmaktadır (Uğuz, 2016: 91).

19. yüzyılın bir diğer liberal teorisyeni olan Adam Smith, adalet ve eşitliğin hüküm süreceği bir toplum modeli ile devletin güvenlik gereksinimi hakkında farklı yaklaşımlar üretmiştir. Adam Smith, kendi döneminde birey ve toplumun yaşadığı sosyal ve ekonomik sorunlar yüzünden devletin, sosyal güvenlik politikaları yerine ulusal güvenliği ve bireyler arasında adaleti sağlaması gerektiğini vurgulamıştır (Baylan, 72). Adam Smith, devletlerin savaş ve istila durumlarıyla karşılaştıkları zaman, kendi sınırları içerisinde yaşayan bireylerin güvenliğini sağlamasının gerekli olduğunu ve ulusal güvenliğin sağlanması için devlet tarafından, bireylerin askeri eğitime tabi tutulması gerektiğini savunur. Buna ek olarak devletlerin bireylerin haklarını, mülkiyetlerini ve özgürlüklerini muhafaza etmesi gerektiğini belirtmektedir (Başkan, 172).

1970 ve 1980'li yıllar evresinde küresel ölçekte gelişmekte olan olaylar, neoliberalizm kuramının gelişimine olanak sağladı. Özü itibariyle ekonomik politığe dayalı bir teori olan neoliberalizm, uluslararası sistem dahilinde bulunan devletlerin desteği ve katılımlarıyla (özel mülkiyet ve serbet ticaret) gibi yaklaşımların, toplumsal refahı ve karşılıklı işbirliğini sağlayacağı belirtilir (Gambetti, 2009: 147).

Neoliberalizm kuramının önemli düşünürlerinden Joseph S. Nye, Jr. Ve Robert O. Keohane tarafından, 1972 yılında yayınlanan "Ulusötesi İlişkiler ve Dünya Siyaseti" ile 1977 yılında yayınlanan "Güç ve Karşılıklı Bağımlılık" eserleri, neoliberalizm'in önemli eserlerinden kabul edilmektedir. Joseph S. Nye, Jr. ve Robert O. Keohane 1970 yılından

başlayarak, uluslararası sisteme “ulusaşırılık” olarak bilinen transnationalism’i ve daha sonra “karmaşık karşılıklı bağımlılık” kavramlarını da ortaya atarak, neoliberalizm kuramını daha da sistematik bir hale dönüştürmüştür (Yanık, 2015: 42-43).

Joseph S. Nye, Jr. ve Robert O. Keohane, güvenlik kavramını liberaller ile realist kuramcıların tartışmaları üzerinden açıklayarak, realist teorisyenlerin güç ve ulusal çıkarlara, liberal teorisyenlerin ise uluslararası işbirliğine, örgütlere ve ekonomik ilişkilere odaklandığını savunmaktadırlar. Buna ek olarak realistler farklı aktörlerin, çevrenin ve uluslararası sistemin doğasını incelerken, liberallerin ise ülkeler ile farklı nitelikteki grupların davranışlarını incelemektedir. Uluslararası düzeyde kurulacak olan ekonomik ilişkilerin ve cumhuriyet yönetim biçimini benimseyen ülkelerin, kendi aralarında olası bir çatışma ve kriz durumunu azaltacağını belirtilmiştir (Keohane, & Joseph, 2015: 82). Joseph S. Nye, Jr. ve Robert O. Keohane, dünya ülkelerinin ekonomik karşılıklı bağımlılık ilişkisiyle, devam eden çatışma ve krizleri azaltabileceğini aktarmaktadır.

1970’li yıllardan başlayarak, küresel ölçekte küreselleşme dalgasının artmasıyla Liberalizm kuramından esinlenerek ortaya çıkan transnasyonalizm ve fonksiyonalizm kavramı, güvenlik sorununa karşı farklı bir eleştirel yaklaşım biçimi benimsemiştir. Bu kavramlar bilhassa Soğuk Savaş’ın öncesi ve sonrasında, dünya genelinde hüküm süren güvenlik sorunlarının çözümüne yönelik farklı alternatifde olan güvenlik modellerini ortaya çıkarmış ve realist kuramcıları güvenlik yaklaşımları nedeniyle eleştirmiştir. Eleştirel güvenlik anlayışları, geleneksel güvenlik anlayışından farklı olarak, yeni güvenlik anlayışının temel altyapısını oluşturmuştur (Sandıklı, & Emeklier, 2011: 26).

Transnasyonalistler, uluslararası sistemin yalnızca devletlere dayalı aktörlerden oluşmadığını, sistemin kendi bünyesinde birçok farklı yapıda bulunan aktörü bulundurduğu için karmaşık bir yapı içerisinde olduğunu belirtmektedirler. Transnasyonalistler geleneksel güvenlik yaklaşımı bağlamında, devletlerin kendi ulusal güvenliğini sağlaması için uyguladığı askeri güç yaklaşımının etkili olduğunu kabul etmiştir. Ancak günümüz dünyasında, küreselleşme ile birlikte yeni tehdit unsurlarının ve çatışmaların ortaya çıkması, bir taraftan uluslararası sistemin daha belirsiz bir duruma dönüşmesine neden olurken, bir taraftan da çoğu devletin ulusal güvenlik sorunlarını giderilmesinde zorluklar

oluşturmaktadır. Bu yüzden Transnasyonalistler, güvenlik kavramını tek boyutlu düzeyden çok boyutlu düzeye taşıyarak, güvenliğe farklı bir bakış açısı getirmiştir (Sosyal, & İren, 2019: 192). Transnasyonalistler, küreselleşme ile uluslararası sistemin anarşik yapısından doğan kriz ve tehditlerin çözümünde yalnızca devletlerin değil, diğer uluslararası aktörlerinde önemli etki ettiğini vurgulamaktadırlar.

20. yüzyılın sonlarına doğru, doğu avrupa ve SSCB’de başlanan protesto ve ayaklanmalar, SSCB’nin liderliğinde yönetilen komünist doğu bloğunun çökmesi, küresel ekonomini ve güvenliğin derinden etkilenmesine neden oldu. Fakat, 1990’larda yaşanan bu olaylar ekseninden baktığımızda, dünya genelinde neoliberal ekonomi politikasının artması, çoğu ülkenin geleneksel (klasik) güvenlik anlayışından, yeni güvenlik anlayışına hızla geçişine ve benimsemesine zemin oluşturdu. Bu dönemde modern bir ekonomik modelin benimsenmesiyle çokuluslu şirketlerin sayının giderek artması, ülkelerin çoğu alanda karşılıklı ilişkiler kurmasına sebebiyet verdi (Birdiqli, 4). Birtakım Liberalist teorisyenler farklı bir bakış açısıyla, bireyin özgürlüğünün sağlanması için ilk olarak devletin kendi varlığını sağlaması gerektiğini ve güvenlik ikileminin azaltılması için uluslararası kurumlar arasında işbirliğinin kurulmasının gerekliliğini savunur. Buna ek olarak liberaller realistlerden farklı olarak çatışmaların, anarşinin ve gerilimin azaltılması için yalnızca devletleri uluslararası aktörler olarak değil, uluslararası örgütleride bir diğer önemli aktörlerden olarak görülmesi gerektiği savını belirtir (Erdem, & Armağan, 2019: 15).

2.3.2) Realizm ve Güvenlik:

İdealizm kadar eski ve geleneksel teorilerden biri olan Realizm, yukarıda da belirtildiği üzere İdealizm’le farklı ikilemde olan bir teori olarak tanımlanmaktadır. Realizm kuramı devleti merkeze alan, devlet merkezli bir teori olarak bilinmektedir. Birçok düşünür tarafından Realizm’in fiilen 1648 yılında Vestfalya anlaşması sonunda yarandığının söylenilmesine rağmen, aslında bu teorinin kökenleri çok eski zamanlara kadar dayanmaktadır. Özellikle (Thucydides, Niccolo Machiavelli, Thomas Hobbes, Hans Morgenthau, Edward Carr, Kenneth Waltz) olmak üzere birçok teorisyen, realizm’in en önemli teorisyenleri olarak bilinmektedir (Düzgün, 2020: 258).

Realizm devleti merkeze almakla beraber, devletin bekasını ve ulusal güvenliğini sağlamak için güç unsurunun önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Realistler için ulus devletlerin güç yapısına etki eden bazı önemli faktörler bulunmaktadır. Ülkelerin jeopolitik konumu, doğal kaynakları, demografisi ve diğer etkenler ülkelerin uluslararası sistem içerisinde var olmalarına ve güçlerine pekiştirmelerine olanak sağlamaktadır. Özellikle, uluslararası sistem dahilinde ülkelerin gücünü dengeleyen etkili bir güç olmadığından, devletler askeri güç kapasitelerini artırarak ulusal güvenliklerini sağlamlaştırmaya çalışmaktadırlar (Küçüksolak, 2012: 203).

Realist kuramcılar uluslararası politikayı a) high politics ve b) low politics olarak, iki yere ayırmaktadırlar. High politics olarak nitelendirdikleri yüksek politika, Realizm'in üzerinde yoğunlaştığı (ulusal çıkarlar, askeri güç ve ulusal güvenlik) gibi konuları kapsarken, low politics olarak nitelendirdikleri düşük politikaya, aslında realistlerin en çok eleştirdikleri ve ulusal güvenlik bağlamında üzerinde o kadar durmadıkları (sosyal, kültürel, ekonomik) ve diğer alanları içermektedir (Özdoğan, 2019: 6).

Realizm kuramının ilk ve öncüllerinden biri olarak kabul edilen Thucydides, ulusal güvenlik kavramını Atina ile Sparta arasında yaşanan "Peloponez Savaşları" üzerinde açıklamaya çalışmıştır. Thucydides, kendi döneminde devam eden güvenlik sorunlarına atıfta bulunarak Atina ile Sparta arasındaki yaşanan savaşı açıklamakla, bu savaşın nedenini Atina'nın Akdenizde giderek güçlenmesinin Sparta üzerinde oluşturduğu korku ve kaygıların artmasında görmüştür (Duygu, 2015).

İtalyan düşünür ve siyaset bilimci Nikolo Machiavelli, devletin ulusal güvenliğini realist paradigmalardan üzerinden açıklamıştır. Machiavelli için devletin güvende olmasının en önemli şartı, ilk olarak güçlü bir orduya sahip olmasıdır. Machiavelli, devlet içerisinde uygulanması gereken yasaların, yalnızca güçlü bir orduya sahip olan devlet tarafından uygulanabileceğini ve güçlü bir ordu olduğu zaman yasaların geçerli olabileceğini savunmuştur. Buna ek olarak "Savaş Sanatı" eserinde, prens tarafından kurulacak olan milli ordunun nasıl kurulmasını, hangi stratejileri benimsemesini ve bununla birlikte paralı askerlerin ordu içinde olmamasının kesin bir dille belirtmiştir. O paralı askerlere karşı olumsuz bir tavır göstererek, böyle askerlerin ne devleti ne de prensi koruyamayacağını

söylemiştir. Bu yüzden askerliği bir sanat olarak gören Machiavelli, donanımlı ve güçlü bir askeri güce sahip olan devletin güvenli ola bileceğini belirtmiştir (Semercioğlu, 2016: 500 – 501).

İdealistlerden farklı olarak realistler için (idealler, normlar ve değerler) üzerinden istenilen ve arzulanan uluslararası sistemin yerine, var olan ve hali hazırda devam eden sisteme bakılmasının ve mevcut sistemin incelenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Buna ek olarak, İdealistlerden farklı olarak Realist teorisyen Thomas Hobbes “Doğa Durumu”na değinerek, aslında insan doğasının çıkarıcı, bencil ve iyi olmadığını söylemiştir. Thomas Hobbes, devletin güvenliğinin bireyin güvenliğinden daha önemli ve üstün olduğunu belirtmiş ve devletin güvenli olması durumunda, orada yaşayan bireylerinde güvende olacaklarını söylemiştir (Kavsıracı, 2020: 119 – 120).

Bir diğer İngiliz realist ve “Yirmi Yıl Krizi, 1919-1939” isimli eserin yazarı olan Edward Carr, modern realizm’in temellerini atmakla beraber İdealist teorisyenleri eleştirerek, iki Dünya Savaşı arası dönemde idealizmin oluşturduğu boşlukları incelemiştir (Telli, F. 162). Edward Carr, uluslararası sistem çerçevesinde güç faktörünün çok önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Milletler Cemiyeti’ne benzer uluslararası örgütleri, uluslararası hukuku, uluslararası mahkemeleri, demokrasi ve ticaretle, küresel ölçekte uzun süreli kalıcı bir barış ve güvenlik ortamının sağlanamayacağını belirtir (Erdoğan, 2020).

1948 yılında bir diğer realist teorisyen Hans Morgenthau tarafından kaleme alınan “Milletlerarası Politika” kitabı, modern realizm kuramının önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Hans Morgenthau, II. Dünya Savaşı’nın hemen ardından devletlerin uluslararası arenada oluşturdukları düzenin, askeri güç ile ulusal çıkarlara dayandığını savunmuştur (Yılmaz, Hatice, & Akbulut, 2016: 134). Hans Morgenthau, uluslararası sistemde hakim olan anarşi durumu yüzünden İdealist yaşamların önem arz etmediğini, bu alana siyasi alanın dışında bakılmasının, egemen ülkelerin kendi siyasi, ekonomik ve kültürel kimliklerini koruması için her türlü önlem almasının önemli olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak uluslararası arenada sürekli devam eden anarşi durumu yüzünden, egemen ülkelerin “self-help” ilkesine dayanarak kendi ulusal güvenliğini koruması gerektiğini

söylemektedir. Hans Morgenthau'ya göre ülkelerin kendi ulusal güvenliğin sağlaması, her ülkenin kendi sorumluluğuna dayanmaktadır (Kıyıcı, 2012: 23).

1979 yılında, bir diğer Realist teorisyen Kenneth Waltz tarafından kaleme alınan “Uluslararası Politika Teorisi” eseri, Neorealizm teorisinin kurulmasında önemli altyapı oluşturmuştur. Neorealizm, klasik realizm kuramında bulunan eksik yönleri bilimsel yöntemlerle gidermeye çalışmıştır. Klasik realizm ile Neorealizm arasında bir takım benzerliklerin olmasına rağmen, bu iki kuram bir-birinden ayrılmaktadır. Kenneth Waltz, uluslararası sistemin anarşik durumda olmasının, klasik realistlerin belirttiği üzere insan doğasından kaynaklanmadığını ve bunun uluslararası sistemin yapısında olan anarşik durumdan kaynaklandığını belirtmektedir (Tokatlı, 2022: 128).

Kenneth Waltz, devletler için uluslararası sistem dahilinde hiyerarşik ve otoriter bir yapının olmamasından dolayı, uluslararası yapıların devletler üzerinde sınırlayıcı bir etkisi olduğunu ve devletlerin bu anarşik durum yüzünden, kendi güvenlik araçlarını oluşturmak zorunda kaldığını söylemektedir. Buna ek olarak Kenneth Waltz farklı bir bakış açısıyla, uluslararası sistem içerisinde bulunan tüm aktörlerin anayasal ve kültürler farklılıklarını gözetmeksizin ulusal güvenliklerini korumalarının önemli olduğunu aktarmaktadır (Kökyay, 2020: 2509). Aslında burada baktığımızda Kenneth Waltz, anarşik durumun farklı aktörler yani devletler tarafından oluşturulmadığını, bunun uluslararası sistemin yapısındaki anarşik durumdan kaynaklandığını belirtir.

Kenneth Waltz'dan başka bir diğer neorealist kuramcı olan John Mearsheimer'ın, güvenlik çalışmaları da önem arz etmektedir. Mearsheimer, uluslararası sistemi içerisinde bulunan güçlü devletlerin, kendi pozisyonlarını ve diğer devletlerle birlikte kendi aralarında kurdukları denge politikasını, kendi çıkarları doğrultusunda en uygun pozisyona getirmeği amaçladıklarını belirtmektedir. Buna ek olarak Mearsheimer, ulusal ve uluslararası güvenliği sağlamanın en güvenli yolunun, revizyonist ülkelerin kullandığı araçlardan biri olan askeri gücün artırılmasının, anarşik uluslararası sistem içerisinde devletlerin daha güvenli ola bileceğini belirtir (Özerdem, 2015: 51, 166). Genel olarak baktığımızda, Kenneth Waltz ve John Mearsheimer gibi neorealist teorisyenler, devletler arasında yaşanan rekabet ve çatışma

ortamının uluslararası sistemin anarşik doğasından dolayı kaynaklandığını belirterek, kendilerinden önceki klasik realistlerden farklı bir bakış perspektifi ortaya çıkarmaktadırlar.

2.3.3) Konstrüktivizm (İnşacılık) ve güvenlik:

Uluslararası ilişkiler alanında önemli üç kuramda biri olan Konstrüktivizm (İnşacılık) teorisi, 1980’li yıllarda neorealizm kuramının küresel politikada yaşanan ve devam eden süreçleri ve güvenlik sorunlarını tam netlikle açıklayamamasına karşın, inşacı anlayışın farklı bir yaklaşım biçimini benimsemesi, bu kuramın yükselmesine olanak sağlamıştır. Bu kuramın kurucusu olan Nicholas Greenwood Onuf tarafından 1989 yılında yayınlanan “Yaptığımız Dünya” eserinde, inşacılık kuramının tanımını yapılarak, inşacı epistemoloji açıklanmaya çalışılmıştır (Andı, 2021: 19-20).

Konstrüktivist teorisyenler neorealistler kadar, bilinen birçok geleneksel teorilerin hipotezlerini çürüterek yeni bir anti tez geliştirerek, bu kuramları eleştiriye tabi tutmuştur. Bir diğer önemli Konstrüktivist kuramcı Alexander Wendt’da, neorealizm’e farklı yaklaşımlar getirerek, bu kuramı eleştirmiştir. İnşacılar farklı bir bakış açısıyla uluslararası sistemin, sosyal meselelere ve dengelere bakılmadan tam açıklanamayacağını ve sosyal hususların çok önemli bir etken olduğunu vurgulamışlar. Buna ek olarak inşacılar, uluslararası sistem dahilinde hakim olan anarşi ve kaos durumunu gözarda etmemekte ve realistlerden farklı olarak anarşi ile kaos durumunu inşacı bir yöntem vasıtasıyla, aktörler arasında işbirliğine dönüştürebileceklerini savunurlar (Denizlioğlu, 2021: 585-586).

Konstrüktivistler, uluslararası sistem dahilinde realistlerin en çok üzerinde durdukları çatışma ile anarşi durumunu, egemen devletler tarafından somut adımlar atıldığı zaman yönetilmesinin ve çözümlenebileceğinin mümkün olduğunu belirtmektedirler. Burada gördüğümüz üzere, Konstrüktivistler realistlerin üzerinde durduğu (güç ulusal çıkar) kavramları yerine, sosyal yapılar üzerinde durmaktadır (Birdişli, 7).

20. yüzyılın sonlarına doğru yalnızca devletler düzeyinde değil, etniksel ve dinsel düzeyde ortaya çıkan sorunlar, materyalist bakış açısına sahip teorisyenlerin bu sorunlara yönelik herhangi bir çözüm odaklı yaklaşımlarının olmaması yüzünden, oluşan krizi tam netlike açıklamayı becerememişler. Konstrüktivist teori yaşanan güvenlik sorunlarını, realizm ve materyalizm kuramlarının savunduğu tezleri ve söylemleri bir kenara iterek

“kimlik” ve “kültür” kavramları üzerinden açıklamıştır. Buna ek olarak Konstrüktivistler (tarihsel, kimliksel ve kültürel) ilişkilerin incelenmesi gerektiğini ve bununla birlikte bu kavramların, devletlerin ulusal güvenliğini ve ulusal çıkarlarını etkilediği kadar, ülkeler arasındaki ilişkileri de etkilediği savını savunur (Birdişli, & Başurgan, 2017: 62).

İnşacılar, devleti bağımsız bir aktör olarak incelemek yerine, uluslararası sistem içerisinde incelemektedir. Alexander Wendt, devletlerin doğuştan doğal olarak realist bir yapıya sahip oldukları fikrini reddederek, devletleri denetleyen ve ulus üstü bir gücün olmamasına rağmen uluslararası normları ortaya atarak, bu denetim mekanizmasının mümkün olabileceği fikrini savunur (Özsoy, & Kobak, 2019: 210).

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle milliyetçi ve etnik düzeyde çatışmaların artması, ulusal güvenliği tehdit eden bir diğer önemli unsurlardan dı. Bilhassa o dönem için birçok analist ve teorisyenin sosyal yapıları ve milliyetçilik kavramını önemsememesi, bu sürecin tam nitelikte anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Kısaca olarak, Konstrüktivist akımı düşünürleri uluslararası sistemde devam eden çatışmayı ve ulusal güvenliği, sosyal yapılardan bağımsız değerlendirmenin açıklayıcı olmadığını aktarmaktadırlar (İyiat, 2020: 8).

2.3.4) Marksizm ve güvenlik:

Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından temelleri atılan Marksizm teorisi, ulusal güvenlik konusunda diğer teorilerin aksine, güvenliği daha fazla eleştirel bir yaklaşımla açıklamaya çalışmıştır. Karl Marx 19. yüzyıl evresinde, idealist teorisyen Friedrich Hegel’den ve ilahiyatçı Ludwing Feuerbach’dan belirli derecede etkilenmiştir. Bu kişilerin Marx üzerinde bıraktığı etki ile Karl Marx politik, ekonomik ve materyalizm düzeyinde ilk olarak sanayi kapitalizmi sisteminin oluşturduğu sosyal eşitsizlik durumunu eleştirmiştir (Birdişli, 2011: 163).

Karl Marx, farklı sınıfların üretim ile maddi araçlara sahip oldukları zaman, egemen olacaklarını belirtmekte ve devleti yalnız egemen sınıfların bir aracı olarak görmektedir. Marx bir başka eleştirel yaklaşımla, devleti sınıfların üzerinde görmenin ve bağımsız bir aktör olarak kabul etmenin, ekonomi kavramının kökenlerinin yok olmasına veya silinmesi neden olacağını vurgulamaktadır (Birdişli, 2011: 61).

1970'li yılların ilk evrelerinde, kapitalizm sisteminin küresel ve bölgesel ölçekte giderek hızlı bir şekilde yayılması, yeni ilke ve metodlarla ortaya çıkan Neo-Marksizm kuramının, uluslararası sistemi detaylı bir şekilde incelemesine olanak sağlamıştır. Neo-Marksizm, klasik marksizm'in üzerinde durduğu ekonomik faktörünü merkeze yerleştirerek ulusal güvenliği, ekonomik kavramı ile karşılıklı bağımlılık teorisi üzerinden açıklamaya çalışmış ve uluslararası sistemi (gelişmişlik, azgelişmişlik ve dünyacılık) olarak üçe ayırmıştır. Neo Marksistler, ekonomini ve politikayı merkeze alan devletlerin gelişmiş, güçlü ve güvenli olduğunu söylerken, diğer gelişmemiş ülkelerin ise uluslararası sistem ve kapitalizm'den kaynaklanan sorunlar yüzünden gelişmemiş, güçsüz ve güvensiz olduğu savını belirtir (Yiğit, 2017: 31).

Uluslararası sistemin merkezindeki anarşik durum, zayıf devletlerin güçlü devletlere karşı tek taraflı bağımlılık oluşturduğunu, ekonomik güçten yola çıkarak güçlü ülkelerin kendilerinden zayıf ülkeleri sömürdüğünü ve uluslararası sistemin güçlü ülkelerin lehine çalışan adaletsiz ve eşitsiz sistem olarak tanımlar. Azgelişmiş ve ekonomik temelin güçlü olmadığı ülkelerde bulunan doğal kaynakların ve sermayenin, ekonomik temeli güçlü ve gelişmiş ülkelere doğru ihraç edilerek hızla aktarılmasının, zayıf ülkeler için büyük güvenlik sorunu ve tehdidi oluşturduğu belirtilir (Şengöz, 16-17).

Neo-marksist ve "Dünya sistemleri" teorisinin kurucusu Immanuel Wallerstein, diğer neo-marksist teorisyenler kadar küresel kapitalist sisteme dair bir takım özeleştirel yapılar yaparak, ortaya yeni bir ekonomik model koymaya çalışmıştır. Bu doğrultuda, dünya genelinde bulunan bazı devletlerin azgelişmişliğine neden olan yapının, kapitalist sistemden kaynaklandığını belirtmiştir. Wallerstein'a göre, kapitalizmin yayılcı bir sistem olduğundan, kendi gücünü ve bekasını devam ettirebilmesi için her zaman yeni piyasa ve pazar arayışındadır. Buna ek olarak, eğer küresel kapitalist sistem yeni piyasalar ve pazarlar bulamazsa, küresel ve bölgesel düzeyde bulunan devletler yeni bir ekonomik ve finansal güvenlik krizi ile karşılaşabilirler (Sandıklı, & Emeklier, 2012: 24 – 25). Burada kısaca olarak ister klasik, isterse de Neomarksist kuramcılar tarafından, ekonomik gücün ve ilişkilerin zayıflamasının, küreselleşen uluslararası sistem genelinde önemli ölçekte ulusal güvenlik sorunu oluşturduğu söylenilmektedir. Son olarak küresel piyasanın kapitalist

sistemde bulunan güçlü devletlerin kontrolü altında olması, az gelişmiş devletler için önemli ulusal güvenlik tehdidi oluşturuyor.

2.3.5) Frankfurt okulu (Eleştirel teori) ve güvenlik:

Almanya’da bir grup alman düşünür tarafından, 1923 yılında “Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü” adı altında kurulmuş olan Frankfurt Okulu, kendi döneminde ön plana çıkan önemli bir paradigma ve disiplinler arası bir teori olarak bilinmektedir. Felix Weil, Max Horkheimer, Theodor W. Adorno, Friedrich Pollock, Walter Benjamin, Jürgen Habermas, Herbert Marcuse ve Carl Grünberg olmakla, döneminin önemli düşünürlerini kendi etrafında toplayan bu eleştirel akım, Pozitivizm ve Marksizm kuramına büyük eleştirilerde bulunmuşlar (Kesik, 2014: 105).

Frankfurt Okulu veya Eleştirel teori olarak bilinen bu akım, ilk kurulduğu zamanlarda yönetimine profesör Carl Grünberg’i getirilmiş ve Grünberg okulun bütün ağırlığını ekonomik alana yöneltmiştir. Grünberg rahatsızlığı nedeniyle, 1929 yılında bu akımın başkanlığını bırakmış ve 4 yıllık aradan sonra okul başkanlığına bir diğer frankfurt okulu düşünürü Max Horkheimer getirilmiştir. Horkheimer, Grünberg’den farklı olarak okulun çalışmasını ekonomik çalışma alanından, felsefe alanına çevirmiştir (Bekalp, 2019: 17).

Frankfurt Okulu, güvenlik kavramını realistlerden farklı olarak devlet aygıtı üzerinden değil, tam tersine birey ve toplum üzerinden açıklamaktadır. Eleştirel teorisyenler, devletin yalnızca bireyin ve toplumun güvenliğini sağlaması gerektiğini ve güvenlik dışında ise devletin müdahalesinin kısıtlanması gerektiğini savunur. Eleştirel teorisyenlerin eleştirdikleri ve bir güvenlik sorunu olarak algıladıkları kapitalist düzen, küresel ölçekte bir taraftan ekonomik durgunluğa ve gelirlerin toplum arasında eşit şekilde dağıtılmamasına neden olurken, bir taraftan da toplumsal düzeyde güvenlik tehdidi oluşturmaktadır (Bakan, & Şahin, 2018: 144 – 145).

Eleştirel kuramcılar, güvenlik kavramını realistlerden farklı olarak devlet merkezli değil, birey merkezli görmektedir. Küreselleşme ve teknolojik imkanların artmasıyla sorunların ulusal düzeyden uluslararası düzeye taşınmasının, klasik ulusal güvenlik anlayışının küresel sorunların çözümünde yetersiz olduğu savını güçlendirmiştir. Eleştirel

kuramcılar, ülkelerin yalnızca askeri güce yaslanarak barışı ve ulusal güvenliği sağlanmasının doğru olmadığını, askeri gücün yerine yeni dönem güvenlik stratejilerinin benimsenilmesinin barışı, ulusal güvenliği ve istikrarı sağlayacağını söylemiştir (Erdinçler, 2021: 27).

Max Horkheimer'in, 1937 yılında yayınladığı "Geleneksel ve Eleştirel Kuram" eseri Frankfurt Okulu'nun yani Eleştirel teorinin, eleştirel yaklaşımını kısaca belirtmiştir. 1980'lerde Frankfurt Okulu düşünürlerinden olan Robert Cox tarafından, 1981 yılında yayınlanan "Problem-çözücü teori" ve "Eleştirel teori" makalesinde, bu iki yaklaşım arasında farklılıkara ve ayrımlara giderek, disipline yeni bir boyut ve hız kazandırmıştır (Karabulut, 2021: 67-68).

Robert Cox, Neorealizm ve Neoliberalizm kavramını "Problem-çözücü teori" olarak görmektedir. Bu teorilerin, mevcut uluslararası sistem yapısının nasıl oluşturulduğunu sorgulamadan siyasal, ekonomik, ideolojik ve sosyal aygıtların birbirleriyle olan ilişkilerini hesaba katarak, sistem analizi yaptıklarını söylüyor. Ancak "Eleştirel Teori" ile "Problem-çözücü teori" arasında bulunan en büyük farkın, Eleştirel teorinin hakim olan ve devam eden mevcut düzen şartlarına bakarak değerlendirdiğini ve devam etmekte olan güç ile sosyal ilişkini sorgulayarak açıklamaya çalıştığını belirtmektedir (Kolasi, 2014: 140).

Robert Cox, neorealist teorisyen Kenneth Waltz'u, uluslararası sistem içerisinde var olan güçleri eleştirmemesi ile beraber bu güçlerle nasıl işbirliği ve ilişkiler kurulacağını belirttiği için sert bir şekilde eleştirmiştir. Ancak Robert Cox, Neoliberal teorisyenlerin uluslararası sisteme yaklaşımlarından dolayı, onları neorealizm'den ayırarak neoliberalizm teorisinin yapıcı ve çözücü bir akım olarak algılamıştır (Yolcu, 5). Frankfurt okulu düşünürleri, ulusal güvenlik yaklaşımını devlet boyutundan birey boyutuna doğru indirgeyerek, devletin yalnızca ulusal ve toplumsal güvenliği sağlaması gerektiğini ve diğer alanlar üzerinde etkisinin belirli derecede kısıtlanmasını vurgular.

3. Uluslararası Güvenlik Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası

Örgütler:

Uluslararası sistem çerçevesinde güvenlik ortamının sağlanmasında, ulusal güvenlik stratejileri ile birlikte uluslararası güvenlik stratejilerinin etkisi önem arz etmektedir. Küresel düzeyde bulunan çoğu devlet, kendi ulusal güvenliğini sağlanması için ulusal güvenlik stratejilerini ön plana alarak, ortaya çıkan farklı nitelikteki güvenlik sorunlarını geliştirdikleri ulusal güvenlik stratejileri vasıtasıyla çözülmesi için çalışmaktadır. Ancak ulusal güvenlik stratejilerinin, uluslararası güvenlik stratejilerinden başarılı, etkili olduğu kadar başarısız, etkisiz olduğuda görülmektedir. Genel olarak bakıldığında çoğu ülkeler karşılaştıkları kriz ve sorunları, kendi iç politikalarıyla çözüme eyleminde buldukları için ulusal güvenlik stratejileri bazı durumlarda, ülkelerin kendi doğal kaynaklarını doğru kullanamamasına, maliyetin ve yatırımların arşırı artmasına neden olurken, bir bakıma ülkeni kriz ve kaos durumuna sürükleye bilmektedir (Kahraman, 2019: 27).

Günümüz dünyasında çoğu egemen devlet, kendi ulusal yapısını ve hukuk sistemini inşa ederken, uluslararası yapılara ve uluslararası hukuk sistemine bakmaktadır. Özellikle ulusal güvenlik ile uluslararası güvenlik stratejilerinin işbirliği içerisinde olması, birçok açıdan egemen devletler için büyük bir stratejik güvenlik avantajı sağlamaktadır. Bildiğimiz üzere, dünya genelinde çoğu devleti ve toplumu etkileyen (terörizm, yasadışı uluslararası göç, uyuşturucu ve silah ticareti) gibi tehdit unsurlarının artması, devletlerin ulusal güvenlikleri bağlamında etki düzeyini sınırlamakla, sorunların uluslararası düzeyde kurulan işbirliği ile yapılmasını gerekli kılmaktadır (Güçlü, 336). Yukarıda belirttiğimiz husular doğrultusunda, küreselleşmenin küresel ve bölgesel düzeyde oluşturduğu tehdit unsurları, devletleri ulusal güvenlik stratejilerine dayanarak (politik, ekonomik ve askeri) alanlarda etki kabiliyetini artırmaya zorlamaktadır. Uluslararası sistem genelinde devam eden anarşik durumdan doğan kriz ve çatışma ortamının devam etmesi, devletlerin ve örgütlerin katılımlarıyla uluslararası güvenlik stratejilerini önemini artırmakla, ülkeler ile örgütler arasında ilişkini ve işbirliğini kaçınılmaz kılmaktadır.

3.1. BM (Birleşmiş Milletler) ve güvenlik:

Küresel düzeyde Birleşmiş Milletler veya kısaca (BM) olarak nitelendirilen örgüt, ilk defa dönemin ABD başkanı Franklin D. Roosevelt ve dönemin İngiltere başbakanı Winston Churchill tarafından resmi olarak kullanılmıştır. 1942 yılında, ABD ve İngiltere'nin de bulunduğu 26 ülke tarafından "Birleşmiş Milletler Deklarasyonu"nun imzalanmasından sonra, 26 Haziran 1945 tarihinde ABD'nin San Francisco şehrinde beş daimi üye ve ilave olarak 45 devletin katılımıyla, toplamda 50 devlet tarafından BM Şartı imzalanmıştır. BM Şartı'nın kabul edilesiyle, BM resmi olarak 24 Ekim 1945 yılında kurulmuş ve kabul edilen temel ilkeler esasında görevine başlamıştır (Karabulut, 2015: 45).

I. Dünya Savaşı sonrası 1920 yılında Milletler Cemiyeti "MC" resmen kurulmasına rağmen, örgütün devam eden çatışma ile krizi durduramaması ile beraber, uluslararası düzeyde ülkeler arasında işbirliği ile barışı tesis edemediğinden, yaşanan tahribatların ve yıkımların önüne geçememişti. Özellikle, 20 yıl aradan sonra 1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlaması, devletleri uluslararası düzeyde barışı, istikrarı artıracak ve savaş tehditinin caydırılmasında başarılı olacak, uluslararası "BM" örgütünün kurulmasını zorunlu kılmıştı. Farklı ve hiyerarşik bir yapılanma sistemine malik olan BM örgütü, siyasal alandan ekonomik alana, sosyal alandan kültürel alana ve finans alanından güvenlik alanına kadar, birçok farklı kurum ve kuruluşu kendi içerisinde barındıran ve söylediğimiz alanlar üzerinde ortaya çıkan sorunları çözüme eyleminde olan, bir uluslararası örgüt olarak algılanmaktadır (Çelik, & Ürer, 39 – 40).

BM, uluslararası düzeyde güvenlik sorunlarıyla ilişkin çalışmalarını yürüten ilgili kurumunu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) oluşturmaktadır. BMGK'nı oluşturan (ABD, Birleşik Krallık, Fransa, RF ile Çin) hem beş daimi üye statüsüne, hem veto hakkına sahip olan devletlerdir. BM Genel Kurulu, uluslararası güvenliği sağlamada BM Güvenlik Konseyi kadar, önemli rol model üstlenmektedir. Fakat BM Genel Kurulu, sorunların çözümüne yönelik karar alma süreçlerinde ve özellikle yaptırım uygulama konusunda yetkisi olmadığı kadar, kısıtlı düzeyde karar verme mekanizmasına sahiptir. BM Güvenlik Konseyi, BM Genel Kurulu'ndan farklı olarak BM anlaşmalarından yola çıkarak uluslararası düzeyde güvenliği, barışı, istikrarı ve düzeni korumakla sorumlu olduğu için

ortaya çıkan farklı nitelikte sorunları ve anlaşmazlıkları, farklı yönetimler vasıtasıyla çözüme yetkisi bulunmaktadır (Kutlu, 2018: 181 – 182).

BMGK, uluslararası düzeyde güvenliği sağlamak ve pekiştirmek için 2 farklı yönetim biçimi uygulamaktadır. İlk olarak devam eden çatışma ile anlaşmazlıkların, müzakereler yoluyla veya taraflar arasında yapılan yoğun görüşmelerin ve tartışmaların yapılması sonucu, sorunun çözümüne çalışılır. İkinci olarak, eğer müzakire ve görüşmeler istenilen ve hedeflenen sonuçları vermezse, uluslararası sistemi tehdit eden olgu, BMGK üyeleri tarafından kolektif güç kullanılmaktadır. Bilhassa bu tehdit olgusunu aradan kaldırmasını zorunlu kılarak, bu kararı Birleşmiş Milletler tarafından meşrulaştırmaktadır (Kurunç, ve Sönmezoğlu, 2012: 60).

RF devlet başkanı Boris Yeltsin, SSCB'nin fillen dağılmasının ardından Sovyet Büyükelçisi Yuli Vorontsov'a, BM ve BMGK'da SSCB yerine RF'nin alacağına dair talimat vermesinin ardından RF, BM'de kendi yerini yeniden almayı başarmıştır (Blum, 1992: 360).

RF, BM katıldıktan hemen sonra Balkan yarımadasında ortaya çıkan kriz, RF ile batı arasında kısa ve uzun vadeli ilişkilerin hangi düzeyde ilerleyeceğini gösteren bir sınav niteliği taşımaktaydı. RF hükümeti, uzun bir zaman zarfında Rus ideolojisi ve geleneğinden belirli derecede etkilenen bu bölgeye karşı, bir taraftan batılı ülkelerin güç kullanımına karşı tarafsızlığını belli etmekle kalmamış, bir taraftan da BMGK'da Yugoslavya'nın BM'den çıkarılmasına karşın herhangi bir olumsuz tutum sergilememiştir. Bu dönemde Andrey Kozirev'in yerini alan Yevgeni Primakov, ilerleyen yıllarda batının RF ile işbirliğine sıcak bakmaması ve RF'nin ABD'nin ardından ikinci sınıf bir ülke olarak kalmasından rahatsız olduğunu belirtmiştir. Özellikle Primakov dönemi ile birlikte, BMGK'nın uluslararası güvenliği korumadaki öneminin artırılması vurgulanmıştır. Buna ek olarak, zamanla NATO'nun stratejik konseptlerle daha dinamik ve güçlü bir yapıya dönüşmesi RF hükümetini rahatsız etmekteydi. Özellikle NATO'nun 1999 yılında Yugoslavya'nı bombalamasının hemen ardından RF, bu gerçekleştirilen eylemin uluslararası hukuk ve BM Şartı'na aykırı olduğunu belirtmekle beraber, uluslararası barışı ve istikrarı sağlamada yalnızca BMGK'nin ana aktör ve örgüt olduğunu açıkça belirtmiştir (Panagiotou, R. A. 2011: 206).

Vladimir Putin'in RF devlet başkanı olmasından sonra, RF'nin BM ile BMGK karşısındaki tavrı ve politikaları zamanla olumsuz düzeyde değişmesine neden olmuştur.

Vladimir Putin tarafından Temmuz 2000'de yayımlanan RF "Dış Politika Doktrini"nde, özellikle "21. Yüzyılın başlarında devam eden olayların çözümüne ve uluslararası ilişkileri şekillendirmeye yönelik olarak BM, önemli aktör olarak devam etmesi gereklidir" ifadesi, aslında RF'nin da olduğu yeni bir dünya düzenini işaret etmekteydi (Ambrosio, T. 2001: 60). 2000 yılından itibaren, RF'nin uluslararası barışı tehdit altına atacak politikaları, uluslararası sistemi güvensiz bir duruma düşürmüştür.

İlk olarak RF, 2008 yılında Gürcistan'ın Abhazya ile Güney Osetya bölgelerini işgal ederek her iki bölgenin bağımsızlığını tanınması, BM tarafından önemli bir tepki verilmesine rağmen, bu işgalin sonlandırılmasına neden olmamıştır. Abhazya ile Güney Osetya'nın RF tarafından tanınması ve bu iki bölgenin birer bağımsız devlet olarak BM'e katılmasına olanak sağlamasada, ilerleyen zamanlarda tanınmaları için önemli bir lobi oluşturulmasına olanak sağlamıştır. 2014 yılında, Ukrayna'da yaşanan krizi fırsata çevirerek, yalnızca Kırım'ı ilhak etmekle kalmayarak Ukrayna'nın doğusunda yer alan Donbas bölgesinde bulunan Donetsk ile Lughansk'ı, RF bölgesi olarak tanıyan Putin, bu süreçleri uluslararası hukuka ve yasal argümanlara dayatarak, BM genelinde bu kararları RF'nin lehine meşrulaştırmıştır (Remler, P. 2020: 9).

Putin iktidarının ilk yıllarından itibaren, RF'nin Orta Doğu ve Afrika açılımlarının genişlemesi, RF'nin bu bölgelerde yer alan ülkelerle politik, ekonomik, enerji, kültürel, askeri ve güvenlik alanları olmakla, ilişkilerini geliştirmesine olanak tanımıştır. 2011 yılında Libya'da yaşanan iç savaşta, Libya lideri Muammer Kaddafi'nin halk ayaklanmalarını sert bir şekilde bastırması, BM ve dünya kamoyunda büyük yankı uyandırmıştır. Libya'da krizin daha acınacaklı bir hal alması yüzünden, BMGK tarafından 17 Mart 2011 yılında Libya'ya karşı askeri operasyon emri verilmiştir. Bu karar karşısında batı ile ilişkilerini bozmak istemeyerek veto hakkını kullanmayan RF, hem ulusal güvenlik hem de ulusal çıkarlar bağlamında, bu kararla ilişkili olarak çekimser bir tavır belirlemiştir (Bayat, C. 2018: 193).

Libya'da, Muammer Kaddafi'nin devrilmesi ile sonuçlanan Arap Baharı'nın olumsuz sonuçları 2011 yılında Suriye'ye sıçramasıyla, Suriye bir iç savaş ve kaos tehlikesiyle karşı

– karşıya kalmıştır. Beşşar Esad yönetiminde otoriter bir rejimle yönetilen Suriye, Arap Baharı'nın etkisiyle halk ayaklanması ve protestoları sert bir şekilde bastırması ve insan haklarının ihlal edilmesi, BM ve BMGK üyeleri tarafından sert bir dille eleştirilerek, bu baskıların durdurulması talep edilmiştir. Uluslararası toplulukların ve BM istifa talebine rağmen geri adım atmayan Beşşar Esad, bu dönemde batı karşısında RF'nin desteğini almayı başarmıştır. BMGK'nın Suriye'de yaşanan olaylar nedeniyle Suriye'ye karşı hazırladığı taslak ve kararlar RF ile Çin tarafından veto edilerek, Suriye hükümetine karşı olası bir politik ve ekonomik yaptırımların önüne geçilmiştir (Gulnar, ve Katman, 2019: 160). 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve çoğu arap ülkesini ve uluslararası sistemi kökten etkileyen Arap Baharı olayları, ulusal ve uluslararası güvenliği sağlamada RF ile BM ilk başlarda beraber adım atmasına olanak tanınmasına rağmen, 2011 Suriye iç savaşında RF hükümetinin BM ve batı karşıtı bir politika izlemesine neden olmuştur.

Suriye'nin zamanında SSCB'in Orta Doğu coğrafyasında en yakın ilişki halinde bulunan devletlerinden biri olması, Putin'in Suriye'de batı destekli herhangi bir hükümet değişikliğinin önüne geçmesinde önemli rol oynamıştır. 2013 yılında BMGK üyeleri tarafından, Esad hükümetinin Suriye halkına karşı kimyasal silah kullanılması ve her türlü insan haklarının ihlali ile ilgili olarak kabul ettiği tüm karar ve taslaklar RF tarafından veto edilerek engellenmiş ve kararın sonuçsuz kalmasına neden olmuştur (Remler, P. 2020: 10). Sonuç olarak baktığımızda BM uluslararası düzeyde güvenliği, barışı ve istikrarı sağlamakla birlikte, birey ve toplumun güvenliğini sağlamakla hükümlü bir örgüt olduğu için uluslararası güvenliğin korumasında, olumlu bir etki oluşturmaktadır. Ancak, Birleşmiş Milletlere bağlı olan BMGK bünyesinde bulunan 5 daimi üye ülkenin, karar alma ve uygulama düzeyinde örgütün gücünü belirli derecede zayıflatması ve bununla beraber BM uluslararası düzeyde devam eden çatışmaları durdurmada başarısız olması, örgütü genel anlamda olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle Gürcistan, Ukrayna, Libya ve Suriye'de yaşanan olaylar ekseninde, RF'nin bu bölgeler üzerinde ulusal güvenlik ve ulusal çıkarları hesabına uyguladığı realist politikalar, BM ile RF'ni tam karşı – karşıya getirmesede, iki taraf bağlamında güvensiz ve olumsuz havanın oluşmasına etki etmiştir.

3.2. NATO ve güvenlik:

“Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü” veya kısacası NATO “North Atlantic Treaty Organization” olarak bilinen savunma örgütü 4 Nisan 1949 tarihinde, ABD ve diğer 11 ülkenin katılımıyla toplam 12 ülke tarafından kurulmuştur. Aynı bu tarihte ABD’de “Washington anlaşması” ile kurulması tescillenen bu örgüt, BM yasaları çerçevesinde ulusal güvenlik, uluslararası güvenlik ve bireylerin özgürlüğüne odaklanarak, tehdit ve kriz durumları yaşandığı zamanlarda, politik ve askeri gücünü kullanabilen güvenlik teşkilatıdır. Soğuk Savaş sonrasında, SSCB’nin dağılması ile doğu avrupa üzerinde Komünizm tehditi unsurunun ortadan kalkması, NATO’nun geleceğinin düşünülmesine neden oldu. ABD bu bağlamda 1991 yılında, NATO’nun “Yeni Stratejik Konsept” belgesini kabul ederek, NATO’nun Soğuk Savaş sonrası güvenlik stratejilerini ve hedeflerini belirlemede önemli rol oynadı (Akçay, 2008: 215 – 216).

1991 yılında Roma Zirvesi ile birlikte, NATO’nun “Yeni Stratejik Konsepti”nin yayınlanmasıyla uluslararası ortamın, çatışma düzeyinden işbirliği düzeyine geçtiği belirtilmiştir. 1999 yılında, NATO örgütünün kurulmasının 50’ci yılı ile alakadar olarak gerçekleştirilen “Washington Zirvesi” ile yukarıda belirtilen hususların hesaba katılmasıyla yeni bir stratejik güvenlik konsepti kabul edilmiştir. Bu konsept Soğuk Savaş sonrasında, küresel ölçekte ortaya çıkan ekonomik krizler, terörizm faaliyetleri ve farklı nitelikteki sorunlar yüzünden, NATO’nun kendi sınırlarını Kuzey Atlantik bölgesinden Avrupa-Atlantik bölgesine taşıdığını ve bu güvenlik stratejisinin Rusya ile Ukrayna’yı da kapsadığı belirtilmiştir (Ereker, 2019: 4-5).

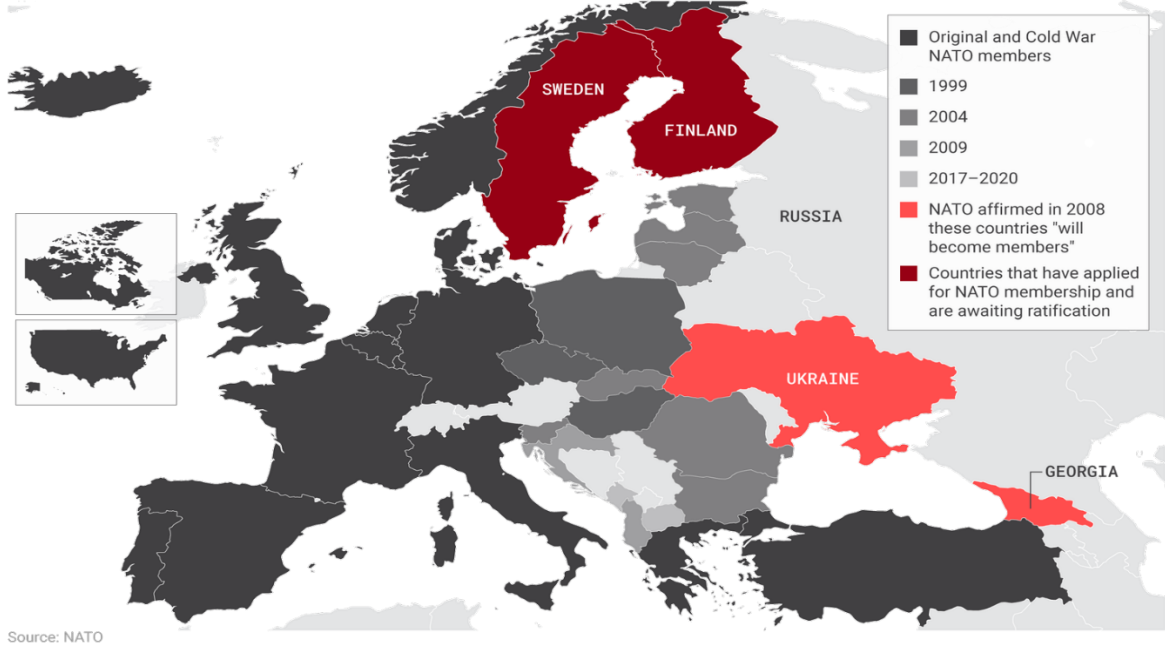
Rusya’da Putin döneminin ilk yıllarından itibaren, hakim olan Avrasyacılık akımının etkisi ile 2000 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Konsepti, Askeri Doktrin ve Dış Politika Doktrini, NATO’nun doğuya doğru hızla genişlemesi ve askeri gücünü artırmasıyla, RF’nin NATO’ya karşı olan tutumunu ve tehdit algısını büyük ölçüde etkilemiştir. 2001 yılında, ABD’de düzenlenen terör saldırısında yalnızca Amerikalıların değil, Rus vatandaşlarının hayatlarını kaybetmesi RF ile NATO arasında terörizm faaliyetlerinin durdurulması için RF ile NATO’nun yakınlaşmasına ve işbirliği kurmasına olanak sağladı. Çünkü, NATO için RF ile işbirliği kurulması, RF’nin istihbarat ve bölgesel düzeydeki gücünün kullanılması anlamına gelmekteydi (Yapıcı, 1459 – 1460).

Bölgesel ölçekte çatışma noktalarının artması, RF tarafından 2003 yılında yeni bir “Savunma Raporu” kabul edilmesini zorunlu kıldı. Bu savunma raporu, günümüzde devam eden savaşların daha çok bilgi ve teknoloji düzeyinde yapıldığı için özellikle bu savaşların geleneksel savaşlardan, daha etkili olduğunu ve artık kara ile hava kuvvetlerinin ayrı – ayrı değil, birlikte hareket etmesinin önemi vurgulanmıştır. 2003 yılında yayınlanan ”Savunma Raporu”nda, NATO ile ilgili olarak iki önemli ve bir-birinden farklı olan yaklaşım bulunmaktadır. İlk yaklaşım Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla, SSCB etkisinden çıkarak NATO’nun doğruya doğru genişlemesi ile NATO’ya katılan ülkelerin topraklarında askeri güç bulundurulması, olumsuz ve endişeli bir durum olarak belirtilmiştir. Son yaklaşım, NATO ve müttefiklerine karşı herhangi bir düzeyde nükleer tehditin olmayacağını ve bununla birlikte RF’nin, NATO ve ABD ile sağlam ve güçlü temellere dayalı işbirliği kurmayı hedeflediği açıkça belirtilmiştir (Cankara, ve Cankara, 2007: 202 – 203).

11 Eylül saldırısından sonra, ABD ile RF arasında küresel terörizme karşı işbirliğinin kurulması, uluslararası sistem dahilinde ABD – NATO – RF üçgeni arasında yeni bir ortaklık ilişkisi benimsenmekteydi. Gelişmekte olan istikrarlı ilişkilere rağmen, NATO’nun yeniden doğruya doğru genişleme politikalarına yönelmesi, RF tarafından kırmızı çizgi olarak belirlenen Ukrayna ve Gürcistan’la ilerleyen zamanlarda ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. NATO tarafından ilişkilerin geliştirilmesi RF hükümeti tarafından NATO’nun geleneksel sınırları stratejik düzeyde ihlal ettiğini ve ablukaya almayı hedeflediği için bu adımlar RF tarafından, birer ulusal güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır (Dimitrakopoulou, ve Liaropoulos, 2010: 36 – 37).

2008 yılında Romanya’nın başkenti Bükreş’te düzenlenen NATO toplantısında, dönemin ABD başkanı George W. Bush tarafından, Gürcistan’ın NATO üyeliğine katılmasına dair olumlu yaklaşımı üzerine, diğer NATO üyesi ülkelerinin buna karşı olumsuz yaklaşımı, NATO içerisinde bir takım tartışmalara neden olmuş ve aynı yılın Ağustos ayında RF askeri güçlerinin Gürcistan’ı işgal etmesi ile NATO içerisinde devam eden tartışmalara son verilmiştir. Bilhassa belirtmemiz gerekiyor ki, 2004 yılında Ukrayna’da yaşanan “Turuncu Devrim”in öncesi ve sonrasında, Ukrayna cumhurbaşkanı Viktor Yuşçenko ile 2010 yılında cumhurbaşkanı olan Viktor Yanukoviç döneminde, gerek dönemin hükümetleri

tarafından, gerekse halk tarafından NATO'ya katılımı dair bir istek ve hedef bulunmamaktaydı (Stoner, ve McFaul, 2015: 172).

¹ Şekil 1: NATO'nun doğuya doğru genişlemesi fonunda, Ukrayna ve Gürcistan'ın durumu.

2014 yılında RF tarafından, Ukrayna'nın güneyinde yer alan Kırım yarımadasının ilhak edilmesi ve sonrasında aynı yıl içerisinde Ukrayna'nın doğusunda yer alan Donbas bölgesindeki, Luhansk ve Donetsk kentinde bulunan ayrılıkçılara destek verilmesi, Rusya ile NATO arasında, 2001 yılından artmakta olan olumlu ilişkilerin giderek soğumasına ve kötüleşmesine neden oldu. Vladimir Putin'in Ukrayna hükümetini, AB ile NATO'ya yakınlaşmasını ve üye olmasını engellemek için onu farklı yolları zorlamıştır. Özellikle RF'nin 2015 yılında Suriye'de, Suriye devlet başkanı Beşar Esad ve rejminin yanında ABD ve NATO'ya karşı durması, 2014 Ukrayna olaylarından sonra, Rusya ile NATO arasındaki ilişkilerin daha da gerilmesi ile sonuçlandı. 2015 yılı sonrası RF tarafından (Doğu Avrupa, Karadeniz ve Baltık) coğrafyalarında askeri tatbikatların düzenlenmesi, NATO için büyük bir tehdit oluşturmaktaydı. Buna ek olarak, 2017'de RF'nin baltık denizi kıyısında bulunan

¹ Harita 1: "Reconfiguring Nato: The Case For Burden Shifting" <https://www.defensepriorities.org/explainers/reconfiguring-nato-the-case-for-burden-shifting> (Erişim tarihi: 15.11.2022).

Kaliningrad bölgesinde (Zapad-2017) isimli askeri tatbikatını düzenlemesi, NATO için bir diğer tehdit unsuru olarak değerlendirilmiştir (Oğuzlu, 2019: 5).

24 Şubat 2022’de RF askeri birliklerinin, topyekün bir saldırıyla Ukrayna’yı işgal girişimlerine başlaması, NATO üyeleri için 2010 yılından sonra yaşanan kriz ve çatışmalar bağlamında, yeni bir Stratejik Konseptin kabul edilmesini zorunlu kıldı. 28 Haziran 2022’de düzenlenen Madrid Zirvesi ile RF’nin oluşturduğu çatışma ve kriz ortamıyla NATO’nu ve uluslararası sistemi istikrarsızlaştırmağa çalışan yeni bir tehdit unsuru olarak görülmüş ve NATO için savunma ve güvenliğin sağlanması için caydırılması gereken önemli bir sorun olarak algılanmıştır (Larsen, 2022: 1). Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra RF’nin Putin iktidarı dönemi ile birlikte doğu avrupa ve güney kafkasya üzerinde oluşturduğu baskı, NATO’nun örgüt içerisinde yeniden yapılanmasına ve olası bir kriz ve çatışma durumuna karşı, güvenliği korumak adına caydırıcılığı güçlendirmesine olanak sağlamıştır.

3.3. AGİT (Avrupa Güvenlik ve İş birliği Örgütü) ve güvenlik:

Soğuk Savaş’ın ilk yıllarında (Kore Savaşı, Küba Krizi, Vyetnam Savaşı) ve diğer bir takım bölgesel sorunlar, dönemin iki süpergüç devletleri olan ABD ile SSCB’ni karşı-karşıya getirmekteydi. Her iki ülkenin ireli seviye nükleer silahlı güce malik olması, iki ülke arasında gerilimi artırmakla beraber, diğer uluslararası aktörleri doğrudan tehdit eden unsurların başında geliyordu. ABD ile Sovyetler Birliği’nin nükleer silah gücüne sahip olmasına rağmen, bu nükleer güç iki ülkenin bir-birine karşı dengeli bir siyaset izlemesine olanak sağlamaktaydı. 1972 yılında, iki süpergüç arasında “SALT-1” (Anti-Balistik Füze Antlaşmasının) imzalanmasında, o dönemki ismiyle AGİK’in önemli rolü olmuştur (Karabulut, 2011: 71).

Finlandiya’nın başkenti Helsinki şehrinde 1975 yılında, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) tarafından düzenlenen toplantıda, bir araya gelen 35 bağımsız devlet tarafından imzalanan “Helsinki Nihai Senedi” batı ile doğu bloğu arasında gerilimin azaltılmasına ve işbirliğinin kurulmasına, önemli temel oluşturdu (Koçer, 2007: 202). İrelleyen dönem içerisinde, Kuzey Amerika kıtasında ABD ve Kanada ile birlikte, Avrasya kıtasından katılımcı üye sayısı 35’den 57’ye çıkmıştır. 1975 yılında imzalanan “Helsinki Nihai Senedi” topluluğa üye olan devletlerin, uluslararası sistem dahilindeki sorunların

müzakere ve barış yoluyla çözülmesi gerektiğini, ve ülkelerin bir-birlerinin toprak bütünlüklerine ve egemenliklerine dokunulmayacağını kabul etmektedirler. Burada ilave olarak, bu belge çerçevesinde devletlerin kendi iç politikalarında temel hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesi açıkça belirtilmektedir (Ertan, 303).

Soğuk Savaş dönemi sonrası ABD önderliğinde Avrupa-Atlantik bölgesinden, doğruya doğru giderek hızla genişlemekte olan NATO “Hard Power” argümanını kullanmaktaydı. AB “Soft Power” argümanını kullanmakla NATO örgütünden başka, AB sınırları dahilinde güvenliği sağlamak için Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) önemli rol model olmaktadır. Özellikle, bu iki örgütün avrupa genelinde çok güçlü ve aktif iki aktör olması, AGİT’in buradaki faaliyetini kısıtlamakta, ve bu iki önemli güç gibi, avrupanın güvenliğini sağlamada çoğu devlet tarafından yetersiz bir örgüt olarak görülmektedir (Demir, 2010: 33).

Soğuk Savaş sonrasında AB, sınır güvenliğinin sağlanmasını NATO’ya devr etmesi, AGİT’in olanaklarını ve AB düzeyindeki rolünü azaltmaktaydı. Vladimir Putin döneminde, AGİT örgütünün yeniden yapılanması ve reformunun gerçekleşmesi için öneriler sunulmaktaydı. 2003’de Gürcistan’da, 2004’de Ukrayna’da ve 2005’de Kırgızistan’da yaşanan “Renkli Devrimler”in AGİT’in desteği ve rolüyle gerçekleşmesi, RF’nin AGİT’i batı ajanı olarak nitelendirmesi ile sonuçlandı. Putin’in AGİT hakkında 2007 yılında söylediği "AGİT, bir veya birkaç ülkenin dış politikada çıkarlarını desteklemek için tasarlanmış kaba bir araç" ifadesi sonrasında, 2008 yılında RF düzenlenen devlet başkanlığı seçimlerinde AGİT’in katılımına izin verilmemesi, Putin’in 2007 yılında söylediği ifadeni doğrular nitelikteydi. RF, AGİT örgütünün güvenlik ve askeri alanlarda başarısız olması nedeniyle AGİT’in yalnızca, insan hakları ve insani meselelere odaklanmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır (Kropatcheva, 2015: 13).

2008 yılında, RF’nin askeri birliklerinin Gürcistan’ın Abhazya ile Güney Osetya bölgelerini işgal etmesiyle, uzun süredir bu bölgede kendi misyonunu yürüten AGİT’in aniden faaliyetini durdurarak bu bölgelerden ayrılması, RF’nin ulusal çıkarları bağlamında olumlu ve uygun olarak algılanmaktaydı. Hatta bununla birlikte RF, AGİT örgütünden işgal ettiği Abhazya ile Güney Osetya’nın bağımsızlıklarını tanımasını da açıkça talep etmiştir

(Oberson, F. 2021: 262). AGİT, RF'nin Gürcistan'ın Abhazya ile Güney Osetya bölgelerini işgal etmesini önleyememesi, bir taraftan AGİT'in Gürcistan'daki misyonunun sona ermesine neden olurken, bir taraftan da bu sorunun çözümüne yönelik arabuluculuk misyonu AB'ne geçmiştir (Trachsler, D. 2012: 1).

3.4. KGAÖ (Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü) ve güvenlik:

1991 yılında, dünyanın en büyük devleti konumunda olan SSCB'nin dağılmasından sonra, bağımsızlıklarını ilan eden eski sovyet ülkeleri için, sovyet askeri gücünün olmaması ve NATO örgütünün doğuya doğru hızla genişlemesi, bir takım güvenlik tehditi ve sorunu oluşturmaktaydı. Yeni kurulmuş RF tarafından ortaya atılan “kolektif güvenlik” ilkesi, çoğu sovyet devleti için uluslararası düzeyde devam eden anarşik durumundan doğan tehdit unsurunu caydırılmasında ve ulusal güvenliklerini sağlaması için önemliydi. 15 Mayıs 1992 yılında, Özbekistan'ın başkenti Taşkent şehrinde, Rusya Federasyonu'nun öncüllüğü altında (Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Ermenistan'ın da katılımıyla (Kolektif Güvenlik Antlaşması) kısaca olarak “KGA” resmen kurulmuş oldu. Daha sonra, 1993 yılında (Azerbaycan, Beyaz Rusya ve Gürcistan) devletlerinin resmen katılımıyla, Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın resmi üye sayısı 6'dan 9'a yükselmiş oldu (Kocatepe, 410 – 411).

1992 yılından başlayarak, Kafkaslarda başlanan ve giderek artmakta olan tehdit ve gelirim durumunu kontrol edemeyen KGA, anlaşmalarda belirtilen işbirliği ve güvenliği sağlamada istenileni vermekte başarısız oldu. Kolektif güvenliği uygulama konusunda yetersiz kalmış olan KGA'nın geleceği ve güvenlik yapısı, üye ülkeler tarafından tartışılmıştır. KGA, içerisinde devam eden belirsizlik durumu 1999 yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Özbekistan'ın bu anlaşmadan ayrılmasına olanak sağlarken, 1993 yılında 9'a yükselmiş üye sayısı, yeniden 6'ya inmiş oldu. 2000 yılında, Boris Yeltsin'in yerine Rusya devlet başkanı seçilen Vladimir Putin, KGA'nın yapısında reformların uygulanmasını, güvenlik ilişkilerinin yeniden canlandırılmasını ve verimliliğinin artması yönünde, önemli kararlar kabul etmiştir. Uygulanan reform ve yenilemeler sonucunda, 2002 yılının 14 Mayıs tarihinde KGA resmen “KGAÖ” Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'ne dönüştürülmüş ve faaliyetini sürdürmektedir (Kydyralieva, ve Abdibaitova, 2018: 96–97).

KGAÖ tarafından, 1995 yılında kabul edilen (Ortak Güvenlik Stratejisi Belgesi) OGSB, KGAÖ yapısında farklı nitelikte olan askeri birliklerin kurulması yönünde karar kabul etmiştir. Bu askeri gruplara:

1) Bölgesel güvenliği sağlayan, bölgesel güç grubu:

a) Rusya ve Beyaz Rusya'ı kapsayan (Doğu Avrupa grubu)

b) Rusya ve Orta Asya'da devletleri kapsayan (Orta Asya grubu)

c) Rusya ve Ermenistan'ı kapsayan (Kafkasya grubu)

2) İkinci olarak, 2009 yılında kurulan ve 3500 kişilik askeri personelden oluşan BKG (Barış Koruma Güçleri) oluşturmaktadır.

3) Üçüncü ve sonuncu olarak, 2001 yılında kurulan 4000 askeri personeli kendinde barındıran (Orta Asya için Ortak Hızlı İntikal Gücü) oluşturmaktadır. Bu grup, 2009 yılında Ortak Acil Müdahale Gücü'ne dönüştürülmüştür. Bu askeri grup, hem bölgesel hem de küresel düzeylerde yaşanan çatışma ve tehdit unsurlarına karşı kullanılmakta, ve bu askeri birliğin bünyesinde 20.000 asker bulunmaktadır (Yesevi, 2013: 2).

KGAÖ'nün Genel Sekreter Yardımcısı olan Valeriy Semerikov, KGAÖ örgüte üye olan devletlerin istikrarını, güvenliğini, bağımsızlığını korumayı hedeflerken, uluslararası arenada oluşan tüm tehditlerin barışçıl ve müzakere yoluyla çözüme kavuşturulmasının KGAÖ açısından çok önemli olduğunu belirtmiştir. Semerikov, KGAÖ'nün benimsediği bir diğer önemli unsurun, ŞİÖ ve BM örgütleri ile stratejik düzeyde ilişkileri güçlendirmeyi, ve küresel ölçekte terörizm, uyuşturucu ve silah ticareti olmakla, uluslararası toplumu rahatsız eden meselelerin önüne geçmek olduğunu vurgulamıştır (Semerikov, 2013: 1).

NATO, KGAÖ'nü kendi düzeyinde ve rakip bir örgüt olarak görmemekle beraber KGAÖ'nü uluslararası bir güvenlik örgütünden ziyade, hatta bölgesel bir güvenlik örgütü olarak da görmemektedir. Ama çoğu güvenlik uzmanı, farklı bir bakış açısıyla KGAÖ'nü, orta asya coğrafyasının NATO'su olarak kabul etmektedir. KGAÖ'lü yetkililer, küresel düzeyde devam eden sorunların ve tehdit unsurlarının çözümüne ilişkin, NATO'nun KGAÖ

ile işbirliğine sıcak bakmadığını ve bunun yerine, KGAÖ'ye üye olan ülkelerle ikili ilişkiler kurmaya ve geliştirmeye özen gösterdiğini belirtmektedirler (Güher, 2019: 32).

Burada belirtmemiz gerekiyor ki, SSCB'nin parçalamasından sonra diğer sovyet ülkeleri kadar önemli güç zafiyetine uğrayan Rusya, değişen uluslararası sistem içerisinde konumunu ve eski sovyet ülkelerini üzerinde kontrolünü güçlendirmek için başta askeri ve güvenlik olmakla diğer kısa ve uzun vadeli politikalar geliştirmiştir. Özellikle, Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO karşısında savunmasız kalan Rusya, bu örgüte denk olan bir güvenlik örgütü oluşturarak doğu avrupa, güney kafkasya ve orta asya üzerinde etkisini artırmakla, ulusal güvenliğini korumakta devam etmektedir.

3.5. ŞİÖ (Şanghay İşbirliği Örgütü) ve güvenlik:

1989 yılında SSCB ile ÇHC arasında, iki ülkenin sınırları dahilinde oluşabilecek herhangi bir sorun unsuruna karşı güvenlik önlemleri için yapılan görüşmeler, günümüzde asya coğrafyasında önemli olan bir diğer örgüt “ŞİÖ” Şangay İşbirliği Örgütü'nün ilk temellerinin atılmasına olanak sağladı. Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan devletleri tarafından, ulusal güvenliği ve sınır güvenliğini sağlamak için, 1996 yılında Şangay şehrinde düzenlenen “Sınırlarda Güvenliği Arttırıcı Önlemler Anlaşması” ile bağlı olarak müzakerelerin sonucunda, anlaşma gereği ülkelerin kendi askeri güçlerini sınırdan 100 km geri çekmesini, ve güvenliği sağlamak için yalnızca sınır bölgelerinde polis güçlerinin konuşlandırılması gerektiği belirtilmiştir (Rüştü, 2019: 65).

2001 yılının 14-15 Haziran tarihinde, Şanghay'da “Şanghay Beşlisi” tarafından düzenlenen Zirve toplantısında, bu örgütün en önemli hedefinin, uluslararası areanda devam eden (terörizm, radikalizm, ayrılıkçı hareketlenmeler, uyuşturucu ticareti ve artmakta olan yasadışı göç faaliyetleri) gibi sorun ve tehdit unsurlarıyla birlikte mücadele, ŞİÖ üyesi olan devletler arasında karşılıklı işbirliği, karşılık güven, bölgesel güvenlik istikrarının sağlanması, güvenlikle birlikte (politik, ekonomik, teknoloji, enerji kullanımı) gibi alanlarda, işbirliğinin teşvik edilmesinin önemi vurgulanmıştır. Buna ek olarak Zirve toplantısında, Özbekistan devletinin “Şanghay Beşlisi” tarafından üyeliği kabul edilmiş, ve aynı gün içerisinde bu beşli tarafından “Şanghay İşbirliği Örgütü”nün kurulmasına dair, üye devletler tarafında ortak bir deklarasyon imzalanmıştır (Shanghai Cooperation Organisation).

2001 yılından 2013 yılına kadar, ŞİÖ üyelerinin katılımıyla 13 askeri tatbikat düzenlemiş, ve çoğu asya ülkesi tarafından hayata geçirilen bu tatbikatlar yüksek değerlendirilmiştir. ÇHC ile Rusya tarafından bölge ülkelerinin güvenliğinin sağlanması ve bölgesel işbirliğinin artırılmasına yönelik adımlar, aslında NATO'nun yerine ŞİÖ'nün tüm sorun ve tehdit unsurlarıyla mücadele edebilecek kapasitede bir örgüt olduğunu, ve NATO gibi bir başka güvenlik örgütünün varlığına gerek olmadığı belirtilmekteydi. Bir diğer taraftan, ŞİÖ içerisinde Çin'in artan askeri güç kapasitesi, orta asya bölgesinde bulunan ülkeler için, Rusya'nın askeri tehditini caydırmak için önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Duran, ve Pusevsuran, 2016: 285).

Şangay İşbirliği Örgütü'nün kurucu üyeleri olan ÇHC ile RF arasında, örgütün çalışma mekanizmasına dair bir takım fikir ayrılıkları devam etmektedir. ÇHC, ŞİÖ'nün daha farklı mekanizma ile NATO örgütüne benzer, asya coğrafyası ülkelerini büyük ölçekte kapsayan, yalnızca politik ve ekonomik anlamında değil, askeri güvenlik anlamında da bir güvenlik örgütü oluşturmayı amaçlamaktadır. Ama RF yetkilileri ise, asya coğrafyasında bir bölgesel güvenlik şemsiyesi oluşturmanın gerekli olmadığını, "KGAÖ"nün bölgesel güvenliğinin tam olarak sağlandığını ve ŞİÖ'nün ise yalnızca politik, ekonomik ve bu örgüte üye olan devletlerin sınırlarının güvenliğini sağlayan örgüt olarak kalması gerektiğini belirtmektedir (Özdaşlı, 2012: 119 – 120). Özellikle, günümüzde Asya coğrafyasında güç merkezi olmaya çalışan Çin ile Rusya, bunun için ister ekonomik, politik, sosyal düzeyde, isterse de askeri düzeyde bir yarış içerisinde bulunmaktadırlar. Asya genelinde, politik ve askeri düzeyde devasa bir güce sahip olan Rusya'nın kontrol ettiği KGAÖ ile, ekonomik araçların önemli çoğunluğunu elinde bulunduran Çin'in kontrol ettiği ŞİÖ'nün önemli bir etkisi olmasına rağmen, her iki örgüt NATO'nun askeri yapısı ve stratejik güç imkanları karşısında geri kalmaktadırlar.

4. Rusya'da 2000 Öncesi Ve Sonrası Ulusal Güvenlik Stratejileri:

4.1 Rusya’da 2000 öncesi, Ulusal Güvenlik Stratejileri:

Bu bölümde SSCB dönemi ve sonrasında RF devlet başkanı Boris Yeltsin tarafından, Moskova’nın kabul ettiği Ulusal Güvenlik Stratejileri’nin ulusal ve uluslararası güvenliğe etkileri değerlendirilmiştir.

4.1.1. SSCB (Sovyetler Birliği) dönemi, ulusal güvenlik stratejileri:

SSCB döneminde, ulusal güvenliğin sağlanması önemli stratejilerden biri olarak algılanması, bu yönde belirli yasa ile tasarıların kabul edilmesine olanak sağlamıştır. Uluslararası sistem dahilinde bulunan aktörlerin, herhangi bir sorun veya tehdit unsuruna karşı aldığı önemlerin etkisiz ve başarısız olduğu zamanlarda, SSCB tarafından birtakım caydırıcılık ve savunma stratejileri geliştirilmiştir. Özellikle, sovyet ve komünizm yönümlü olmayan veya sovyet bloğu için tehdit teşkil eden unsurların aradan kaldırılması için SSCB tarafından, güçlü bir askeri personelin veya donanmanın belirli bölgelerde konuşlandırılması, ulusal güvenliği koruma adına önem arz etmekteydi (Hazard, 1945: 158).

Askeri güvenlik sorunları Rusya imparatorluğu döneminden SSCB dönemine kadar, uzun bir zaman boyunca iç ve dış güvenlik bağlamında, önemli bir sorun olarak kalmaktaydı. SSCB ilk kurulduğu zamanlarda, kendisi için ana hedef olarak belirlediği ekonomik ağırlıklı emek verimliliğinin istenilen sonucu vermemesi ve bununla beraber, son kertede askeri güvenliğin ve askeri gücün hızlı bir şekilde artırılması, bu amaçlanan hedefleri gölgede bırakmıştı. Rusya’da 1917 Ekim devrimi ile 1918 – 1922 yılları arasında Rus iç savaşında yaşanan olayların sonrasında iktidara gelen sosyalistler, askeri stratejiye büyük önem veriyorlardı. Özellikle sovyet askeri stratejistler, komünizm ideolojisinin dünya genelinde yayılmasını amaçlarken, komünizm karşıtlarını tam olarak aradan kaldırılmasına kadar bu stratejik doktrinleri savunuyorlardı. SSCB’nin ilk yıllarında yayınlanan doktrinler, SSCB’nin temel stratejik güvenlik kavramının oluşmasına önemli etki göstermekteydi (Kokoshin, 1998: 1).

1920’li yıllarda SSCB genelinde hukuk, mahkeme ve yargı sistemlerinin yeniden kurulmasını öngören bir takım kararlar imzalandı. Sırasıyla 1922’de “Yargı Sistemi Üzerine” kararname, 1924’de Sovyet Anayasasının kabulü ile 1932 yılında “Devrimci Yasallık Üzerine” kararname imzalandı. 1923 yılında gizli polis ve sonralar istihbarat görevlerini

üstlenecek olan OGPU oluşturulmasıyla, idari komuta yapısını değiştirilmiş ve merkezi komuta güçlendirilmiştir. Zamanla OGPU, NKVD, KGB olarak değişime uğrayan bu kurum, SSCB genelinde ulusal güvenliğe tehdit oluşturma bilecek herhangi bir iç ve dış unsurlara karşı, önemli bir güç olarak algılanmaktaydı. SSCB'nin 1934 yılına kadar uyguladığı ve hayata geçirdiği politikalar, ulusal güvenlik adı altında sosyalizm ideolojinin ve temel ilkelerin sağlamaştırılması ile birlikte, devletin daha sağlam temeller üzerinde kurulmasına olanak sağladı (Heusala, 2018: 4 – 5). SSCB'nin kuruluşundan 1930'lu yılların sonuna kadar, ulusal güvenlik politikaları bir stratejik savunma veya güvenlik anlayışı olmamakla birlikte, yalnızca temel ilkelerin ve Marksist-Leninist ideolojinin ülke genelinde sağlamaştırılmasında önemli araçlardan biri olarak kullanılmıştır.

II. Dünya Savaşı döneminde İosif Stalin yönetimi altında, giderek daha katı ve otoriter bir devlet yapısına dönüşen SSCB, küresel ölçekte bir imaj ve prestij kazanmak için önceliğini nükleer silah teknolojisinin geliştirilmesine odaklamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında, SSCB'nin “Askeri Doktrin”in gelişiminde nükleer silah teknolojisinin gelişim kaydetmesi, o dönem için batılı ülkelere ve NATO'ya karşı önemli derecede stratejik üstünlük oluşturmaktaydı (Felker, 1994: 10).

14 Mayıs 1955 yılında, SSCB öncülüğünde (Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya, Romanya) devletlerinin katılımıyla kurulan Varşova Paktı, NATO örgütüne benzer bir güvenlik örgütü olmakla, pakta üye olan devletlerin askeri güvenlik şemsiyesi oluşturmaya ve olası bir NATO tehditine karşı, kolektif bir savunma sağlamayı olanaklı kılmaktaydı. Nikita Kruşçev, Varşova Paktı'nı Doğu Avrupa devletleri ile SSCB arasında askeri güvenlik ilişkilerini ve işbirliğini güçlendiren bir yapı olarak görmekteydi (Ayan, 2007: 32).

SSCB, 1960'lı yılların ikinci yarısında Leonid Brejnev döneminden itibaren, ulusal güvenlik stratejisi bağlamında iki stratejik yol benimsemekteydi. İlk olarak, olası bir ABD – ÇHC yaklaşmasını sınırlı bir düzeyde engellene bilmesi için batılı ülkeler ile yumuşamaya giderek, SSCB'ye karşı batı ve NATO'nun karşıtlığını azaltmayı amaçlıyordu. İkinci olarak SSCB, ABD ile ikili ilişkilerini geliştirmekle, iki ülke arasındaki ilişkilerin belirli bir düzeye ulaşmasını amaçlarken, burada ilişkilerin güçlendirilmesinin üçüncü dünya ülkeleri

arasında olası bir çatışma ve kriz durumundan doğacak olan nükleer tehditi durumunu azaltacağını ve sovyet ekonomisinin, yeniden canlanması için ticari ilişkilerin artacağını hedeflemiştir. Bilhassa 1966 – 1980 yılları arasında, SSCB askeri caydırıcılığını artırmak için “KABF” Kıtalararası balistik füzelerin sayını 300'den 1.398'e “DAFBF” Denizaltından fırlatılan balistik füze sistemlerinin sayını 125'ten 1.003'e kadar artırmıştır (Strode, ve Strode, 1983: 104).

SSCB'nin “Askeri Doktrini” Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında, daha da belirgin olmaya başladı. Askeri Doktrini'n gelişiminde, askeri güç deneyiminin ve taktiki nükleer silahların geliştirilmesi önem arz etmekteydi. SSCB'nin Askeri Doktrini'ni oluşturan ana ilkelerin 1960'lı yılların başlarında netleştirilmesinden sonra, 1980'li yıllara kadar bu Askeri Doktrin'lerin ana stratejileride fazla değişikliklerin yapılmaması, doktrinlerin sabit tutulmasına olanak sağladı (Eisenstadt, ve Pollack, 2001: 554 – 555). Leonid Brejnev döneminde askeri güç ve askeri üretim araçlarının artırılmasıyla, yeni bir askeri üretim stratejisi geliştirilmiştir. Leonid Brejnev döneminde SSCB tarafından, ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlar bazında bir sovyet Askeri Doktrini kabul etmiştir. Bu doktrin, sovyetlerin askeri varlıklarının ülke sınırlar içerisinde 16, ülke sınırları dışında ise 4 bölgeye askeri varlıkların dağıtılmasını öngörüyordu (Davis, 2002: 4).

SSCB'nin sırayla 1956'da Macaristan'a, 1968'de Çekoslovakya'ya, ardından 1979'da güney komşusu Afganistan'a karşı askeri müdahalelerde bulunması, sovyetler için yeni sorunlar doğurmaktaydı. 1982 yılında SSCB lideri Leonid Brejnev'in ölümü sonrası aynı yılda, Yuri Andropov'un ve onunda sonrasında 1984 yılında Konstantin Çernenko'nun devlet başkanı olması, SSCB'nin ulusal güvenlik stratejileri bağlamında birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olurken, devletin çöküşünüde hızlandırmıştı. Devlet başkanı olmasından 1 yıl sonra, 1985 yılında hayatını kaybeden Konstantin Çernenko'nun yerine, aynı yıl hem devlet başkanı hemde SSCB Komünist Partisi Genel Sekreteriliğine Mihail Gorbaçov seçildi (Orallı, 2021: 353 – 354).

SSCB'nin dahilinde politik, ekonomik, sosyal alanlarda krizin giderek kritik bir nitelik taşıması, diğer sosyalist bloğu ülkelerinde olumsuz ve aksi yönde etkilemesi ile birlikte, bir zamanlar “Avrupa'nın Hasta Adamı” olarak tanımlanan Osmanlı İmparatorluğu

yerine SSCB bu kritik duruma düşürmüştür. Bu durum Mihail Gorbaçov'un özellikle ekonomik alanda birtakım düzenlemelere ve yeniliklere gitmesine neden olurken, 1987 yılında ülke genelinde "Perestroika" (yeniden yapılanma) ve "Glasnost" (açıklık) politikaları kabul edildi. Aynı yılın Aralık ayında küresel düzeydeki silahlanmayı azaltmak, ulusal ve uluslararası güvenliği sağlamak için "Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Antlaşması" imzalandı (Akpınar, ve Baysoy, 249).

Mihail Gorbaçov, ekonominin yeniden yapılandırılması ile sovyet askeri gücünde yeniden yapılandırılmaya ve yenilemeye tabi tutulmasının elzem olduğunu belirtiyordu. Gorbaçov bu politikalar esasında, bir taraftan askeri savunmanın hacmi ile devletin askeri harcamalarını azaltmakla kalmadı, diğer taraftan da sovyet sanayisi ile doğal kaynaklardan askeri savunmaya doğrudan aktarılan maliyeti belirli ölçüde azalttı (Knotts, 1991: 22). Fakat genel olarak baktığımızda, Gorbaçov döneminde sovyet ordusunun iç ve dış etki gücü azaltılmadı. Hatta, SSCB'de ulusal güvenliğin sağlanması için karar alma sürecinde Komünist Parti ve KGB (Комитет Государственной Безопасности) Devlet Güvenlik Komitesi'nin rolü artılırdı. 1987 yılında kabul edilen Perestroyka ve Plasnost politikaları ise Sovyet savunma güçlerine uygulanmadı (Zamascikov, 2019: 18).

25 Şubat 1986 yılında SSCB Genel Sekreteri Mihail Gorbaçev, ortaya çıkan güvenlik tehditinin ve sorunların, yalnızca siyasi yollarla çözülebileceğini belirtmiştir. SSCB Gorbaçev dönemine kadar, hiçbir zaman ulusal ve uluslararası güvenliği sağlamak için "caydırıcılık" doktrinini kullanmamıştır. Ancak bu dönemler boyunca güvenliği sağlamak için yalnızca Askeri Doktrin Stratejisi kullanılmıştır. Mihail Gorbaçev, ulusal ve uluslararası güvenliği sağlamak için Askeri Doktrin olarak hedeflediği stratejileri böyle belirtmektedir:

- a) Askeri ittifakların dağıtılması ve devletlerin askeri gücünün kontrollü bir şekilde sınırlandırılması;
- b) Devletlerin tüm savaşlardan vazgeçmesini ve farklı güce malik olan kitle imha silahlarının ortadan kaldırılmasını;
- c) Devletlerin kendi askeri bütçelerini, dengeli bir formada azaltmasını;

Moskova tarafından yayınlanan Askeri Doktrin, tüm ülkede ve “Varşova Paktı” askeri yetkilileri tarafından da benimsenmiştir (De Spiegeleire, 1989: 193 – 194).

Açıklık ve yeniden yapılanma politikaları, kırılğan bir yapıda olan doğu bloğu ülkelerinin, kendi bağımsızlıklarını ilan etmesine sebep oldu. 1989 yılının Ağustos ayında Polonya, aynı yılın Ekim ayında Çekoslovakya bağımsızlıklarını ilan ettiler. Aynı yılın Kasım ayında, Soğuk Savaş’ın daha keskin bir duruma dönüşmesine sebep olan Berlin Duvarı’nın yıkılması ve ardınca 1990 yılında Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesi, Soğuk Savaş’ın sona ermesine imkan sağladı. Son olarak 1955 yılında kurulan Varşova Paktı’nın 1991 yılında dağılması, bu güvenlik örgütünün batılı ülkeler ile NATO örgütüne karşı oluşturduğu tehdit ve sorunları da ortadan kaldırmış oluyordu (Ataç, 7).

SSCB’nin stratejik güvenlik politikalarında, ortaya çıkan olası tehdit ve savaş durumlarında, askeri caydırıcılığın artırılması önem arz etmektedir. Eğer caydırıcılık stratejileri başarısız olursa, ortaya çıkabilecek herhangi bir savaşı kazanmak ve dünyadaki süpergüç konumunu korumak, SSCB’nin stratejik görevi olarak kabul edilmektedir. SSCB'nin temel stratejisini oluşturan 4 önemli unsur bulunmaktadır:

- a) SSCB’nin coğrafi konumu;
- b) Rusların ulusal tarihsel kimlikleri ve gelenekeleri;
- d) Nükleer silahların olası savaşlar üzerinde olan etkisi;
- c) Komünizm ideolojisine hizmet eden sovyet sistemi; (Mackintosh, 1970: 270).

SSCB’de bulunan siyasi ve askeri yorumcuların, veya diğer sınıftan olan kişilerin otoriter beyanlarına ve açıklamalarına rağmen, SSCB’nin ulusal güvenlik stratejisini tam olarak yansıtan, herhangi bir “UGSB” (Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi) bulunmamakta ve bununla birlikte muhtemelen Kremlin’de bile, böyle bir belge mevcut olmamaktadır. Sovyetlerin halka açık ve çoğu kesim tarafından bilinen bir strateji belgesinin olmamasına rağmen, bazı üst kurum yöneticilerin ve askeri yorumcuların açıklamalarıyla, SSCB’nin nasıl bir ulusal güvenlik stratejisi izlediğini öngörmek mümkündür. Burada en önemli benimsenen güvenlik stratejisi, sovyet askeri gücünün aralıksız olarak artırılması, NATO örgütüne karşı savunma güvenliğinin çeşitlendirilmesi, nükleer tehditlerin ve saldırıların caydırılması önem arz etmektedir (Warner, 1989: 17). 1980’li yılların sonlarına doğru, yeniden yapılanma ve

açıklık politikalarına ağırlık veren SSCB'nin, ekonomik ve sosyal düzeyde ortaya çıkardığı sorunlar, sovyet askeri gücünün caydırıcılığını önemli derecede etkilemiştir. Özellikle belirtmemiz gerekir ki, SSCB'nin ortaya çıktığı zamanlardan, formal olarak parçalandığı 1991 yılına kadar, halka açık ve bilinen Askeri Doktrin'lerinin aksine Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgelerinin olmaması, SSCB'nin ulusal güvenliğini tehdit eden unsurların, tam olarak hangi düzeyde ve hangi durumlarda olduğunu belirli kılmamaktadır.

4.1.2. SSCB sonrası Rusya'nın ulusal güvenlik stratejisi:

RF'nin, SSCB sonrası kabul ettiği ulusal güvenlik stratejileri ve politikaları, yalnızca siyasi, ekonomik, hukuki ve askeri düzeyde sınırlı kalmamakla birlikte, diğer alanlarda kapsayacak şekilde, koordineli bir ulusal güvenlik yaklaşımı içermektedir. RF'nin ulusal güvenlik stratejisi oluşturan üç önemli belge bulunmaktadır: “Ulusal Güvenlik Konsepti” , “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Konsepti” olarak üçe ayrılan, ulusal güvenlik belgelerinden ilki olan Ulusal Güvenlik Konsepti, “RFGK” Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi tarafından, Askeri Doktrin “RFSB” Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı tarafından, son olarak Dış Politika Doktrini ise Dışişleri Bakanlığı tarafından oluşturulmaktadır (Zengin, 2019: 70).

1980'li yılların ortalarında, SSCB devlet başkanı Mihail Gorbaçov tarafından başlatılan Perestroika” (yeniden yapılanma) ve “Glasnost” (açıklık) politikaları, birlik dahilinde yaşayan halkların bilinçlenmesi ile milliyetçi hareketlenmelerin oluşmasına zemin oluşturdu. Gorbaçov'un, sosyalizm'in yeniden inşası ve iyileştirilmesi için başlatdığı bu politika süreci, birliğin dağılmasını fiilen başlatmıştı. SSCB'de bu siyasi gerilim devam ederken RF, 29 Mayıs 1990 tarihinde Boris Yeltsin, Yüksek Konsey Başkanı olarak seçildi. 8 Aralık 1991 yılında “Minsk Anlaşması” çerçevesinde, SSCB'nin varlığına son verildi. 12 Haziran 1991 yılında, RF'nin ilk devlet başkanı olan Boris Yeltsin, SSCB sonrası RF genelinde yaşanan bir takım sorunlar yüzünden, ulusal güvenlik stratejisini ve konseptini oluşturmakta sorunlar yaşamıştır (Aliev, 2019: 45).

RF hükümeti tarafından 2 Nisan 1993 yılında, RF'nin ilk “Dış Politika Konsepti” yayınlandı. RF Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan bu konseptin içeriğinde, SSCB sonrası RF'nin ulusal çıkar ve ulusal güvenliğini tehdit eden unsurlar böyle belirtilmiştir:

- a) RF'nin ulusal çıkarlarına yönelik tehdit unsurlarının oluşturulması;
- b) RF veya BDT oluşumunu ortadan kaldırarak yok etmeye yönelik farklı teşebbüs ve eylemlerin düzenlenmesi;
- c) Birey ve toplumun temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi;
- d) RF ve RF'nin sınırları dışında bulunan komşu ülkelerde, şiddetli ve dağıtıcı çatışmaların oluşturulması;
- e) RF'nin uluslararası düzeydeki pozisyonunun ve konumunun yok edilmesi;

Konsept, Dış Politikada RF'nin yakın çevresinde devam eden çatışmaları kontrol altına alarak sonlandırmak en önemli görev olarak görülmüştür. Ek olarak ekonominin gelişimi için RF'nin, batı ile dış ilişkilerini güçlendirmesi gerektiğini ve bu ekonomik gelişimin gerçekleşmesi için ülke genelinde, sanayi ve endüstriyel kapasitesinin artırılmasından teknolojik yeniliklerin kullanılmasının önemi vurgulanmıştır (Light, 2003: 46). 1993 yılında yayınlanan Dış Politika Konsepti, Soğuk Savaş sonrasında yeni devlet oluşumunda iç ve dış dengeler açısından sorunlar yaşayan RF'nin, uluslararası ilişkiler sistemi içerisinde kendinin kısa ve uzun vadeli stratejilerinin belirlenmesi açısından önemli bir gelişmeydi.

2 Kasım 1993 yılında RF yetkilileri tarafından, ulusal güvenliği sağlama bilmesi için ilk "Askeri Doktrin" stratejisini belirlenmiştir. Askeri, politik ve ekonomik güvenlik alanlarını kapsayan bu doktrin, RF'nin ulusal güvenlik stratejisini oluşmasına önemli katkı vermiştir. 1993 yılında yayınlanan bu doktrin, RF'nin ırelı düzey ulusal güvenliği ile ulusal çıkarlarını korumakla beraber, olası bir tehdit durum zamanında RF'nin ve onun askeri müttefiklerinin güvenliğini sağlamakla yükümlü olan, bir savuma niteliği taşımaktadır. RF'nin Askeri Doktrini yasal olarak RF Anayasası, RF federal yasaları, uluslararası düzeyde kabul edilen askeri güvenlik anlaşmaları ve diğer normatiflere dayanmaktadır (Лобанов, 2021: 350).

RF Askeri Doktrini genel olarak ister küresel, isterse de bölgesel ölçekte hiçbir devletin ulusal güvenliğine etki edilmeyeceğini ve ülkeler arasında ilişkilerin daha da güvenli olmasına yarar sağlayacağı belirtilmiştir. Buna ek olarak, Askeri Doktrin RF'nin politik,

ekonomik ve askeri kurum ile kuruluşları arasında, koordineli ilişki kurmasına zemin oluşturmaktadır.

Doktrin genelinde birtakım temel hedef ve amaçlar belirlenmiştir: a) RF güvenliğini korumak; b) RF ile diğer toplumlara hiçbir zarar vermeden askeri ve silah teknolojilerinin geliştirilmesi; c) RF'nin sınırlarında yer alan devletlerin istikrarının sağlanması; d) RF'nin hedeflediği anlaşmalara ulaşmasına teşvik olunması; e) RF veya sınırlarında bulunan bölge devletlerinin istikrarına zarar verebilecek adımların atılması; f) Herhangi bir askeri ve silah ticaretinin yasaklanması; (Doctrine, 1993).

RF 17 Aralık 1997 yılında, ilk “Ulusal Güvenlik Konsepti” yayınladı. Bu Konsept, RF'nin ulusal ve uluslararası eğilimleri değerlendirerek, ister olumlu isterse de olumsuz bir takım çıkarımlar elde etmesine olanak sağladı. Burada RF'nin ulusal güvenliğini tehdit eden unsurların başında, bölgesel düzeyde devam eden yerel silahlı çatışmalar, ekonomik krizden kaynaklanan sorunlar ve Rus toplumunun genel rahatsızlığı durmaktaydı. Buna ek olarak ekonomik çalkantılı durumun sürmesi yüzünden, askeri güvenlik istenilen düzeyde değildi. Belgede RF'nin küresel ve bölgesel düzeyde güvenliğinin sağlanması için BMGK daimi üyesi olarak, devam eden süreçlerde aktif katılımının önemi vurgulanmaktaydı. 1993 yılında yayınlanan “Askeri Doktrin”den farklı olarak, askeri gücün diğer devletlerin seviyesine çıkarılması ve eşitliğin sağlanması yerine, ulusal güvenliği ve nükleer caydırıcılığı sağlanması için yeterli düzeyde askeri birliklerin sağlanması, önem arz ediyordu (Bakshi, 2000).

1990'lı yılların başlarından itibaren, sosyalist planlı ekonomi'den kapitalist liberal ekonomiye geçiş yapan RF, çoğu alan üzerinde bir takım sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Ekonomik çöküşün yarattığı yoksulluk ve işsizlik, siyasal alanda hükümetin daha katı bir otoriter yapıya bürünmesi ve mafyalar ile suç örgütlerinin oluşturduğu güvensizlik ortamı giderek artarken, halkın büyük kesimi tarafından Boris Yeltsin hükümetine karşı hoşnutsuzluk ve güvensizlik oluşmaktaydı. 1999 yılında devlet tarafından askeri-sanayi olmakla, Rus oligarklar tarafından özelleştirilmiş birçok alanlar millileştirilmeye çalışıldı. Yeltsin döneminde FSB (Federal Güvenlik Servisi) başkanı olan Vladimir Vladimiroviç Putin'in, Yeltsin'in desteği sonucu sırasıyla başbakan yardımcısı, 1 hafta sonra 16 Ağustos

tarihinde ise RF Başbakanlığına tayin edildi. Putin'in tayin edilmesine rağmen, çoğu kişinin artan protesto ve baskıları sonucunda Yeltsin 31 Aralık 1999 tarihinde, RF devlet başkanlığından istifa etmiştir. Yeltsin tarafından tüm devlet başkanlığı yetkilerinin Putin'e devredilmesiyle, RF 8 yıllık Yeltsin dönemi resmen sona ermiş oldu (Sancaktar, 21).

Boris Yeltsin'in devlet başkanlığı döneminde politik, ekonomik, güvenlik, askeri ve diğer alanlar üzerinde yaşanan kriz ve çalkantılı durumla karşı – karşıya kalan RF, ister iç isterse de dış politikada güvenli bir ortam oluşturarak, ulusal güvenliğini sağlamak için “Ulusal Güvenlik Stratejisi” ile “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Konsepti” belgelerini oluşturmuştur. RF'nin, ulusal ve uluslararası güvenliği sağlanması için kabul edilen doktrinler, özellikle RF'nin kısa ve uzun vadeli süreç doğrultusunda, karşılaşılabilecek olası tehdit unsurlarına karşı bir güvenlik şemsiyesi oluşturmasına olanak sağlamıştır.

4.1.3. RF'nin ulusal güvenlik stratejisi bağlamında, Avrasyacılık ve Atlantikçilik yaklaşımı:

Avrasyacılık ve Atlantikçilik akımları, Çarlık Rusya'sı döneminden başlayarak günümüz RF'nin iç ve dış politikalarının oluşmasında önemli ölçüde etkisi bulunmuş akımlar olarak, Rusya tarihi açısından önemli bir yer tutmaktadır (Ergül, 2012: 469). Burada, Atlantikçilik ile Avrasyacılık akımlarına kısaca değinmemiz gerekmektedir.

Atlantikçilik akımı, Atlantik okyanusu boyunca uzanan batılı devletlerle, atlantik okyanusunun diğer tarafında yer alan ve batılı ülkeler üzerinde güçlü konumunu sürdüren ABD'nin öncüllüğünde olan, bir coğrafi yerleşme olarak anlaşılmaktadır. Batı dünyasının güvenlik gereksinimini ve kaygılarını ABD liderliğinde kurulmuş olan NATO örgütünün karşılamasına rağmen, diğer alanlar üzerinde kendi etkisini korumaya çalışan ABD merkezli bir batı dünyasının mevcut olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2016: 69).

Avrasyacılık akımı, avrupa kıtasının batısı ile asya kıtasının doğusunun kesişme noktasında yer alan bir coğrafya olmakla, en batı noktasını Avusturya'nın başkenti Vyana şehri oluştururken, en doğu noktasını ise Çin'de yerleşen Çin seddi oluşturmaktadır. RF için Atlantikçilik akımı yerine, Avrasyacılık akımı daha fazla önem arz etmektedir. Avrasyacılık anlayışı ilk kez Alman Aleksander Gumboldt, daha sonra ise Rus Vladimir Lamanski tarafından kullanılmıştır. İlk zamanlar yalnızca bir coğrafi termin olarak bilinen Avrasyacılık,

19. yüzyıl evresinde ideolojik ve felsefi bakımdan büyük önem kazanmıştır (Selim, 2018: 94).

Rus Çarı I. Petro döneminde, klasik avrasyacılık akımı karşısında atlantikçilik (batılılaşma) akımında gelişmekteydi. Bu dönemde I. Petro'nun Rusya'ni batılılaştırma çabası, yerliler yani slavofiller tarafından eleştiriye tabii tutulmuştur. Sonralar Pan-Slavit olacak olan Slavofil'ler ile batılılar arasında yaşanan tartışmalar sonucunda, günümüz RF hakim akım olan Avrasyacılık yanaşması, RF genelinde popüler bir akım olarak yayılmasına zemin oluşturdu. Atlantikçilik (baticılık) karşıtı olarak bilinen Slavofil'ler Rus tarihine, geleneklerine ve inançlarına karşı aşırı bağlı olmaları, onları baticılardan ayıran en önemli husulardan biridir. Slavofil akımının düşünürleri tarafından ortaya atılan yanaşmalar, aslında Rusya'nın daha da yayılmacı bir politika izlemesine neden olurken, özellikle belirli bir zaman çerçevesinde Slavofil akımının – Pan-Slavizm akımına dönüşmesi, 1853 – 1856 yılları arasında devam eden “Kırım Savaşı”na ve Rusya içerisinde milliyetçi ayaklanmaların ve hareketlenmelerin oluşmasını tetiklemiştir (Diyarbakırlıoğlu, 2020: 3467 – 3468). Ülke genelinde geniş kitleler tarafından hızlıca benimsenen, ve Atlantikçilik akımı karşısında güçlenen avrasyacılık akımı, zamanla Çarlık Rusyası'nın iç ve dış politikasının belirlenmesi sürecinde, önemli etki etmiştir.

Rusya'da 1920'li yıllarda Klasik Avrasyacılık akımının gelişiminde, N.S. Trubetskoy, P.N. Savitski gibi, dönemin düşünürleri önemli rol oynamıştır. P.N. Savitski, Çin'i orta ülke olarak tanımlamak veya adlandırmak yerine, Rusya'ni orta ülke olarak tanımlamanın daha doğru olduğunu ve Rusya'nın bu konuda daha çok sağlam temele sahip olduğunu vurgulamıştır. Buna ek olarak, Rusya ile batı arasında medeniyet seviyesinde hesaba katarak, bu medeniyetler arasında büyük farklılıklar olduğunu ve hatta Rusya'nın daha üstün bir medeniyet veya uygarlık olduğu savını belirtilmiştir (Erman, 2017: 406).

1930'lu yıllarda Avrasyacılık akımının düşünürleri arasında, bir takım fikir ayrılıkları ve çelişkiler yaşanmaktaydı. Avrasyacıların bir kesmi SSCB'ni dünyada tek Avrasyacı ülke olarak kabul ederek, Sovyet yanlısı politikaları ve yaklaşımlarıyla bunu bir probaganda makinesine dönüştürdüler. Diğer Avrasyacı düşünürler ise yukarıda belirttiğimiz yaklaşım ve düşüncelerin tam tersi olarak, Sovyetlerin bir Avrasya ülkesi olmadığını

belirtmelerinden dolayı, KGB tarafından suikaste uğramışlardır. 1980'li yıllarda SSCB'nin dağılması ve komünizm'in çökmesinden sonra, Rusya'da yeniden Avrasyacılık akımı güçlünmeye başladı. Ancak bu dönemde, Klasik Avrasyacılık akımı – Neo (Yeni) Avrasyacılık akımına evrilmiş oldu (Selim, 2019: 432).

1990'lı yılların başlarında yeni kurulmuş olan RF'nin jeopolitik düşünürleri ve stratejistleri, Neo-Avrasyacılık akımı üzerine farklı nitelikli değerlendirmeler yapmaya gayret gösteriyorlardı. Akımın gelişim sürecinde, RF'nin ireli gelen kişilerinden tamamen farklı bir bakış açısına sahip olan ve Neo-Avrasyacılık akımını yalnızca politik, ekonomik, stratejik, jeopolitik düzeyde olmamakla, devlet ile din arasında ilişkileride esas alarak değerlendirmeye çalışan Aleksandr Dugin, Neo-Avrasyacılık akımını sistemsal bir yönde değerlendirmeye tabi tutmuştur. Dugin'in çalışmalarına baktığımızda, Dugin'in RF'nin jeopolitik konumuna önemli yer ayırdığını ve batı dünyası ülkeleri ile kurulacak ilişkilerin veya verilmesi olası olan mücadelenin, hangi yöntemler çerçevesinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Genel olarak, Dugin'in batı dünyasına karşı karşıtlığı açıkça görülmekle birlikte, burada batı dünya olarak nitelendirdiği ve doğrudan doğruya açıkça hedef olarak gösterdiği ABD'nin ve diğer AB ülkelerinin RF ile, belirli düzeyde müttefik ola bileceğini belirtmiştir (Sönmez, 2010: 83).

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, Neo-Avrasyacılık akımının gelişiminde istisnai bir role sahip olan Aleksandr Dugin, RF'nin yeni bir güce ve kendiden önceki Rus imparatorluklarına dönüşe bilmesi için ilk olarak, Rus imparatorluklarının dağılmasına ve tarih sahnesinden çıkmasında önemli olan sorunların veya tehditlerin tespit edilerek çözülmesi gerektiğini vurgulamış ve RF'nin, gelecek dönem için kabul etmeli olduğu politikaları, aşağıda olduğu üzere böyle belirlemiştir:

a) RF kendine yakın olan bölgelerde bulunan deniz sınırına ve güçlü müttefiklere sahip olmalı;

b) RF içerisinde, idari düzen forması dini, kültürel, ahlaki ve etnik yapıya uygun esnetilmiş olmalı;

c) RF stratejik yönetiminde olduğu üzere, ekonomik yönetim biçiminde de esnek olmalı ve devlet içerisinde sosyal dönüşümle ortaya çıkan farklılıklar ciddi bir formada düşünmeli; (Düzdaban, 2020: 211).

SSCB'nin fiilen dağılması sonrasında, RF'nin ilk devlet başkanı olan Boris Yeltsin iktidarının ilk yıllarında, Neo-Avrasyacılık akımı yerine Yeni Atlantikçilik (batılılaşma) akımına yönelmişti. Yeni kurulan RF devletini politik, ekonomik, güvenlik, teknolojik, kültürel ve sosyal düzeyde, batı dünyasına entegre etmeye çalışmış ve batı yanlısı bir devlet politikası benimsemiştir. Boris Yeltsin'in batılılaşma politikaları ve RF'ni batıya entegre etme çabaları, Neo-Avrasyacılar tarafından olumlu karşılanmamış ve bu akımın düşünürleri, RF'nin ilk olarak politik ve askeri gücünü artırarak, kendi ulusal güvenliğini ve konumunu koruyarak güçlendirmesi gerektiği savını belirtmişler (Akpınar, ve Baysoy, 250).

Dönemin RF başbakanı Y.M. Primakov ile başlayan ve RF devlet başkanı olan Boris Yeltsin'in istifası üzere önce başbakan, sonra RF devlet başkanı olan Vladimir Putin dönemi ile RF dahilinde daha da güçlenmeye başlayan Avrasyacılık akımı, Putin tarafından 2000 yılında sırayla kabul edilen RF'nin "Ulusal Güvenlik Konsepti" , " Askeri Doktrini" ve "Dış Politika Doktrini" ile bu akımın temellerini güçlendirilmiştir. Bilhassa, 2000 yılında kabul edilen şu 3 doktrin, aslında RF'nin yakın ve uzak çevre devletleri ile ilişkilerini sağlamlaştırmakla birlikte, RF'nin ulusal güvenliğinde koruma altına almıştır (Yılmaz, 2015: 115). RF'nin ilk yıllarında uygulanan Atlantikçilik akımının, Rusya'nı zamanla iç ve dış politika düzeyinde istikrarsız bir devlete dönüştürmesi, 1990'lı yılların ikinci yarısında, Atlantikçilik akımı karşısında Avrasyacılık akımının güçlenmesine olanak sağlamıştır. Özellikle, bu dönemde Yevgeny Pimakov ve Vladimir Putin tarafından hazırlanan RF doktrinleri, Rusya'nın zamanla iç ve dış politikada istikrarlı bir devlet olmasına neden olurken, ireli derece hedef ve amaçların oluşturulmasında önemli katkı sağlamıştır.

2001 yılına gelindiğinde, ABD'ye karşı düzenlenen terör olayının sonrasında ABD ve müttefikleri tarafından, Afganistan'a güvenli bir şekilde askeri teçizatların ikmalinin yapılabilmesi için Orta Asya coğrafyasında bulunan devletlerle, iki taraflı güvenlik anlaşmalarının imzalanmıştır. Burada bazı devletlerin topraklarında askeri üslerin kurulması, Aleksandr Dugin'in Neo-Avrasyacılık yaklaşımının tehlikeye girmesine neden oldu.

Özellikle 2001 terör saldırılarından sonra, Putin'in terörizmle mücadele için ABD'ye tam destek vermesi, Dugin tarafından hazırlanan Dış Politika Doktrinin geçersiz kılınmasına neden olmuştur. Ama uluslararası sistemin yapısı gereği RF ile ABD arasında ilişkilerin yeniden 2001 öncesine dönmesi, yeniden Vladimir Putin tarafından Neo-Avrasyacılık akımının önemli olduğu vurgulanmış ve RF'nin Avrasya coğrafyasında SSCB döneminden kalma, bir önemli misyonu olduğunu belirtmiştir (Mangir, 2020: 199).

4.2. RF'nin 2000 Sonrası Ulusal Güvenlik Stratejileri:

Burada Boris Yeltsin'in istifası sonrası, devlet başkanı görevine gelen Vladimir Putin döneminde kabul edilen “Ulusal Güvenlik Konsepti” , “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Doktrini” stratejilerinin, RF'nin ulusal güvenliğine etkisi değerlendirilmiştir.

4.2.1. Vladimir Putin'in Rusya'da İktidara Gelişi ve Rusya'da Ulusal Güvenlik Anlayışı İle Yeni Jeostratejisi Hedef Ve Amaçlar:

Vladimir Vladimiroviç Putin, 7 Ekim 1952 yılında Rusya'nın Petersburg şehrinde dünyaya gözlerini açtı. Petersburg şehri önceleri, Leningrad olarak adlandırıldığı için bu şehir kahraman şehir olarak anılmaktaydı ve Putin'de, bu şehirde bir milletçi komünist olarak büyütüldü. 1970 yılında Leningrad Devlet Üniversitesinin, Hukuk bölümüne kabul edilmesinden sonra, burada hukuk eğitiminin yanı sıra ireli seviye almanca öğrenerek, 1975 yılında hukuk bölümünden mezun oldu. Mezun olur olmaz, 23 yaşında SSCB güvenlik servisi, KGB (Devlet Güvenlik Komitesi) tarafından işe alınmıştır. SSCB fiilen dağılana kadar Sosyalist Doğu Almanya'nın farklı şehirlerinde bulunarak, burada KGB adına farklı faaliyetlerde yürütmüştür (Taşar, 2001: 3 – 4).

1990 yılında Petersburg'a dönerek, hem Sankt-Petersburg Devlet Üniversitesinin uluslararası ilişkiler bölümü üzerine rektör danışman yardımcılığı, hem de 1991 yılında dönemin Sankt-Petersburg Belediye Başkanı olan Anatoli Sobçak'ın Belediye Başkanlığı yardımcılığı görevini üstlenmiştir. 1999 yılında SSCB döneminde, dış istihbarat birimi olan “KGB”nin üzerinde kurulmuş olan “FSB” (Federal Güvenlik Servisi) başkanı olmakla birlikte (Rusya Federal Güvenlik Servisi) olan “RFGK” sekretliği görevinide üstlenmiştir (Kızıltoprak, 102).

31 Aralık 1999 yılında, Boris Yeltsin'in istifası üzerine başkanlık yetkilerini devralan Vladimir Putin, 2000 yılının 26 Mart tarihinde düzenlenen Rusya devlet başkanlığı genel seçimlerinde 53% oy toplayarak RF'nin, Boris Yeltsin'den sonra ikinci devlet başkanı olarak seçilmiştir. SSCB sonrası RF'nin yaşadığı zorunlu süreci atlatmak için hayata geçirdiği politikalar, Putin'e karşı mühalif olan Boris Nemstov tarafından "Putinizm" kavramı olarak adlandırılarak nitelendirilmiştir. Boris Nemstov bu kavramı Vladimir Putin'in, RF'ni otoriterleştirerek güçlü bir devlet imajı oluşturmaya çalıştığı ile bağdaştırmıştır. Putin, oligark kesmin Yeltsin döneminde sahip olduğu veya özelleştirdiği birçok alanı devletin kontrolüne alarak, oligarkları bu alanlardan uzaklaştırmıştır (Kaleli, ve Denkel, 2019: 295).

Vladimir Putin'in, Boris Yeltsin'den devraldığı ve sonrasında devlet başkanı olduğu RF ister politik, ister ekonomik, isterse de güvenlik ve bunun gibi birçok alan üzerinde önemli sorun ve krizle boğuşuyordu. Özellikle bu dönemde RF, bir taraftan güneyinde yer alan Kafkaysa'daki ayrılıkçı Çeçenistan'la, bir taraftan Rusya ekonomisinin büyük kısmını kontrol eden ve özelleştiren oligark kesimle mücadele ederken, bir taraftan da dış politika'da ABD ve AB ülkeleri ile ilişkilerde, ortaya çıkan sorunları çözmeye yeltenmekteydi. Özellikle, iç güvenliği ve otoriteyi sağlamlaştırmak için Çeçenistan sorununu RF'nin en temel sorunu olarak algılanmıştır. Putin, Çeçenistan bölgesinde Rus kontrolünü sağlamak ve güvenliği tesis etmek için zorunlu olarak askeri güç enstürmanını uygulamıştır (Elma, 2009: 132). Yeni lider Putin tarafından uygulanan sert realist politikalar, aslında bu dönem iç ve dış krizle yüzleşen RF'nin yeniden kalkınmasını ve Putin'in ister RF genelinde, isterse de dünya genelinde popülaritesinin artmasına sebebiyet verdi.

Vladimir Putin'in, birçok alan üzerinde hayata geçirdiği politika ve reformlar RF'ni olası bir parçalanmadan kurtarmakla birlikte, Rusya'nı hem iç hem dış politikada, tam merkezîyetçi bir devlet yapısına dönüştürmüştür. Putin, ilk olarak parlamentoda bir takım değişikliklerle, bölgelerin etkinliğini azaltarak kontrolü eline almış ve önceleri 89 federal bölge anlayışını ortadan kaldırarak, RF'ni 7 bölgeye bölerek "7 süper bölge" oluşturmuştur. İkinci olarak, askeri sanayinin geliştirilmesine önem verilirken, küresel ölçekte devam eden enerji krizinin oluşturduğu fırsatlar, Rus petrol ve doğalgaz kaynaklarının ihracatını artırırken, Rus ekonomisinin güçlenerek kalkınmasına neden oldu. Oligark kesimin oluşturduğu ekonomik sorunlar, Vladimir Putin tarafından birçok oligarkın mal varlıklarının

devlet tarafından müsadere olunmasına sebep olurken, bu aslında bur bakıma devlet otoritesinin yeniden sağlamlaştırmasına olanak sağlanmıştır (Sönmez, 2010: 45 – 47).

14 Ocak 2000’de Vladimir Putin tarafından, RF’nin yeni “Ulusal Güvenlik Konsepti” kabul edildi. Aslında bu Ulusal Güvenlik Konsepti, 17 Aralık 1999 yılında dönemin RF devlet başkanı Boris Yeltsin tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen, Vladimir Putin tarafından 2000 yılının başlarında yenilenmiş ve yeniden tasarlanmıştır. Bu güvenlik konsepti, RF’nin (politik, ekonomik, askeri, güvenlik ve sosyal) alanlar üzerindeki istikrarsız durumun devam etmesinin, RF’nin ulusal güvenliğinin ana sorunu olduğu kabul edilmiştir (Sokov, 2000).

Vladimir Putin tarafından 2000 yılında kabul edilen UGK’de, diğer iç ve dış tehdit unsurları böyle sıralanmaktadır:

- a) Bağımsız devletlerin, BM ve AGİT düzeyindeki uluslararası örgütlerin, uluslararası güvenliği azaltma çabalarının genişlemesi;
- b) RF’nin küresel ölçekte politik, ekonomik ve askeri gücünün zayıflatılması tehdidi;
- c) Askeri blokların güçlendirilmesi ve başta NATO’nun doğuya doğru hızla yayılması;
- d) RF sınırlarında, yabancı askerlerin ve askeri üslerin konuşlandırılması;
- e) Kitle imha silahlarının hızla çoğaltılması;
- f) RF ve BDT ülkeleri sınırlarında, çatışmaların ve gerilimin ortaya çıkması;
- g) RF sınırları içinde veya dışında bulunan bölgelerde, terör ve suç örgütlerinin artmakta olan faaliyetleri;

Özellikle, RF dahilinde bulunan ülkelerde ayrılıkçı hareketlenmelerin artması, dini ve etnik ayrılıkçılığın genişlemesi (politik, ekonomik) durumu ağırlaştırmaktadır. Buna ek olarak, Rus toplumu arasında kutuplaşmanın artması, bu sorunları denetleyecek yeterli bir hükümet otoritesinin olmaması, çevre ile merkez arasında kırılmalara neden olmaktadır (Federation, 2000).

NATO'nun Balkan coğrafyasında Yugoslavya'ya karşı düzenlediği askeri müdahale sonrası, Rusya'nın ayrılıkçı Çeçenistanı, Putin liderliğinde yeniden kontrol altına almasını büyük ölçüde tetikliyordu. Vladimir Putin, 2000 yılının Ocak ayında imzaladığı UGK'dan sonra, aynı yılın Nisan ayında yeni bir "Askeri Doktrin" güvenlik stratejisini kabul etmiştir (Arbatov, 2000: 3).

"Askeri Doktrin"de, uluslararası düzeydeki değişen olumlu hareketlenmelerin RF'nin, aktif ve barışçıl politikaları sonucu mümkün hale getirildiğini, ama RF ve onun müttefiklerine karşı, günümüzdede askeri tehdit unsurunun sürdüğü beyan edilmiştir. Buna ek olarak RF'nin nükleer caydırıcılığın artırılması için nükleer gücün yeterli düzeyde tutulması gerektiği belirtilmiştir. 2000 yılında yayınlanan "Askeri Doktrin" çerçevesinde askeri güvenliğe yönelik ana tehdit unsurları, aşağıdaki olduğu üzere böyle sıralanmıştır:

- a) RF'nin iç politikalarına müdahale, veya olası toprak iddiaları;
- b) RF'nin, uluslararası düzeyde güvenlik tehditinin ve sorunlarının giderilmesi için ürettiği çözüm önerilerini, ihlal edilmesi ve çok kutuplu bir dünya düzeninde güçlenmesine karşı olmak;
- c) RF ve müttefiklerinin sınırları etrafında veya yakın bölgelerde, çatışmaların ve donanmaların oluşturulması;
- d) RF dışında oluşturulan askeri birliklerin, RF'nin sınırları boyunca genişletilmesi ve BM Şartı'na aykırı olarak, RF'nin ve müttefiklerinin topraklarına askeri birliklerin dahil olması;
- e) RF'nin ve onun müttefiklerinin güvenliğini ihlal edecek, olası bir psikolojik operasyonların yapılması;
- f) RF sınırları dışında bulunan RF vatandaşlarının, temel haklarının ve meşru çıkarlarının bastırılması; (Arbatov, 2000: 34 – 35).

Vladimir Putin tarafından, sırasıyla "Ulusal Güvenlik Konsepti" ile "Askeri Doktrin" stratejilerinin belirlenmesinden sonra, en son 1993 yılında dönemin RF devlet başkanı Boris Yeltsin tarafından kabul edilen "Dış Politika Konsepti"nin, 21. yüzyılda değişen uluslararası

sistem çerçevesinde, dönemin şartlarına uygun olarak yeniden hazırlanmasını elzem kılmıştır. Bu yüzden 28 Haziran 2000’de, RF devlet başkanı Putin tarafından, 3’cü stratejik konsept kabul edilmiştir.

“Dış Politika Konsepti”nde temel fırsat ve tehditler böyle aktarılmaktadır:

- a) RF, hiçbir egemen ülkenin iç meselerine müdahalede bulunmayacak;
- b) Uluslararası Hukuk ilkeleri izlenecek ve uluslararası sistemde istikrarın sağlanması için karşılıklı saygıya dayalı ilişkiler kurulmasına özen gösterilecek;
- c) Küresel politika yalnızca BM ilkelerine ve BM Şartı’na uygun olarak yürütülmeli;
- d) BMGK’nın temsilcilik özellikleri, demokratik yasalar çerçevesinde genişletilmeli;
- e) RF, küresel karşılıklı bağımlılık ilkelerinden yola çıkarak, birtakım örgütlerle başta BRİCS ve G –7 olmakla, katılımının artırılmasına teşvik edilmesi; (Srinivas, 2017: 71).

28 Haziran’da kamoyuna açıklanan Konsept, Soğuk Savaş sonrasında 21. yüzyılda küresel ve bölgesel ölçekte devam eden süreci ve bu süreç etrafında, yeni uluslararası sistemde oluşan tehdit ve fırsatlar değerlendirilmiştir. Teknolojik ve ekonomik gelişmelerin uluslararası sistemde ülkeler arasında karşılıklı bağımlılığının artırdığı belirtilmiştir. RF’nin BMGK’da beş daimi üyeden biri olmasından dolayı, uluslararası güvenliği ve yeni dünya düzeninin şekillenmesinde önemli katkı verileceği aktarılmıştır (Tatlı, 2018: 50 – 51).

2000 yılında sırasıyla “Ulusal Güvenlik Konsepti” , “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Konsepti”nin yayınlanması, RF’nin ulusal güvenliğini artırılması için bu üç belgenin bir-biriyle uyumlu olması, aslında RF’nin askeri güvenliği açısından önemli bir stratejik kazanım olmuştur (De Haas, 2007: 3).

Anti-komünist ve sovyet karşıtı bir politika izleyen Yeltsin hükümetinden tamamen aksi yönde, komünist ideolojisi ile sovyet fikirlerini savunmuş olan Vladimir Putin, Rus kimliğini ve vatanseverliği artırmak için birtakım önemli adımlar atmıştır. Özellikle 2001 yılında eski SSCB marşını biraz farklı sözlerle de olsa, RF devlet marşı olarak kullanılmasını yönünde karar vermiştir. Putin bununla beraber yalnızca Sovyet mirasını değil, Çarlık

Rusya'sı mirasına da sahip çıkarak yeni kurulmuş olan RF'ni, bu iki döneme bakarak yeniden inşa etmeye çalışmıştır (Denkel, 2019: 63).

1970'li yıllarda, SSCB ile ABD arasında imzalanan Antibalistik Füze Anlaşması'nın, 2001 yılında ABD hükümeti tarafından bu anlaşmanın tek taraflı olarak feshedilmesi, ulusal ve uluslararası güvenliği yeniden tehlikeye sürüklemekteydi. Bilhassa Putin 17 Kasım 2004'de, 2001 yılında ABD'nin anlaşmanı tek taraflı olarak feshetmesine atıfda bulunarak, feshedilen anlaşmanın oluşturacağı sorunları meydan okurcasına dünya kamoyuna iletmiştir. Putin bu dönemde Tataristan, Karaçay Çerkez ve Çeçenistan bölgelerinde farklı nitelikteki krizler devam etmesine rağmen, RF'nin bölgesel ölçekte bir güç olmasını amaçlamıştır. Özellikle 17 Kasım 2005'de geçirilen "Ordu Komutanları Toplantısı" çerçevesinde, RF'nin ulusal güvenliğinin sağlanması ile iç ve dış tehdit unsurlarına karşı, RF askeri gücünün artırılması yönünde belirli amaç ve hedeflerini ortaya koymuştur (Yapıcı, 2007: 35 – 36).

RF, 2006 ile 2008 yılları arasında Putin'in ikinci başkanlığının sonlarına doğru politik, ekonomik, askeri, güvenlik ve diğer alanlar üzerinde önemli stratejik ilerlemeler kaydetti. Bilhassa RF, bu yıllarda ekonomik düzeyde en iyi seviyeye ulaşmış, ihracat ile GYSH (gayri safi yurtiçi hasıla) artırılmış ve bu ekonomik büyümenin ulusal güvenliğe yansısıyla, RF kendisini dünyanın en büyük 5 ekonomik gücü arasında görmüştür. Putin döneminden başlayarak, batı dünyası RF için en önemli tehdit unsuru olarak algılanmış ve bu yüzden ulusal güvenlik güçlendirelerek, devletin yeniden kalkınması için ekonominin gelişimine büyük özen gösterilmiştir (Bratersky, 2016: 516). Putin'in iki dönemli başkanlığı süresince devraldığı RF'ni ekonomik kriz bataklığından çıkarmış, ulusal güvenliği sağlamlaştırmış ve siyasal düzeni yeniden tesis etmeyi başarmıştır.

2 Mart 2008'da RF düzenlenen devlet başkanlığı genel seçimlerinde, Putin'in devlet başkanlığı için aday olarak gösterdiği Dimitri Medvedev, genel seçimler sonucu 7 Mayıs 2008'de 70%'lik bir oy oranıyla, RF'nin 3'cü devlet başkanı olmuştur. Buna ek olarak Vladimir Putin 9 Mayıs 2008 yılında, Boris Yeltsin dönemi sonrası ikinci kez RF başbakanı olarak seçilmiştir (Tellal, 2010: 196 – 197). Putin'in RF başbakanı olmasına rağmen, Medvedev döneminde hazırlanan güvenlik stratejileri ile uygulanan politikadaki etkisini, arka planda etkili bir şekilde sürdürmekteydi.

Vladimir Putin sonrasında, RF'nin yeni devlet başkanı olarak seçilen Dimitri Medvedev tarafından, 12 Temmuz 2008 yılında RF'nin "Dış Politika Konsepti" belgesi yayınlandı.

Bu belgede, dünya genelinde devam etmekte olan (bölgesel savaşların, uyuşturucu ticaretinin, terörizm faaliyetlerinin, yasa dışı göçlerin, kitle imha silahlarının, organize suç örgütlerinin ve giderek artmakta olan iklim krizi tehditinin çözümüne yönelik RF devletinin, uluslararası toplumla aynı çıkarlar bağlamında uzlaştığını belirtmektedir. Bu ulusal çıkarlar bağlamında RF, dünya genelinde küreselleşme ile küresel ekonomik entegrasyonun gelişimini sürdürmek ve tek taraflı olmamakla ülkeler arasında çok yönlü diplomasi eğilimlerinin artmasını teşvik edilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Son olarak bu belgede, uluslararası hukuk çerçevesinde karşılıklı işbirliğinin ve karşılıklı saygı ortamının oluşturulmasının, uluslararası sistemde güvenliğin ve istikrarın teşviğine etki edeceğini öngörmektedir (Russia's, 230). Bu belge, RF'nin temel hedefleri arasında küresel düzeyde uluslararası hukuka bağlı olarak çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesinin ve demokratik düzeninin sağlanmasını amaçlandığını göstermektedir.

12 Mayıs 2009'da, dönemin RF başkanı Dimitri Medvedev tarafından "Ulusal Güvenlik Konsepti" yayınlandı. Bu güvenlik konseptinin oluşturulmasında, Güney Kafkasya'da devam eden Gürcistan sorununun ve aynı yılda ortaya çıkan 2008 ekonomik krizinin büyük etkisi olmuştur. 112 maddeni kapsayan bu konsept, dönemin küresel ve bölgesel sorunlarını tam netlikle yansıtamadığı ve özensiz hazırlandığı için 2020 yılına dek Ulusal Güvenlik Stratejisi olarak adlandırılmıştır. Bu güvenlik stratejisinde, RF için tehdit oluşturan unsurlar, ulusal güvenlik, ekonomi ve teknolojik gelişim olmak üzere başlıklar verilmektedir. Buna ek olarak, burada sert güvenlik yerine ulusal güvenliği sağlama ve savunma politikaları ön plana çıkmaktadır (Necefoğlu, 2017: 78 – 79).

Konsept'de uluslararası düzeyde devam etmekte olan istikrarsız ve anarşik duruma atıfda bulunularak, aşağıda olduğu üzere değerlendirmelerde bulunulmuş ve RF için olası iç ve dış tehditler belirlenmiştir:

a) Günümüz dünyasında, küreselleşme dalgası ile birlikte, ülkeler arasında farklılıklar artması ve çatışma ortamının tetiklemesi;

b) Tehlike, kriz ve tehdit unsurlarının uluslararası sistemde bulunan toplumları güvensizliğe sürüklemesi;

c) Terörizm faaliyetlerinin genişlemesi ve kitle imha silahlarının giderek artması;

d) Milliyetçiliğin, ayrılıkçılığın ve dini radikalizm eğilimlerinin artması;

e) Amerika'nın küresel füze savunma sistemlerini, avrupa kıtasına yerleştirmesinin küresel ve bölgesel düzeyde oluşturduğu, gerilim ve tehdit unsuru;

ABD'nin küresel füze savunma sistemlerinin avrupa kıtasında yerleştirilmesi ve uluslararası düzeyde anarşik durumun hakim olması, RF için ana tehdit unsurları olarak kabul edilmiştir. Buna ek olarak, ekonomik kalkınmanın ve uluslararası güvenliğin sağlanması için G8, G20, KGAÖ, BDT ve ŞİÖ ile kurulacak ilişkilerin, RF için büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır (Zengin, 2020: 1711, 1722).

5 Şubat 2010 yılında, RF devlet başkanı Dimitri Medvedev tarafından, RF'nin "Askeri Doktrini" yayınlandı. Bu Doktrin'de küreselleşme ile birlikte çok kutuplu bir dünya düzeninin oluşturduğu çatışma eğilimleri yalnızca RF'nin sınırlarında değil, RF'nin sınırları ötesinde de devam ettiğini belirtilmiştir. Buna ek olarak, uluslararası sistem dahilinde bulunan güvenlik örgütleri, tüm devletler için aynı boyutta savunma ve güvenlik sağlayamamaktadır. RF'na karşı, nükleer savaş tehdidi oluşturan öğelerin zayıflamasına rağmen, Rusya için savaş tehdidi henüz tam olarak giderilememiştir. "Askeri Doktrin'de, RF için temel iç ve dış tehdit unsurları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

a) RF'nin toprak bütünlüğünün, egemenliğinin ihlal edilmesi veya zorla anayasal düzeninin değiştirilmesine çalışılması;

b) RF'nin devlet organlarının ve buna ek olarak askeri güvenlik tesislerinin bozulmasına çalışılması;

c) NATO'ya üye olan ülkelerin doğuya doğru genişleyerek, RF sınırları ötesinde olan bölgelerde askeri altyapı kurmaya çalışması;

d) Yabancı ülkelerin askeri birliklerinin, RF ve onun müttefiklerinin sınırları dahilinde askeri varlığını artırması veya konuşlandırması;

e) RF ve müttefiklerinin iç işlerine müdahale ve onlara karşı kaldırılan toprak iddiaları;

f) Uluslararası düzeyde, füze ve kitle imha silahlarına sahip olan ülkelerin giderek artması;

g) Uluslararası sistemde bulunan bir takım devletlerin, uluslararası yasa ve anlaşmalar çerçevesinde, silahların kısıtlanması anlaşmalarına uymaması veya ihlal etmesi;

h) RF sınırlarında bulunan devletlere, BM Şartı ve uluslararası hukuk çerçevesi dışında askeri müdahale edilmesi;

i) RF ve müttefiklerinin sınırları dahilinde, bölgesel güvenliği tehdit eden ayrılıkçı hareketlenmelerin, dini radikalizmin ve uluslararası terörizmin yayılması; (Federation, 2010: 1, 3 – 4).

2010 yılında yayınlanan RF “Askeri Doktrini” uluslararası sistemin değişken doğası gereği anarşik bir yapıda olması yüzünden, ister kendinden önceki güvenlik tehditlerini, isterse de kendinden sonraki güvenlik tehditlerini değerlendirmiş ve RF ulusal güvenliğinin ve çıkarlarının gelecekteki perspektifini ortaya atmıştır. Aslında bu doktrinde Rusya, uluslararası politikada önemli bir güce dönüşmesini hedeflemiş ve diğer “Askeri Doktrin”lerde olduğu üzere ABD ve NATO, RF’nin değişmez ve güçlü rakipleri olarak kalmaktadır (Pietkiewicz, 2018: 511). Vladimir Putin’in 2012 yılında yeniden RF devlet başkanı seçilmesiyle, RF’nin ulusal güvenlik algısı belirli düzeyde değişime maruz kalmıştır.

12 Şubat 2013 yılında, Vladimir Putin tarafından RF’nin yeni “Dış Politika Konsepti” kabul edilmiştir. Dış Politika Konsepti’nin kabul edilmesinden önce, Putin’in henüz başbakan iken, 2012 yılının Şubat ayında yayınladığı "Rusya ve Değişen Dünya" makalesi, dünyada devam eden çatışma ve istikrarlığın tetiklenmesinde ABD ve NATO örgütünün etkisinin olduğu belirtilmiştir. Putin’in kaleme aldığı "Rusya ve Değişen Dünya" makalesi, 2013 yılında yayınlanan Dış Politika Konseptinin temel tüzlüğünün oluşturulmasında önemli bir makale olarak algılanmaktadır. Dış Politika Konsepti’nde, batı dünyasının RF’na karşı ideolojik bir savaş içinde olduğunu, ABD ile NATO’ya üye olan bir takım ülkelerin, egemen ülkelere karşı uyguladığı baskı ve askeri girişimlerin BMGK tarafından gözetilmediğini

vurgulanmıştır. Son olarak burada RF'nin, uluslararası sistem kültürünün oluşturulmasında benzersiz ve dengeleyici bir rolü olduğuda belirtilmiştir (Engström, 2014: 362). RF, Dış Politika Konsepti'nde kendisini uluslararası sistem çerçevesinde yumuşak güç enstürmanlarını kullanan, ve batıya nazaran ekonomik ve askeri düzeyde farklı bir kutupta algılamaktadır.

25 Aralık 2014'de, RF devlet başkanı Vladimir Putin tarafından RF'nin yeni "Askeri Doktrini" kabul edildi. Bu belgede Rusya'nın ulusal güvenliği, ulusal çıkarları, iç ve dış güvenlik konuları olmakla güvenlik hedefleri ve amaçları belirtilmiştir (Facon, 2017: 6). Vladimir Putin tarafından kabul edilen "Askeri Doktrin'de, Rusya'nın iç ve dış tehdit unsurları aşağıda olduğu üzere verilmektedir:

a) RF'nin siyasal, sosyal veya anayasal sisteminin imkanlarını istikrarsızlığa uğratmak ve askeri tesislerinin altyapısını bozacak bilgi faaliyetlerinde bulunulması;

b) RF'nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü tehdit altına alacak grupların amaçları ve hedefleri;

c) RF dahilinde, toplumsal ve etnik gerilimi kışkırtmak veya alevlendirmek;

d) NATO'nun güç kapasitesini, uluslararası hukuka aykırı olarak güçlendirmesi ve NATO üyesi ülkelerin RF sınırlarına yakınlaşması;

e) Ayrı – ayrı devletlerde küresel ve bölgesel ölçekte istikrarı baltalamak;

f) RF sınır komşusu olan ülkelerin veya RF'na müttefik olan devletlerin topraklarında ve sularında yabancı askeri birliklerin konuşlandırılması;

g) RF ve onun müttefiklerine karşı toprak iddialarının ireli sürülmesi veya RF ile müttefiklerinin iç işlerine müdahale edilmesi;

h) Küresel ölçekte kitle imha silahları, ve füze teknolojisinin genişlendirilmesi;

i) Uluslararası düzeydeki anlaşmalara dayalı olarak, kabul edilmiş küresel silahlanmanın kısıtlanması ve azaltılmasına yönelik anlaşmaların, birtakım ülkeler tarafından ihlal edilmesi;

j) RF veya RF müttefiklerinin topraklarında BM Şartına, uluslararası hukuk kurallarına, yasalarına aykırı olarak askeri güç kullanmak, RF ile onu çevreleyen devletler ve müttefikleri sınırlarında çatışmaların oluşturulması;

k) Küresel ölçekte artmakta olan terörizm, yasadışı organize suç örgütleri, kimyasal ve radyoaktif maddelerin yayılmasına karşı, küresel ve bölgesel işbirliğinin eksikliği;

l) Bilgi ve iletişim araçlarının kullanılmasıyla ülkelerin egemenliğini, toprak bütünlüğünü, ulusal ve uluslararası güvenliğinin tehdit edilmesi;

m) RF karşı yabancı ülke kurumlarının, veya özel hizmet organları tarafından kurulan yıkıcı nitelikli koalisyonların oluşturulması; (Putin, 2014: 2 – 3).

Burada gördüğümüz üzere, 2014 yılında kabul edilen RF “Askeri Doktrini” uluslararası sistem düzeyinde, başta ABD olmakla batılı devletlerin farklı yollarla kriz ve çatışmanı tetiklemeyle, RF ve onun müttefiklerini istikrarsızlaştırarak tehdit ettiğini vurgulamaktadır. Özellikle NATO ve benzeri güvenlik örgütlerinin, doğuya doğru genişlemesinin RF ve müttefiklerinin, toprak bütünlüğünü ve siyasi sabitliğini bozmak için başlıca bir tehdit ve tehlike olarak algılanmıştır. Son olarak RF, bu tehditler caydırılması için yeniden ulusal güvenliğin güçlendirilmesini açıkça belirtmiştir.

31 Aralık 2015’de Rusya devlet başkanı Vladimir Putin tarafından, yeni bir “Ulusal Güvenlik Stratejisi” kabul edilmiştir. Bu güvenlik stratejisi belgesinden önce, dönemin Rusya devlet başkanı Dimitri Medvedev tarafından yayınlanan 2009 yılı Ulusal Güvenlik Konsepti, 2008’de yaşanan ekonomik kriz ile Rusya ve Gürcistan savaşı sonrasında kabul edilerek, 2020 yılına kadar tam 11 yıl devam etmesi öngörülmekteydi. Ancak, 2014 yılında Ukrayna’nın doğu topraklarında yaşanan çatışma ve gerilimin artması, 2015’de Vladimir Putin tarafından Ukrayna gerilimi sonrası, bir ulusal güvenlik stratejsinin kabul edilmesini elzem kılmıştır. Bu güvenlik stratejisi, 2009 yılında kabul edilen güvenlik konsepti ile aynı iç ve dış güvenlik gereksinimlerini vurgulamaktadır. Ancak 2009 yılındaki belgeden farklı olarak, burada iç ve dış güvenlik alanları biraz daha genişlendirilmektedir (Shchelin, 2016: 86).

2015 yılında yayınlanan RF'nin "Ulusal Güvenlik Stratejisi" için temel iç ve dış tehditler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

a) RF'na karşı, dış ülkelerin kamu veya özel kuruluşlarında bulunan istihbarat servislerinin faaliyetleri;

b) RF anayasal kuruluşunu, kamu kurumlarının işleyişini ve endüstriyel tesislerin altyapısını bozmak için terörizm faaliyetlerinin genişlendirilmesi ve bununla birlikte kimyasal, biyolojik ve kitle imha silahlarının kullanılması;

c) Dini radikalizm ve milliyetçi hareketlenmeler üzerinden, bazı sivil toplum kuruluşlarının, ekonomik yapıların ve farklı derneklerin vasıtasıyla, RF dahilinde istikrarsızlık oluşturmak;

d) Silah, uyuşturucu, patlayıcı maddeler, yasadışı göç ve insan ticareti gibi, uluslararası suç örgütlerinin faaliyetleri;

e) RF vatandaşlarına faşizm, ekstremizm ideolojilerini yaymak, ayrılıkçı hareketlenmelere teşvik etmek ve sosyal yapını bozmak için iletişim teknolojilerinin geniş kullanılması; (Federation, 2016: 8 – 9).

2015 yılında kabul edilen Ulusal Güvenlik Konsepti, Kırım'ın ilhakı sonrasında uluslararası sistem genelinde RF'nin gelecek konumunu, olası tehdit unsurlarını ve batılı ülkelerin RF'nin iç politikalarına etkisine karşı, belirli bir savunma ve güvenlik stratejisi ortaya koymaktadır.

2 Temmuz 2021'de RF devlet başkanı Vladimir Putin tarafından, 400 numaralı RF Başkanlık kararnamesi esasında, yeni bir Ulusal Güvenlik Stratejisi kabul edilmiştir. Bu stratejik belge 2009 yılında, dönemin RF başkanı olan Dimitri Medvedev tarafından kabul edilmiş ve 2020 yılına kadar, tam 11 yıl boyunca geçerliliği olan güvenlik stratejisinin yerini almıştır. 2021 yılında yürürlüğe giren güvenlik belgesi ise Vladimir Putin'in 2015 yılında imzaladığı ulusal güvenlik stratejisi belgesinin yerini almıştır (Fabricnikov, 2021: 150).

RF için bu dönem çerçevesinde, temel olarak iç ve dış tehditler aşağıdaki olduğu üzere belirtilmektedir:

a) Uluslararası arenada artmakta olan istikrarsızlık ve ekstremizm hareketlerinin büyümesi;

b) SSCB sonrası (Orta Doğu, Kore yarımadası ve Kuzey Afrika) bölgelerinde, gerginliğin ve çatışma alanlarının artması;

c) RF sınırları etrafında, askeri-politik durumun ağırlaşması;

d) RF ve müttefikleri arasında, ilişkilerini bozarak “BDT” Bağımsız Devletler Topluluğu’nun dağılması için bir takım eylemlerde bulunulması;

e) RF ve müttefiklerine karşı, RF sınırları etrafında NATO’nun askeri altyapı projelerinin inşa edilmesi;

f) Yabancı ülkelerin istihbarat servislerinin, RF sınırlarında faaliyetlerde bulunması ve RF karşı, askeri oluşumların ve nükleer silahların kullanılması;

g) RF karşı olumsuz bir imaj yaratılması, Rusçanın bir dil olarak kullanılmasının kısıtlanması;

h) Terörist grupların, RF toprakları içerisinde gizli faaliyetler yürütmesi;

i) Ülkelerin iç işlerine karışmak, egemenliklerini ve toprak bütünlüğünü ihlal etmek için, iletişim araçlarının yaygın kullanılması;

j) Küresel iklim değişikliği, orman yangınları, doğal afetler ve bulaşıcı hastalıkların yayılması gibi, insan hayatını tehdit eden sorunların çözülmesi;

k) ABD ve onun müttefikleri başta olmakla, uluslararası örgütler ve terör grupları tarafından Rusya’nın tarihi, kültürel ve manevi değer ve inançlarına yönelik farklı nitelikli saldırılar; (Radikov, 2021: 378 – 380).

2021 yılında kabul edilen Ulusal Güvenlik Konsepti, 2009 yılında kabul edilen Ulusal Güvenlik Stratejisinden farklı olarak, dönemin devam eden güncel sorunlarını, olası tehdit unsurlarını tam netlikle yansıtan bir ulusal güvenlik stratejisidir. Burada ilk olarak, diğer stratejik konseptlerde olduğu üzere, ABD ve NATO örgütü RF için yine başlıca tehdit unsuru olarak kabul edilmiş ve NATO’nun RF sınırlarına doğru ilerlemesinin, RF’ni

istikrarsızlaştırdığını ve uluslararası güvenliği bağlamında tehdit unsuru içerdiği belirtilmiştir. Özellikle son olarak, bu dönem boyunca devam etmekte olan ve tüm dünya için uluslararası düzeyde bir sorun olarak kabul edilen (COVID 19) salgının yayılmasının önlenmesine karşı, bir takım çözüm önerilerinin uygulanmasının önemi vurgulanmıştır.

4.2.2. Vladimir Putin Dönemi RF'nin Ulusal Güvenlik Stratejilerinde, Güney Kafkasya Politikaları:

Dünyanın en büyük ülkesi olan RF, kendisine komşu olan birçok bölge ile büyük bir sınır çizgisine sahip bir ülke konumundadır. RF'nin güneyinde bulunmakla, Rusya ile tarihsel bir özgeçmişine olan Güney Kafkasya coğrafyası farklı etnik kültüre, kimliğe ve yapıya malik olan bir coğrafya olduğundan, devamlı sorunlar ile çatışmaların yaşandığı bir bölge olarak tanımlanmaktadır. RF öncesinde bulunan tüm Rus devletlerinin, ulusal güvenlikleri ve ulusal çıkarları bağlamında büyük öneme sahip olan bölgede, ortaya çıkan çatışmaların ve krizlerin en önemli tetikleyici aktörü olarak bilinmektedir (Ancak, 2020: 1124).

1980'li yılların başlarında, SSCB tarafından Güney Kafkasya da yerleşen Karabağ, Abhazya ve Güney Osetya'da politik, etnik ve sosyal düzeylerde krizin, çatışmaların, güvensizlik ortamının miras bırakılması, Güney Kafkasya genelinde bilinen istikrarsızlığın oluşturulmasına neden oldu. SSCB sonrası bölgedeki etkinliğini kaybetmek istemeyen RF, BDT ve KGAÖ gibi politik, ekonomik ve güvenlik yapısına sahip kuruluşlarla, 3 Kafkasya ülkesi üzerinde yeniden etki kurmayı amaçlamıştır. Fakat SSCB sonrasında bölgede RF ile birlikte, ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlar bağlamında, Türkiye'de önemli bir güç olarak ortaya çıkmıştır (Abbasov, 1387).

4.2.3. Rusya'nın Ulusal Güvenlik Stratejilerine, Azerbaycan ile Ermenistan Arasında Yaşanan “Dağlık Karabağ” Sorunun Etkisi:

1980'li yıllarda, SSCB devlet başkanı Mihail Gorbaçov tarafından kabul edilen “yeniden yapılanma” ve “açıklık” politikaları, SSCB'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi, Güney Kafkasya'da yerleşen Azerbaycan ile Ermenistan arasında Dağlık Karabağ sorunun ortaya çıkmasında, önemli kilit rol oynadı. Milliyetçilik ve etnik yapıların önemli ölçüde körüklediği bu sorun, kısa zamanda iki ülke arasında savaşın çıkmasına neden oldu.

Milletçilik akımının güçlenmesi Azerbaycan'ın 18 Ekim 1991 yılında, kendi bağımsızlığını ilan etmesiyle sonuçlandı. Yeni kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 70 yıl boyunca tüm servetlerini sömüren ve dağılmasından sonra Dağlık Karabağ gibi, etnik yapıya dayalı bir ulusal güvenlik sorunu bırakması, Rusya'ya karşı önemli ölçüde hoşnutsuzluk ve karşıtlık oluşturmuştur (Karimova, 2019: 39 – 40).

Ermeniler 1987 yılından başlayarak, Dağlık Karabağ'da yaşayan halkın büyük kesimini ermeni nüfusunun oluşturduğunu iddia ederek, Karabağ bölgesinin Ermenistan'a bağlanmasına dair Moskova'ya başvurması ile başlayan süreç, 1988 yılında Karabağ'da yaşayan Azerbaycanlı halka karşı, ermeniler tarafından düzenlenen eylem ve tacizleri, çoğu Azerbaycan'ının Karabağ'ı terk etmek zorunda bırakmıştır. 1988 yılında, Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a birleştirilmesi ile ilgili Moskova'ya yapılan başvuruların kabul edilmemesi sonrası, 18 Haziran 1988'de Yüksek Sovyet Meclisi tarafından, Karabağ'ın Azerbaycan'a bağlı bir bölge olduğunu onaylamasıyla Ermenistan, RF'nin desteğini alarak 1989 yılından 1994 yılına kadar, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ topraklarını fiilen işgal etmiştir (Şabanov, ve Onulduran, 2011: 131 – 132). Dağlık Karabağ'ın Ermenistan tarafından işgal edilmesinde RF hükümeti tarafından verilen destek, RF'nin tarihsel açıdan bu bölgede söz sahibi olmasından doğmuştur.

Vladimir Putin döneminde RF ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler, diğer kafkasya ülkesi olan Gürcistan'dan farklı olarak, daha istikrarlı bir düzeyde ilerlemiştir. Gürcistan'ın ilerleyen zamanlarda, NATO'ya üye olabilmek için batıya dönük bir politika izlemesine rağmen Azerbaycan, RF'nin ve kendi ulusal güvenliğini hesaba katarak hiçbir askeri oluşuma katılmayarak, batı ülkeleri ile ilgili düzeyde ilişkiler geliştirmeye çalışmaktaydı. Azerbaycan ile Ermenistan arasında, süre gelen zaman zarfında devam eden “Dağlık Karabağ” sorunu ve Azerbaycan'ın sahip olduğu Hazar Denizi petrollerinin önemi, Boris Yeltsin döneminde olduğu kadar, Vladimir Putin döneminde RF için ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlar bağlamında önemli bir unsur ve etken olarak görülmekteydi (Sönmez, 2011: 104).

2003 yılında, Azerbaycan'ın yeni cumhurbaşkanı olarak seçilen İlham Aliyev dönemi ile birlikte Azerbaycan, değişen ve farklı bir boyuta evrilen uluslararası sistem dahilinde bulunan ülkelerle ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerinde, dengeli ve iyimser bir

politika izlemiştir. Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorunun çözümüne ilişkin olarak başta Türkiye olmakla, Gürcistan, İran ve RF ile üst düzey ilişkiler geliştirmekle beraber, batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Azerbaycan'ın batı ile çoğu alan üzerinde ilişkilerini üst düzeye çıkarması, RF için birer tehdit ve güvenlik sorunu olarak algılanmaktaydı. Bu yüzden RF, Karabağ sorunun her türlü devam etmesini hedeflediği için Ermenistan'a belirli düzeyde askeri, ekonomik yardımlar yapmıştır (Yiğit, ve Gülbiten, 2018: 8 – 9).

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev iktidarının ilk yıllarında, özellikle 2005 yılından başlayarak Azerbaycan – Gürcistan – Türkiye arasında imzalanan “BTC” Bakü – Tiflis – Ceyhan kullanılma açılan petrol boru hattı, bir taraftan kısa zamanda Azerbaycan'ın ekonomik gelişimine önemli katkı sağlarken, bir taraftan da Azerbaycan'ın askeri, güvenlik ve savunma ağırlıklı harcamalarını artırmasına da büyük etki göstermiştir. Azerbaycan savunma bütçesine 2005'de 300 milyon \$, 2006'da 700 milyon \$, 2014'de 3,5 milyar \$, 2020'de ise 2,3 milyar \$ civarında bir bütçe ayırmıştır (Özgen, 2021: 106). İlham Aliyev dönemi ile birlikte Güney Kafkasya'da ister politik, ister ekonomik, isterse de askeri düzeyde gücünü pekiştirmeye çalışan Azerbaycan, batı ile RF arasında dengeli bir strateji uygulamıştır. Azerbaycan'ın hiçbir askeri ittifaka katılmaması ile beraber, Güney Kafkasya'da yalnızca barış, istikrar ve güvenliği ön plana alması, RF'nin ulusal güvenliği bağlamında her hangi bir tehdit unsuru doğurmamıştır.

Ermenistan, RF'nin desteğini alarak Birinci Karabağ Savaşından sonra da Azerbaycan halkına ve topraklarına karşı tehdit ve tacizlere devam etmekteydi. 27 Eylül 2020 yılında, Ermenistan tarafından Azerbaycan'a karşı başlatılan askeri saldırılar, 44 gün gibi kısa bir zamanda Azerbaycan'ın, Ermenistan'dan farklı olarak hiçbir savaş suçu ve savaşa aykırı olan eylemde bulunmayarak, Dağlık Karabağ'ı ermeni işgaliden kurtarmasına olanak sağlamıştır. Bu savaşın sonucu olarak, 10 Kasım 2020 yılında Azerbaycan – Rusya ve Ermenistan arasında, Dağlık Karabağ savaşını bitirecek olan üçlü bildiri yayınlanmıştır (Hasanoğlu, Memmedov, ve Maharramov, 2020: 526).

Dağlık Karabağ Savaşının devamında RF devlet başkanı Vladimir Putin, taraflar arasında dengeli bir politika izlemeyi tercih ederken, RF'nin Ermenistan'ın yanında

olmasının Karabağ'da olası bir Türkiye – Rusya savaşına dönüŖe bileceğini öngörerek, dolayısıyla bunu kendi görüşlerinde açıkça belirtmiştir. Buna ek olarak Vladimir Putin, ulusal güvenliği ve ulusal çıkarları hesaba katarak, RF'nin Ermenistan devletine karşı her hangi bir zorunlu yükümlülüğünün olmadığını, kendi söyleşilerinde açıkça beyan etmiştir. Yerevan hükümetinin, Moskova hükümetini Azerbaycan'a karşı askeri müdahaleye teşvik edilmesi, aslında jeopolitik bakımdan RF'nin Türkiye ile olası bir çatışmanın eşiğine gelmesine yol açacağından, bu savaşın diplomatik yollarla ve müzakerelerle çözüme kavuşa bileceği belirtmiştir (Polizada, 2022: 96 – 97). 44 günlük savaşın ardından, Güney Kafkasya'da dengelerin Azerbaycan'ın lehine doğru değişmesi, RF'nin ilerleyen süreçlerde ulusal güvenlik stratejileri bağlamında, farklı bir yaklaşım izlemesine olanak sağlamıştır.

4.2.4. Rusya'nın Ulusal Güvenlik Stratejilerine, Güney Osteya ve Abhazya Sorunun Etkisi:

RF'nin ulusal ve bölgesel güvenliğin yeniden Ŗekillenmesinde, 1993 yılında kabul edilen “Yakın Çevre Doktrini” etkili bir araç olarak görölmektedir. Bilhassa 2000'li yılların başlarında RF'nin sınır komşularından Gürcistan'da, 2003 yılında yaşanan “Gül Devrimi” ve sonrasında 2004 yılında Ukrayna'da yaşanan “Turuncu Devrim” RF için yeni bir güvenlik politikasının yürürlüğe koyulmasını elzem kılmıştır. Gürcistan'ın 2005'de ABD ile sınır güvenliği başta olmakla bir takım önemli görüşmeler sağlaması, RF'nin ulusal güvenlik stratejileri bakımından tehdit olarak algılanmıştır. RF, 7 Ağustos 2008'de Gürcistan'a karşı askeri operasyon düzenleyerek, Gürcistan anakarasına bağlı stratejik konumda olan Abhazya ile Güney Osetya'nı işgal ederek, bu bölgelerin bağımsızlıklarını tanımıştır. Vladimir Putin, bu işgali hukuki yollarla meşrulaştırmak için balkanlarda 2008 yılında bağımsızlığını kazanan Kosova örneği üzerinden, bu işgali meşrulaştırmıştır (Kürşat, ve Hakan, 2022: 1619).

Rusya'nı 2008 yılında, Güney Osetya ve Abhazya işgaline götüren süreci, Gürcistan'ın 1991 yılında SSCB'den bağımsızlığını kazandığı döneme kadar götürmemiz gerekmektedir.

Bu dönemde, ilk cumhurbaşkanı seçilen ve 1 yıldan daha az sürede cumhurbaşkanı olan Zviad Gamsahurdia, Gürcistan'da siyasi istikrarı ve düzeni sağlayamadığı gerekçeyisle, görevinden alındı. 1992 yılının Ekim ayında, Andrey Gromiko sonrasında bir zamanlar

SSCB Dışişleri Bakanlığı görevinide yürütmüş olan Eduard Şevardnadze, Gürcistan'ın ikinci cumhurbaşkanı olarak seçildi. Şevardnadze'nin cumhurbaşkanı olarak seçildiği dönemde, Abhazya ile Güney Osetya'da devam eden kriz ve devamında, bu iki bölgenin Gürcistan'dan fiilen ayrılmaları için anlaşmaya varmaları, Gürcistan için çözülmesi gereken başlıca önemli soruna ve krize dönüşmüştür (Köktaş, 2015: 96 – 97).

RF'nin Abhazya ve Güney Osetya'da yaşanan ayrılıkçı ayaklanmaları desteklemesi, RF ile Gürcistan arasında ilişkilerin soğumasına neden olmuş ve Tiflis hükümeti ülkede bulunan RF'na ait 4 askeri üssün, ülkeden çıkarılmasını talep etmiştir. 1993'te Gürcistan ile ayrılıkçı Abhazya ile yaşanan savaşta, RF'nin ayrılıkçı Abhazya'ya olan desteği sonucu, Gürcistan'ın Abhazya karşısında yaşadığı mağlubiyet, ülke genelinde büyük protestoların ve ayaklanmaların oluşmasına neden olurken, zor durumda kalan Tiflis hükümeti ülkede süren krizin bastırılması için yeniden RF ile yakınlaşmaya zorlanmıştır. Eduard Şevardnadze, Rusya ile ilişkileri yeniden geliştirmek için 1995 yılında (Bağımsız Devlet Topluluğu) BDT'ye üye olmakla beraber, ülkede bulunan 4 Rus askeri üssünün daha 25 yıl boyunca Gürcistan'da kalmasına yönelik anlaşma imzalanmıştır (Yılmaz, 2010: 32).

SSCB sonrasında Gürcistan ve Ukrayna'da politik, ekonomik ve askeri düzeyde gücünü ve nüfuzunu artırmakta olan ABD ve NATO, RF için kaçınılmaz bir beka ve milli güvenlik tehditi oluşturmaktaydı. Vladimir Putin'in RF devlet başkanı olmasıyla, RF'nin ulusal güvenliğini ve ulusal çıkarlarını Gürcistan ve Ukrayna genelinde güçlendirerek, gücünü pekiştirmek ve nüfuzunu bu bölgelerde yaymak için Neo-Avrasyacılık akımının etkisi ile yeni askeri ve güvenlik doktrinleri kabul ederek, bu ülkeler genelinde farklı boyutta bir strateji öngörmüştür (İsmayıl, 2016: 133).

BM 1992 yılında, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya ile barış anlaşması imzalamasına rağmen, ister savaştan önce isterse de savaştan sonra aktiflik ve kararlılık gösterememesi, taraflar arasında her hangi bir çatışmanı doğurmasa da, krizin çözülmesi yönünde önemli bir gelişme sağlayamamıştır. 2001'de ABD'ye düzenlenen terör saldırısı ile beraber ABD'nin 2003'de Irak'ı işgal etmesi, Gürcistan'da devam eden krizin çözülmesini daha da zorlaştırmıştır. Abhazya ve Güney Osetya'da devam eden olaylarda Tiflis hükümetinin etkisiz kalması, 2003 yılında "Gül Devrimi"nin yaşanmasına neden oldu.

Miheil Saakaşvili liderliğinde yapılan bu devrim, uzun süre boyunca ülkeni yöneten Eduard Şevardnadze'nin istifasına ve Saakaşvili'nin yeni devlet başkanı olmasına olanak sağladı (Erkan, 2016: 43 – 44). Saakaşvili'nin cumhurbaşkanı olmasıyla, Gürcistan'ın Rus karşıtı politikaları güçlenmiş ve Gürcistan daha da hızlı bir şekilde batıya doğru kaymaya çalışmıştır.

“Gül Devrimi” sonucu Gürcistan devlet başkanı olan Miheil Saakaşvili, Gürcistan'nın batı ülkeleri düzeyinde gelişim gösterebilmesi için iç ve dış eğilimlerinde önemli reformlar yaparak, Şevardnadze sonrası Gürcistan'ın inşasına başladı. Ekonomik alanda hayata geçirdiği reformlar ile aşırı derecede yaygınlaşmış olan yolsuzluklara karşı önemli kararlar alan Saakaşvili, dış politikada RF'nin ulusal güvenlik tehdidi olarak algıladığı, ABD ve NATO ile ilişkilerin geliştirilmesine büyük özen göstermesi, iki ülke arasında ilişkilerde kırılma anlarına neden olmuştur. (Alptekin, 2022: 171). Bu dönemde Saakaşvili tarafından uygulanan yapısal reformlar, Gürcistan'ın politik ve ekonomik yapısını AB seviyesine ulaştırmayı amaçlamıştır.

Zaman – zaman sınırda yaşanan çatışmalar, Rus askeri birliklerinin Gürcistan topraklarından çıkarılması talepleri ve Rusya ile Gürcistan devlet liderlerinin karşılıklı sert açıklamaları, iki ülke arasında krizi daha da derinleştirmiştir. İki ülke arasında ilişkilerin “Gül Devrimi” sonrasında daha da kritik bir duruma yükselmesi, 2008 yılında RF'nin Gürcistan toprakları olan Abhazya ve Güney Osetya'yı işgal etmesine ve uluslararası hukuka aykırı olarak bağımsızlıklarını tanımamasına neden oldu (Öztürk, 2013: 231). Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya işgali, Gürcistan'ı kırılgan bir yapıya dönüştürmesine rağmen, Gürcistan kısa bir zamanda kalkınmayı başardı. Moskova hükümetinin işgalden sonra iki bölgeni resmen tanıması, Tiflis ile Moskova arasında diplomatik ilişkileri olumsuz yönde etkilenmiştir. Tiflis hükümeti 2008 yılında yaşanan savaştan sonra, uluslararası örgütlere ve topluluğa güvenerek ulusal güvenliğini koruyacağını ve RF'nin herhangi bir saldırısını caydıramayacağını tam olarak anlamıştı (Hamilton, 2018: 12).

Özellikle, Miheil Saakaşvili dönemi ile birlikte AB ve NATO'ya dönük bir strateji benimseyen Gürcistan, Rusya'nın 2008 yılında Abhazya ile Güney Osetya işgali ile savunma ve ulusal güvenlik stratejilerinde askeri caydırıcılık kapasitesini artırmaya çalışmaktadır. Son

olarak Gürcistan'ın savunma kapasitesini ve caydırıcılık potansiyelini artırması, Gürcistan'ı gelecekte NATO için daha cazip ve çekici bir devlet konumuna dönüştürebilecektir.

4.2.5. Turuncu ve Onur Devriminin Ukrayna – RF İlişkilerine Etkisi:

SSCB sonrası Ukrayna'da, 1994 yılında düzenlenen devlet başkanlığı seçimlerinde, Rus yanlısı lider Leonid Kuçma'nın devlet başkanı olması, Ukrayna ile RF arasında çoğu alan üzerinde üst düzey anlaşmaların ve işbirliğinin geliştirileceğinin sinyalini vermektedir. Leonid Kuçma, 2000 yılının başlarında RF devlet başkanı olan Vladimir Putin ile ikili ilişkileri sağlamlaştırmak için bir takım tavizler vermeye çalışmıştır. Bilhassa 2004 yılının Temmuz ayında, Yalta'da Vladimir Putin ile bir araya gelen Leonid Kuçma, Ukrayna'nın AB veya NATO düzeyinde olan bir örgüte katılmak için herhangi bir hedef ve amaçlarının olmadığını ve bundan vazgeçildiğini belirtmiştir. Bu olumlu gelişmenin hemen ardından aynı yılın Ağustos ayında Soçi şehrinde, iki lider arasında yeniden işbirliği ile ilişkili görüşmeler geçirilmiştir. (Akdemir, 2014: 67). Kuçma tarafından Putin'e verilen bu taviz, RF'nin ulusal güvenliği açısından önemli ve olumlu bir gelişmeydi.

Bilindiği üzere, Ukrayna'nın uzun bir zamanda Komünist parti iktidarı tarafından etkili bir biçimde yönetilmesi, bağımsızlık sonrası Ukrayna'nın iç ve dış politikasında önemli sorunların oluşmasına neden oldu. İlk olarak planlı ekonomik modelden, liberal ekonomik modele geçiş yapmaya çalışan Ukrayna, ekonomik ve sosyal açıdan dolayı önemli derecede etkilenmiştir. İkinci olarak, Ukrayna'da bulunan yöneticilerin önemli kesminin eski Komünist Partisi üyelerinden olması, onların zamanla birer zengin oligarklara dönüşmelerine olanak sağladı. Leonid Kuçma'nın zamanla otoriter ve baskıcı bir yapı benimsemesiyle, hükümetin yolsuzluğa karışması ve son olarak bir Ukrayna vatandaşı olan gazetecinin öldürülmesi ile ortaya çıkan "Kuçmagate Skandalı" 2004 yılında, halk tarafından büyük çaplı eylemlere ve protestoların oluşturulmasına neden oldu (Özkural, 2015: 33 – 34).

2000 yılında Leonid Kuçma tarafından başbakan olarak tayin edilen Viktor Yuşçenko, Ukrayna hükümetinin otoriter bir yapıya dönüşmesi ile birlikte ortaya çıkan yolsuzluğu ve sistemsizliği ortadan kaldırarak, kamu ile özel sektör genelinde önemli reformlar uygulamıştır. Kuçma ile ilgili yolsuzluk söylemleri, onun yeniden devlet başkanı olmasını imkansız kılmıştı. 2004 yılında düzenlenen Ukrayna devlet başkanlığı seçimlerinde, Leonid

Kuçma kadar Rus yanlısı bir yol izleyen Viktor Yanukoviç'in seçim yasasına aykırı olarak devlet başkanı seçilmesi, Ukrayna'da "Turuncu Devrim" olaylarını tetiklenmesine olanak sağladı. Batı dünyasını ve Ukrayna halkının desteğini arkasına alan Viktor Yuşçenko, bu destek sonucunda Ukrayna'nın yeni devlet başkanı seçildi. Bu dönemden itibaren Putin'in desteğini alan Yanukoviç, Ukrayna'da Yuşçenko hükümetine karşı en büyük mühalif grup olarak yeniden ortaya çıktı (Tüysüzoğlu, 2011: 68). Bu dönemde Ukrayna'ya hükümetinde iki farklı politik görüşün hakim olması, Ukrayna'nın hükümet krizleri yaşamasına neden oldu.

Yuşçenko'nun 5 yıllık iktidarı, kendinden önceki cumhurbaşkanı olan Leonid Kuçma'dan farklı olarak, batı ile doğu arasında bir denge politikası yerine batı yönümlü bir politika izlemesi, RF ile ilişkilerin soğumasına ve zaman – zaman gerilimlerin yaşanmasına neden oldu. Buna ek olarak Yuşçenko hükümeti içerisinde yaşanan ikilemler, AB ile NATO tarafından verilen tavizlerin yerine getirilmemesi ve 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz, 2010 yılında Rus yanlısı Viktor Yanukoviç'in devlet başkanı seçilmesi ile sonuçlandı. Yanukoviç, kendinden önceki Kuçma hükümetine benzer bir şekilde, batı ile doğu arasında bir dengeli bir politika izleyerek, Rusya ile Ukrayna ilişkilerini yeniden iyileştirmeye çalışmıştır (Yıldız, 157 – 158). Yuşçenko hükümeti içerisinde yaşanan olumsuz durum ve verilen vaatlerin başarısız olması, halkın hükümete olan güveninin sarsılmasına neden olurken, muhalefet kanadında yer alan Viktor Yanukoviç'in, Putin'in desteği ile birlikte popüleritesinin yükselmesine neden olmuştur.

Dönemin RF devlet başkanı Dimitri Medvedev tarafından 5 Şubat 2010 yılında, RF "Askeri Doktrin" konseptinin kabul edilmesinden hemen sonra, Rus yanlısı Viktor Yanukoviç'in devlet başkanı seçilmesi, Rusya'nın ulusal güvenlik kaygılarını belirli düzeyde azaltmıştır. Ukrayna ile Rusya arasında 21 Nisan 2010'da "Kharkiv Antlaşması" imzalanmış ve RF Karadenizde bulunan filosunun güvenliğini sağlamak için Kırım'da yerleşen Sivastopol limanının işletimini, 2017 yılından 2042 yılına kadar uzatmıştır. Hatta RF Ukrayna için Gazprom tarafından 30%'luk bir indirimli fiyatla, doğalgaz akımını sağlamıştır. 2012 yılında, Ukrayna'nın doğu ve güneyinde bulunan bölgelerde Rus dilinin yaygınlaştırılması için yasa tasarısının hazırlanması, RF'nin yakın çevre politikalarının AB'den farklı olarak azımsanmayacak derecede güçlü ve etkili olduğunu göstermiştir (Murat, 2022: 430).

RF devlet başkanı Vladimir Putin'in baskısı ve ekonomik tehditleri, Ukrayna ile AB arasında imzalanan ve Ukrayna için hayati öneme sahip olan "OIA" ortaklık ve işbirliği anlaşması'nın, Ukrayna devlet başkanı Viktor Yanukoviç tarafından 2013 yılında tek taraflı olarak fesh edilmesi, Ukrayna için önemli stratejik kayıp olarak nitelendirilmiştir. Anlaşmanın tek taraflı olarak fesh edilmesinden sonra, Rus doğalgaz şirketi "Gazprom" Ukrayna'ya önemli tavizler vermiştir. Bu karar halkın büyük kesmi tarafından öfke ile karşılanmış ve Ukrayna hızlı bir şekilde ekonomik bakımdan bir çıkmazın içine sürüklenmiştir (Diyarbakırlıoğlu, 2020: 224 – 225). RF'nin Ukrayna üzerinde kurduğu otoriter baskı Ukrayna'nın iç ve dış bağımsızlığını tehdit etmekle kalmamış, ülkenin geleceğini etkileyecek olan AB ilişkilerinde büyük darbe vurmuştur.

2013 yılının sonlarına doğru, başkent Kiev'de bulunan "Bağımsızlık Meydanı"nda Yanukoviç hükümetine karşı başlanan "Maidan olayları"nın etkisiyle halk ayaklanmaları ve protestoların artması, Yanukoviç ve hükümetini zor durumda bırakmıştır. Ukrayna genelinde devam eden kriz ve kaos durumu, 2014 yılında cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in "Onur Devrimi" sonucu hükümetten istifa ederek, ülkeni terk etmesine neden oldu (Kuzgunkaya, 2022: 93). Putin hükümeti, Viktor Yanukoviç'in istifasıyla hükümet krizi yaşayan Ukrayna üzerinde baskını artırarak, Ukrayna'nın yüzleştiği bu zor durumu kendi lehine dönüştürmek için olumlu bir ortam yakalamıştır.

4.2.6. Minsk I ve Minsk II Protokolünün Rusya Açısından Önemi:

2013 yılının sonlarına doğru başlanan ve 2014 yılında da tüm ülkeyi saran kriz ve kaos durumu, 25 Mayıs 2014 yılında geçirilen devlet başkanlığı seçimlerinde, Ukrayna genelinde "Çikolata Kralı" olarak bilinen Petro Poroşenko'nun seçilmesine olanak sağladı (Uyaniker, 2018: 147).

Poroşenko, ülke genelinde yaşanan sorunların çözülmesi ve krizin kontrol altına alınması için cumhurbaşkanı seçildikten hemen sonra, 20 Haziran tarihinde 15 maddelik bir taslak planı hazırladı. Çözüm nitelikli hazırlanan 15 maddelik taslak, genel olarak çatışmaların hemen durdurulmasını, ayrılıkçı grupların kademeli olarak işgal ettikleri bölgelerden çekilmesini, Rus kültürü ve dilinin geniş yayıldığı bölgelere temel hak ve özgürlüklerin yeniden gözden geçirilerek karara bağlanması gibi, önemli detayları

belirtilmiştir. 23 Haziran'dan başlayarak (Rusya, Ukrayna, DHC, LHC ve AGİT) üyelerinin katılımı ile gerçekleştirilen farklı boyutta olan görüşmeler, sonunda 5 Eylül 2014 yılında Beyaz Rusya'nın başkenti Minsk şehrinde imzalanan Minsk I protokolü ile karara bağlanmıştır (Koçak, 2015, August: 19 – 20).

2015 yılının Ocak ayının ilk haftalarında Ukrayna'nın Donbas bölgesini kontrol eden ayrılıkçı kuvvetlerle, Ukrayna hükümet kuvvetleri arasında yeniden çatışmaların ve gerilimin artması, 2014 yılının Eylül ayında imzalanan Minsk I protokolü gereği, taraflar arasında ateşkes kararını geçersiz kılmaktaydı. Bu sorunlar bağlamında 12 Şubat 2015 yılında Minsk II anlaşması imzalandı ve taraflar arasında yeniden ortak mutabakata varıldı. Bu anlaşma 13 maddeden oluşmaktaydı. Anlaşma gereği taraflar arasındaki ateşkes, 15 Şubat 2015'ten başlayarak tasis edilmesi gerekiyordu. Minsk II anlaşması, Minsk I anlaşmasının devamı olarak yeniden taraflar arasında çatışmanın durdurulmasını, yaralı veya esirlerin değiştirilmesi gibi konuları içermekteydi (Åtland, 2020: 12 – 13). Minsk I ve Minsk II anlaşmaları taraflar arasında çatışmaları belirli derecede durdurmasına rağmen, anlaşmaların niteliğine bakıldığında burada Ukrayna'nın ulusal güvenliğini ve toprak bütünlüğü belirli düzeyde kaybetmesine olanak sağlamakla, RF için ulusal güvenliği ve ulusal çıkarları bağlamında önemli bir avantaj sağlamıştır.

Taraflar arasında çatışmanın durdurulması ve her iki anlaşmada yaşanan krizleri yönetebilme başarısı açısından bakıldığında, AB ülkeleri ve AGİT üyelerinden farklı olarak Almanya, burada önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. Genel olarak baktığımızda, Putin Rusyası'nın kısa zaman diliminde Ukrayna topraklarında oluşturduğu kriz ve bölünmeni, yalnızca ekonomik ambargolar ve siyasi kınamalarla caydırmaya çalışan AB ülkelerinin uyguladığı politikalar etkisiz kalmıştır (Yusuf, 2021: 317).

4.2.7. Kırım'ın RF Açısından Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi:

Kırım bölgesi, Karadeniz coğrafyasının kuzeyinde bulunan ve tarihsel açıdan bakıldığında çoğu ülkeler için hem jeopolitik, hemde jeostratejik öneme sahip olan bir stratejik yer olarak bilinmektedir. Kırım bölgesi, bir dönem boyunca Roma İmparatorluğu olmak üzere, Hunlar, Hazarlılar ve Göktürkler gibi, Türk devletlerinde etkisi altında kalmıştır (Görgeç, 2022: 283).

Bir dönem Altın Orda Devleti yönetiminde olan Kırım, Altın Orda Devletinin zayıflaması sonucu Hacı Giray Han'ın liderliği altında, Kırım Hanlığı kurulmuştur. 1457 yılında, Sultan Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı yönetimine geçen Kırım, 18. yüzyılın başlarında güçlenen Rusya ile Osmanlı imparatorluğu arasındaki savaşta, Osmanlı imparatorluğunun mağlup olması sonucu, 1774 yılında imzalanan “Küçük Kaynarca” anlaşması gereği, Kırım bölgesi resmen Osmanlı himayesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. 1783 yılında Rusya'nın fiilen Kırım'ı işgal etmesi, Rusya'nın Karadeniz'de önemli bir jeopolitik üstünlük kazanmasına olanak sağlamıştı (Utku, 1999: 2).

Özellikle 1783'ten 1917 yılına kadar, Kırım yarımadasına Rus hükümeti tarafından Rus halkının belirli kesminin yerleştirilmesi ve Kırım'da yaşayan Türk nüfusa karşı aşırı sert politikaların uygulanması, nüfusun büyük çoğunluğunun başta Osmanlı İmparatorluğu olmakla, bir takım ülkelere göç etmesini zorunlu kılmış ve bunun sonucunda, Kırım'da önemli derecede demografik değişiklik yaşanmıştır. 1917 yılında “Bolşevik Devrimi” sonucu, Rusya İmparatorluğundan bağımsızlığını kazanan Kırım, Bolşeviklerin artan baskıları sonucu 1921 yılında yeniden özerk bir statü kazanarak, Sovyetler Birliği'ne bağlanmaya zorlanmıştır (Özarslan, 2014: 99). SSCB döneminde Kırım'ın geleceği ile bağlı verilen kararlar, Kırım'ın günümüze kadar çelişkili bir bölge olarak kalmasında etkili olmuştur.

SSCB lideri İosif Stalin'in 1953 yılındaki ölümüne kadar, Kırım'da yaşayan halka karşı kültürel, tarihsel, etniksel, dilsel ve dinsel olmakla, sistematik bir imha politikası uygulanmıştır. Bu dönemde, Kırım tatarlarının zorunlu göçe ve sürgüne tabi tutulmaları ile birlikte bu bölgelere rus, ukraynalı veya diğer halkların yerleştirilmesi, Kırım'lı yurttaşların çok zor ve elverişsiz koşullarda yaşamalarına neden olmuştur. 1956 yılında, tüm Kırım'lı tatarlar için Stalin döneminde uygulanan yasaklar ve zorunlu sürgün politikaları, Nikita Kruşçev döneminde durduruldu (Kireçci, ve Tezcan, 2015: 51 – 52).

Nikita Kruşçev tarafından 1954 yılında, Rusya ile Ukrayna arasında kurulan kardeşliğin 300'cü yılı nedeniyle, Kırım yarımadası Rusya SFSC'den ayırarak, Ukrayna SSC'ye bir armağan olarak bağlamıştır. Kırım'ın özerkliğinin fiilen Rusya'dan Ukrayna'ya geçmesi, aslında günümüzde Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan tarihsel ikilemin ve krizin en temel yapı taşlarından birinin oluşmasına, neden olmuştur (Menzilcioğlu, 2018: 27).

Kırım'ın jeopolitik ve jeostratejik önemi, RF'ni bu bölgede etkili aktör kılmaya zorlayan sebeplerden biri olmakla beraber, RF'nin ireliye dönük ulusal güvenlik ve ulusal çıkarları bağlamında gücünü pekiştirmesinde önem arz etmiştir.

² Şekil 2: Dönemin SSCB Genel Sekreteri Nikita Kruşçev tarafından, Kırım bölgesinin Ukrayna egemenliğine verilmesi.

1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla, diğer sovyet cumhuriyetlerinde olduğu üzere Ukrayna'nın da bağımsızlığını kazanmasından sonra RF, Ukrayna'ya bağlı özerk bir statüde olan Kırım üzerinde üstünlük kurmayı amaçlamaktaydı. Çünkü, Ukrayna'nın Kırım'a sahip olması, RF'nin bir taraftan Karadeniz coğrafyasında egemen bir güç olmasını engellerken, bir taraftan da Karadeniz Filosunu ve Sivastopol limanında bulunan askeri üssü üzerinde üstünlüğünü kaybetmesine neden olmaktaydı. Bu RF için Karadeniz'de önemli derecede jeopolitik, ve jeostratejik kayıp olarak nitelendirilmiştir (Keskin, 2015: 54 – 55). Özellikle Putin iktidarında, RF'nin Kırım ile bağlı politikaları farklı bir önem kazanmıştır.

Kasım 2013'te başlanan ve Şubat 2014'te Rus yanlısı Ukrayna devlet başkanı Viktor Yanukoviç'in hükümetten istifa vererek ülkeni terk etmesine neden olan, halk ayaklanması ve protestoların sonucunda, Ukrayna genelinde büyük bir kaos ve kriz yaşanmaktaydı. Yanukoviç sonrası geçici hükümetin kurulması, Vladimir Putin açısından RF'nin ulusal

² "Soviet Ukraine in a Nutshell" https://origins.osu.edu/read/soviet-ukraine-nutshell?language_content_entity=en (Erişim Tarihi: 24.11.2022).

çıkarları ve ulusal güvenliği bağlamında politik, stratejik, ekonomik ve güvenlik düzeyinde önem arz etmekteydi. RF yetkilileri 27 Şubat 2014'te, yeni kurulan Ukrayna hükümetinin yeniden batı ekseninde AB ve NATO ile üst düzey ilişkiler geliştirmeye yeltenmesinin, RF'nin ulusal güvenlik stratejilerine önemli derecede tehdit oluşturacağını varsayarak, Rus özel kuvvetleri vasıtasıyla Kırım yarımadasına donanma çıkararak, bu bölgeni fiilen işgal etti (Konak, 2019: 85).

Aynı yılın 16 Mart tarihinde, RF tarafından Kırım'da düzenlenen ve uluslararası hukuka aykırı olan sözde sahte "Referandum" ile Kırım'da yaşayan ve çoğunluğunun Rusların oluşturduğu bir kesim tarafından verilen oylar sonucunda, Kırım'ın RF topraklarına katılmasına onay verilmiştir. Bu karar, dünya genelinde çok büyük yankı oluşturmakla birlikte 27 mart'ta BM tarafından, RF'nin 16 mart'ta gerçekleştirdiği sahte referandumun sonucu olarak Kırım'ı ilhak etmesinin, yasadışı ve uluslararası hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir (Saluschev, 2014: 39).

Vladimir Putin, iki gün sonra 18 Mart tarihinde, Ukrayna'dan fiilen ayrılmış olan Kırım'ı imzaladığı kararname esasında ilhak ettiğini ve bölgenin resmi olarak RF'na bağlı olan bir bölgesi olarak onaylamıştır. Kırım'ın ilhakının Putin tarafından resmen onaylanmasından sonra, Kırım yarımadasının ve Kırım etrafında bulunan kıyı bölgelerinin güvenliği RF tarafından takviye edilen S-300 ile Pantsir-S1 Hava Savunma Sistemleri, Füze Savunma Sistemleri ve diğer askeri envanterler sayesinde tam olarak güçlendirilmesi sağlanmıştır (Sayan, 2022: 102). Kırım'ın ilhakı, RF'nin Karadeniz coğrafyasında güçlenmesine olanak sağlamakla beraber, Avrupa genelinde gözardı edilmeyecek bir seviyede önemli bir güç ve tehdit olduğunu yeniden ispat etmekteydi.

İç karışıklık ve Kırım'ın ilhak edilmesi ile çıkılmaz bir kaosa düşen Ukrayna, bu kaosun devamı olarak doğusunda bulunan, Rus kesminin ve nüfusunun ağırlıklı olduğu Donbas bölgesindeki Donetsk ve Lughansk kentlerinde, 6 Nisan 2014 yılında Rus ayrılıkçılar tarafından başlatılan çatışmalar, Ukrayna hükümetini daha da sarsıtmıştır. Ayrılıkçılarla Ukrayna hükümet kuvvetleri arasındaki çatışmalar sonucunda, Rus desteği ile Ukrayna hükümeti kuvvetleri üzerinde, önemli derecede üstünlük kazanan ayrılıkçı kesim, 11 Mayıs tarihinde Donbas bölgesinde yerleşen Donetsk ve Lughansk'ta, Kırım'da düzenlenen

referanduma benzer bir biçimde (DHC) Donetsk Halk Cumhuriyeti ve (LHC) Luhansk Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ve Ukrayna'dan tek taraflı olarak ayrılarak bağımsızlıklarını ilan ettiklerini beyan ettiler (Özdemir, ve Eminoğlu, 73). Kırım'ın ilhakından sonra, Donetsk ile Luhansk'ın Ukrayna'nın egemenliğinden ayrılması, ülkeni önemli bir krizle karşı-karşıya koymuştur.

Rusya, Kırım'ın ilhakı ve Donbas olaylarının gelişiminde, Paramiliter grupların ve Kazak Ruslarının eylemlerinden sıkça yararlanmaktaydı. Özellikle kazak rusları, RF'na komşu olan belirli bölgelerde faaliyetlerini sürdürmektedir. Kazak rusları, Donbas olaylarının gelişiminde, Kırım'ın ilhakından önce ve sonra, Rus ordusunun Kırım'da önemli noktaların ele geçirilmesine ve işgaline yardımcı olan bir grup olarak, RF hükümeti tarafından önemli derecede mali destek almıştır (Rusya'nın, B. G. P. 2021: 15 – 16).

4.2.8. 2022'de Rusya İle Ukrayna Savaşının Uluslararası Sisteme Etkisi:

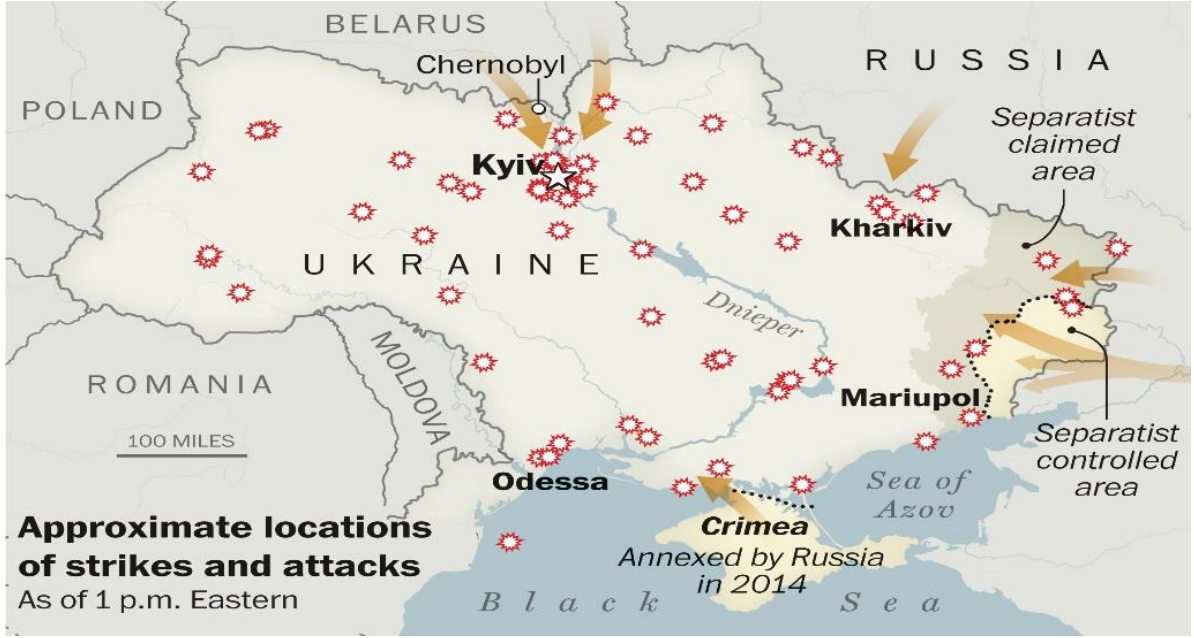
Petro Poroşenko döneminde, Rusya ve SSCB dönemine ilişkin kalıntılar ve propaganda makinesi olarak kullanılan bir takım filmler, televizyon programları, kitaplar yasaklanmış ve bununla birlikte Rus dilinin konuşulması ülke çapında giderek kısıtlanmıştır. Poroşenko dönemi öncesi devam eden kriz önemli ölçüde stabilize edilmişse de, ekonomik ve güvenlik düzeyinde olan bir takım alanlarda, başarı ve istikrar henüz sağlanamamıştı. Poroşenko'ya karşı ülke genelinde hoşnutsuzlukların artması, 2019 yılında düzenlenen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Volodimir Zelenski'nin, Ukrayna'nın yeni cumhurbaşkanı seçilmesine sebebiyet verdi. Zelenski, Ukrayna ile Rusya ilişkilerine yeniden bakılmasını, Minsk görüşmelerinde Ukrayna ve Rusya ile birlikte, Almanya ve Fransa'nın da oluşturduğu Normandiya Dörtlüsü'nün yeniden toplanarak, doğu Ukrayna'da devam eden süreçleri yeniden değerlendirilmesi gerektiğini belirtiyordu (Köroğlu, Satymova, 2021: 531). Zelenski'nin cumhurbaşkanı seçilmesiyle, Ukrayna ile RF arasındaki dengeler belirli derecede değişime uğramıştır.

2021 yılına gelindiğinde, cumhurbaşkanı Zelenski tarafından 25 mart'ta kabul edilen "Askeri Güvenlik Stratejisi" belgesi, genel olarak RF'nin ve RF hükümetinin Ukrayna halkına ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne karşı, düşmanca bir saldırı düzenlediğini ve bunun sonucunda Ukrayna'nın doğu ve güneyinde bulunan bölgelerini kaybettiğini, açıkça

belirtmiştir. Aynı yılın 12 Temmuz tarihinde RF devlet başkanı Vladimir Putin tarafından, Rus ve Ukraynalı kişilerin aynı bir milletin parçası olduğunu ve Ukrayna devletinin aslında, SSCB tarafından oluşturulduğu ile bağlı bir takım spekülatif açıklamalarda bulunmuştur. Özellikle bu açıklamaların sonucunda, RF 2022 yılının Şubat ayına kadar olan süre zarfında, Rus askeri birliğinin büyük bir kısmını Ukrayna'nın doğu sınırlarında konuşlandırmış ve askeri tatbikatlar düzenleyerek, Ukrayna'yı açıkça askeri yönden tehdit etmiştir (Gölcü, ve Nurlanova, 2022: 235).

2022 yılına gelindiğinde, RF'nin Ukrayna'ya karşı baskısı giderek artmakta devam ediyordu. 21 Şubat'ta RF devlet başkanı Vladimir Putin'in, Donbas bölgesinde yerleşen ve 2014 yılının Mayıs ayında Ukrayna'dan tek taraflı olarak ayrılan Donetsk ve Lughask'ın bağımsızlıklarının RF tarafından resmen tanıdığını açıklaması, Ukrayna ve dünya genelinde büyük yankı uyandırmıştır. Aslında Vladimir Putin tarafından verilen bu karar genel olarak bakıldığında, Ukrayna devletini ve hükümetini resmen tanımadığını açıkça gösteren ve uluslararası hukuk yasaları açısından aykırı bir karardır. 21 Temmuz 2021 yılının öncesinde ve sonrasında da, Putin'in Ukrayna hakkında olan açıklamaları bunu doğrular niteliktedir (İlhan, 195).

“Neo-nazi” olarak nitelendirdiği Ukrayna hükümetindeki oluşumu yok etmek ve Ukrayna silahlı kuvvetlerinin askeri gücünü azaltarak silahsızlandırmak için “özel askeri operasyon” kararı veren Putin, RF ile Ukrayna arasında ilişkilerin yeniden önceki seyrine döne bilmesi için Ukrayna'nın bir devlet olarak, NATO örgütüne üyelik sürecinden vazgeçtiğine ve katılmayacağı ile ilişkili olarak RF'na güvence vermesini ve 2014 yılında, ilhak edilen Kırım topraklarını tanıması gerektiğini vurgulamıştır (Çelik, 2022: 529) 21 Şubat'ta, RF'nin Donetsk ve Lughansk'ı birer bağımsız cumhuriyet olarak tanıdığını resmen açıklayan Putin, bu bağımsız cumhuriyetlerin RF tarafından korunması için bu bölgelere askeri birliklerini sevk etmiştir. Ani bir kararla 24 Şubat'ta “Özel Askeri Operasyon” adı altında Ukrayna anakara topraklarını işgal etmeye başlayan RF'nin saldırıları, başkent Kiev olmakla Ukrayna'nın çoğu şehrine ağır hasarlar verdirdi. 24 Şubat'tan – 1 Mart'a kadar olan sürede, Ukrayna'yı zorla terk ederek komşu ülkelere sığınan Ukraynalı vatandaşların sayıları, 50.000'den 500.000 bine kadar yükselmiştir (Başçılar, Karataş, ve Güre, M. D. P. 2022: 796).

Şekil 3: 24 Şubat 2022 yılı, RF askeri birliklerinin Ukrayna işgali için oluşturduğu, savaş cehpesi³

RF askeri birlikleri, savaşın ilk gününden itibaren Ukrayna topraklarını (a. Kuzey, b. Kuzeydoğu, c. Doğu, d. Güney) olmakla, 4 cehpe boyunca işgal eylemine başladı. a) Kuzey cehpesinde bulunan Rus askeri birlikleri, doğrudan Beyaz Rusya üzerinden Kiev'e, b) Kuzeydoğu cehpesinde bulunan Rus askeri birliklerinin, RF anakarasından Kiev'e, c) Doğu cehpesinde bulunan ordu, Kharkiv ve Donbas üzerinden batıya, d) Son olarak Güney cehpesinde bulunan Rus askeri birlikleri ise Kırım üzerinden güneye doğru sırayla Odessa, Zaporijya ve Mariupol olmak üzere, üç şehir boyunca ilerleyerek işgal ediyordu (Jones, 2022: 2). Donetsk, Lughansk ve Kırım bölgelerinin RF'nin yönetimi altında olması, savaşın ilk günlerinde RF'na, Ukrayna üzerinde stratejik hareket kabiliyeti kazandırmıştır.

24 Şubat'tan başlayarak, Rus askeri birliklerinin Ukrayna topraklarını işgal etmesi, BM ile AB ülkeleri başta olmakla ABD, Kanada, ve diğer ülkelerin devlet başkanları ile diğer üst düzey devlet yöneticilerinin, Putin hükümetini kınamasına ve olumsuz bir tutum sergilemelerine neden oldu. Savaştan önce, Ukrayna hükümetini neo-nazi oluşumu olarak

³ "Why did Russia invade Ukraine?" <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/02/24/why-is-russia-invading-ukraine/> (Erişim tarihi: 22.01.2023).

nitelendiren Putin'e karşı, 1 Nisan tarihinde Ukrayna Yüksek Konseyi, RF hükümetini Neo-Nazi ve Terörist bir kimlikte olan devlet olarak tanıdı. RF'nin Ukrayna'ya karşı işgal politikalarını güçlendirmesi, AB ve diğer batılı devletler tarafından, RF'na yönelik ekonomik ve siyasi yaptırımların uygulanmasıyla sonuçlandı. Birçok batılı uluslararası özel bankacılık ve finans kuruluşları, bu işgal nedeniyle RF'ni terk etmek zorunda kaldılar (Fedorenko, ve Fedorenko, 2022: 37). Batılı ülkeler tarafından RF'na yönelik uygulanan yaptırımlar, savaşın ilk gününden itibaren RF'nin finans çevreleri tarafından olumsuz bir gelişme olarak algılanmıştır.

RF'nin işgale başlamasından tam 6 gün sonra, BM Genel Kurulu üyelerinin büyük çoğunluğu ile RF'nin saldırgan politikalarını kınayan ve bu saldırgan tutumun hemen durdurulması yönünde RF'na karşı bir tutum sergilenmiş ve RF aleyhinde kararlar kabul edilmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere, RF'nin saldırgan politikalarının durdurulması için AB, ABD, Kanada ve diğer devletlerin siyasi baskılarının ve caydırma politikalarının sonuçsuz kalması yüzünden, bu sefer RF'na karşı ekonomik yaptırımlar uygulanmıştır. Bu ekonomik yaptırımların siyasiler, ticari ve finans çevreleri üzerinde yoğunlaşması, birçok dünyaca ünlü marka ve şirketlerin Rusya piyasasını terk etmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, birçok yetkili ve hukuki düzeyde tanınan Rus vatandaşlarının, yatırımcıların ve üst düzey yöneticilerinin ABD başta olmakla, çoğu ülkeye girişine yasak koyulması ve Rus vatandaşlarının bu ülkelerde buldukları yatırımlarına ve mal varlıklarına hükümet tarafından el konulması, RF'ni darboğaza sürükleyerek, daha da zor durumda bırakmıştır (Buyar, ve Şener, 139 – 140)

RF zaman zaman Ukrayna başta olmakla, birkaç komşu ülke üzerinde Hibrit savaş taktiğini sıkça uygulamıştır. RF ister Kırım'ın ilhakı, isterse de Donbas'ta oluşan olaylar ekseninde, konvasiyonel ve konvasiyonel olmayan savaş taktiği ile Ukrayna'ya önemli derecede zarar vermiştir. Özellikle RF için ulusal güvenlik bağlamında önemli bir araç olan siber saldırılar, sahte bilgi propagandası ve ekonomik baskılar, 2022 yılı itibariyle hala Ukrayna devletine karşı katı bir biçimde uygulanmaktadır. Savaşın öncesinde konvasiyonel olmayan savaş taktiği ile Donbas'ta bulunan ayrılıkçı paramiliter grupların aktifleşmesi, siber saldırılar ve sonrasında 24 Şubat'ta önemli konvasiyonel güç vasıtasıyla Ukrayna'ya karşı 100.000 üzerinde askeri hareketin düzenlenmesine rağmen, Nisan ayı boyunca RF'nin

uyguladığı Hibrit savaş taktiklerinin önemli derecede sekteye uğratıldığı ve başarısızlıkla sonuçlandığı görülmektedir (Karasoy, 2022: 47 – 48).

II. Dünya Savaşı sırasında, Nazi Almanyası tarafından uygulanan “Blitzkrieg” (Yıldırım Savaşı) askeri operasyon doktrini’ni Ukrayna üzerinde kullanmaya çalışan Vladimir Putin, Mayıs ve Haziran ayları boyunca Zelenski hükümetini devirerek, Ukrayna toprakları üzerinde egemen olmayı amaçlarken, işgal ettiği toprakları kontrol altına almada başarısızlıkla karşılaşırken birçok general, albay ve subay olmakla, üst düzeyde askeri personellerini kaybetmek zorunda kaldı (Jones, 2022: 3 – 4).

Putin’in Ukrayna için kurguladığı işgal projesi savaşın ilk aylarından itibaren, Rus askeri işgaline karşı önemli direnç gösteren Ukrayna tarafından püskürtüldü. Özellikle Putin başkent Kiev olmakla, 2-3 gün içerisinde Ukrayna’nın tamamının işgal edilerek teslim olacağını ve savaşın devamı sürecinde RF’na enerji bakımından bağımlı olan AB ülkelerinin bu savaşla birlikte, bir iç parçalanmaya maruz kalarak bölüneceği hakkındaki düşünce ve varsayımlarının iflas etmesi, Putin ve Moskova için büyük bir prestij kaybı ve hayal kırıklığı oluşturmuştur (Chifu, 2022: 73 – 74). Mayıs ve Haziran aylarında batılı ülkelerin, Ukrayna ordusunu teçizatlandırması ve donanım kabiliyetini artırması, Ukrayna’nın Rus askeri birliklerinin ilerlemesini durdurmuştur. Savaşın ilerleyen zamanlarında Putin’in AB ve Ukrayna üzerindeki varsayımlarının ve öngörülerinin tam gerçekleşmemesi, RF’ni batı dünyası karşısında stratejik bir yenilgiye uğratmıştır.

RF ile Ukrayna arasında devam eden savaşın etkilerinin, bölgesel ölçekten küresel ölçeye evrilmesi ve Covid 19 pandemisini, tamamen atlatamayan dünya için yeni bir krizi de beraberinde getirdi. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, RF’nin avrupa için en önemli tedarikçi ve ihracatçı konumunda olması ve savaşla birlikte, dünya ülkelerinin küresel bir ekonomik durgunluk yaşanması avrupa ülkelerinde enerji, gıda, emtia fiyatlarının yükselmesine neden oldu. Savaşın etkilerinin küresel düzeye taşınması, özellikle RF’na komşu çevre ülkeleri ile AB ülkelerinin ekonomik gelişim hızını azaltırken, enerji fiyatlarının yükselmesi sonucu aşırı derecede artan enflasyon, Rusya’nın GSYİH 11% gibi azaltırken, RF farklı olarak hiçbir ekonomik yaptırım ve siyasi baskılara uğramayan Ukrayna ekonomisi ise 45% oranında azalmıştır (Pereira, Zhao, Symochko, Inacio, Bogunovic, ve Barcelo, 2022: 283 – 284).

RF'nin SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) olmakla önemli bir uluslararası ödeme sisteminden çıkarılması ve yaptırım kararlarının ağırlaştırılması, RF'yi çıkılmaz bir kısır döngünün içerisine sürüklemektedir. Bu politik ve ekonomik yaptırımlar sonucu, RF'na karşı, caydırma ve yalnızlaştırma politikası uygulayan batılı ülkelere yanıt olarak Vladimir Putin tarafından, AB'ye sağlanan petrol ve doğalgaz akımının azaltılması, petrol ve doğalgaz fiyatlarının artırmasına ve savaşın beraberinde getirdiği bölgesel krizi bölgesel ölçekte, küresel ölçüğe ulaştıran küresel bir ekonomik krize döndürdü. Avrupa ülkelerine 35% üzerinde doğalgaz ihraç eden RF'nin, aynı zamanda emtia piyasasında hafif sanayiden, ağır sanayiye kadar önemli bir endüstriyel zenginliğe sahip olması, avrupa ülkelerinin petrol ve doğalgazdan sonra RF'nin bu doğal kaynaklarına da bağımlı olması, avrupa ülkelerini önemli ölçekte etkilemektedir (Bakan, 63 – 64).

Ukrayna'nın, RF'nin sert saldırılarını caydırması ve ulusal düzeyde savunma kapasitesini artırması için AB ülkeleri ve ABD başta olmakla hem politik, hem finansal, hemde askeri tehcizat bakımından önemli ölçekte destek verilmektedir. Batılı ülkelerin açık ve güçlü desteğine rağmen Ukrayna askeri gücünün, RF askeri gücü ile kıyasta hem say üstünlüğü hem de savaş kabiliyeti bakımından büyük oranla gerisinde kalmaktadır. RF askeri birliklerinin savaş deneyimi ve eğitim kapasitesi bakımından üstün olması, Ukrayna askeri birliklerini bu saldırıları önlemede önemli derecede zorlamaktadır (Güneş, 2022: 10). Ukrayna hem say üstünlüğü, hem de savaş deneyimi ve kabiliyeti bakımından RF askeri birliklerine karşı geride olmasına rağmen, ordunun ve halkının kendi ülkelerini Rus işgaliden kurtarması için birliktelik içinde olması, RF'ni hala büyük oranda zorlamaktadır

Bulgular:

Bu araştırma genelinde, ulaşılan ve değerlendirilen bulguları böyle sıralaya biliriz:

a) RF'nin, süre gelen zaman zarfında uyguladığı realist politikaları, uluslararası sistemi olumsuz yönde etkilemektedir.

b) Yevgeni Primakov tarafından ortaya atılan ve Vladimir Putin iktidarının ilk yıllarından itibaren uygulanan “Yakın Çevre Doktrini”, Ukrayna ve Güney Kafkasya üzerinde, RF'nin etkisini korumasına olanak sağlamıştır.

c) RF, SSCB sonrasında olduğu üzere NATO, AB ve ABD’ni, uluslararası sistemi istikrarsızlaştıran ve çatışma olgusunu ortaya çıkan bir aktör olarak algılamaktadır.

d) Soğuk Savaş sonrasında NATO, AB ve ABD’nin, küresel ölçekteki konumunu koruyarak güçlendirerek, batıdan doğuya doğru hızla genişlemesi, RF tarafından birer ulusal güvenlik tehditi olarak algılanmıştır.

e) RF’nin 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren Atlantikçilik akımından Avrasyacılık akımına geçmesi, RF’nin ulusal güvenlik algısını değiştirmiştir.

f) RF’nin yeniden Neo – Avrasyacılık akımına dönmesi, RF’nin yüzünü batıdan doğuya doğru döndürmesine ve bölge ülkeleri üzerinde politik, ekonomik, askeri ve güvenlik olmakla etkisini artırmaya olanak sağlamıştır.

g) RF’nin uluslararası sistem dahilinde kendi konumunu yeniden belirlemesi için uyguladığı “Ulusal Güvenlik Konsepti”, “Askeri Doktrin” ve “Dış Politika Konsepti” stratejileri, RF’nin yeni dönemde ortaya çıkacak tehditlere karşı ulusal güvenliğini sağlama almasına olanak tanımıştır.

h) RF tarafından sırasıyla Abhazya, Güney Osetya ve Kırım’ın ilhak edilmesi, RF’nin Jeopolitik ve Jeostratejik amaçları doğrultusunda önemli bir kazanım olmakla beraber, RF’nin batıya karşı kendini yeniden bir güç olarak tanımlamasını tescillemiştir.

i) Ukrayna’nın NATO, AB ve ABD ile ilişki ve işbirliğini geliştirmesi, RF tarafından ulusal güvenlik tehditi olarak algılanmış ve 2022 yılının Şubat ayında Vladimir Putin tarafından “Özel Askeri Operasyon” adı altında, RF askeri birlikleri Ukrayna’yı fiilen işgal girişiminde bulunmuştur.

Araştırmamızda ortaya çıkan Bulguları genel olarak değerlendirdiğimizde, RF devlet başkanı Vladimir Putin döneminde hazırlanan belgelerde, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan birtakım sorun ve çatışmaların, başta ABD ve NATO’nun kaynaklandığı belirtilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme:

Ulusal Güvenlik ve Ulusal Güvenlik Stratejisi, uluslararası sistem içerisinde bulunan anarşik ve kaotik yapıdan dolayı, günümüzde devletler için daha önemli ve etkili bir savunma ve güvenlik aracı olarak algılanmaktadır. RF'nin Ulusal Güvenlik Stratejileri, Rusya'nın uzun süre gelen zaman zarfında Çarlık Rusyası, Rusya İmparatorluğu, SSCB günümüzdeki RF'na kadar gelişerek, son halini almıştır. Bu çalışma genelinde, RF'nin Vladimir Putin döneminde uygulamaya çalıştığı güvenlik stratejilerin, uluslararası sisteme etkilerinin olumlu veya olumsuz olduğu araştırılarak, bu yukarıda belirttiğimiz soru üzerinden değerlendirilerek incelenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında SSCB'nin, ABD'den sonra dünyanın ikinci gücü olmasının uluslararası sistem tarafından kabul edilmesi, zamanla SSCB'nin batıda doğuya doğru itilmesi, Soğuk Savaş evresinin başladığını resmen tescillemiş oldu. Soğuk Savaş döneminde SSCB tarafından ulusal güvenliğin sağlanması için birtakım güvenlik stratejilerinin kabul edilmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle bu dönem çerçevesinde kabul edilen "Askeri Doktrin"ler bunu doğrular niteliktedir. 1987 yılında dönemin SSCB devlet başkanı Mihail Gorbaçev tarafından kabul edilen "Perestroika" (yeniden yapılanma) ve "Glasnost" (açıklık) politikaları, SSCB'nin dağılma sürecinin başlamasına neden olmuştur.

SSCB ve Komünizm ideolojisinin tamamen çökmesi, RF'nin bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmasına olanak sağladı. RF'nin ilk devlet başkanı olan Boris Yeltsin döneminin ilk evresinde birtakım alanlar üzerinde istikrar sağlanamaması ile beraber, NATO'nun önemli güç olarak kendi statüsünü koruyarak devam ettirmesi, RF için ireli derecede ulusal güvenlik tehditi oluşturmuştur.

Bu dönemde RF'nin Atlantikçilik akımından, Neo – Avrasyacılık akımına geçişini sağlayan Yevgeni Primakov'un, ister 1993'de "Dış Politika Konsepti" ister 1997'de "Askeri Doktrin" isterse de 1999'da "Ulusal Güvenlik Konsepti"nin kabul edilmesinde önemli rolü vardır. Buna ek olarak, Primakov'un 1993'de Yakın Çevre Doktrin'i stratejisini RF hükümet çevrelerine kabul ettirmesi aslında RF'nin, günümüzde de devam eden Güney Kafkasya, Orta Asya ve Doğu Avrupa genelinde ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlar bağlamında izlediği politikayı belirli derecede oluşturmasına önemli altyapı oluşturmuştur. 1993 ile 1997 yılında

kabul edilen 3 stratejik doktrinle birlikte yakın çevre doktrini, RF'nin küresel ve bölgesel düzeyde yerini almasına olumlu katkı sağlamıştır. Özellikle bu üç doktrin üzerinden değerlendirecek olursak, burada uluslararası işbirliğinin önemine vurgu yapılmış ve uluslararası güvenliği sağlamada, RF'nin BM ve BMGK'ya vereceği desteğin azımsanmayacak bir derecede olduğunun altı çizilmiştir.

2000'de RF devlet başkanı olan Vladimir Putin, sırasıyla kabul ettiği RF'nin “Ulusal Güvenlik Konsepti” , “ Askeri Doktrini” ve “Dış Politika Konsepti”nde, ulusal güvenlik ve ulusal çıkarların Avrasyacı yaklaşım bağlamında uygulandığı görülmektedir. Özellikle 2000 yılında ard arda kabul edilen bu üç strateji, aslında ülkenin kısa ve uzun vadeli iç ve dış politikalarının oluşturulmasında etkili olmuştur. Bu stratejik doktrinler vasıtasıyla RF, 21. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren gücünü ve etkisini yaymaya başlamıştır.

2008 yılında, Putin'in ikinci başkanlığının sona ermesiyle, Dimitri Medvedev RF devlet başkanı, Vladimir Putin ise Yeltsin döneminden sonra ikinci kez başbakan koltuğuna oturmuştur. Özellikle Medvedev dönemi ile birlikte, RF'nin Yakın Çevre Doktrini bağlamında sınır komşusunda olan ülkelere karşı politikaları değişmeye başlamıştır. Bu değişimler Medvedev döneminde kabul edilen stratejilerde kendini azda olsa yansıtmıştır. Medvedev tarafından bir yıl arayla 2008'de RF “Dış Politika Konsepti” , 2009'da ”Ulusal Güvenlik Stratejisi” , 2010'da ise “Askeri Doktrin” stratejileri kabul edildi. Aynı yıl içerisinde RF askeri birliklerinin Abhazya ile Güney Osetya bölgelerini işgal etmesi, yayınlanan Dış Politika Konseptinde belirtilen hedef ve amaçlarla çeliştiğini görmekteyiz.

Bu dönemde, Gürcistan ile Ukrayna'nın AB ve NATO ile üst düzey ilişkiler kurmaya yeltenmesi, RF tarafından açık bir şekilde ulusal güvenlik tehditi olarak algılanmıştır. Abhazya ve Güney Osetya topraklarının işgali, aslında bir taraftan Gürcistan'ın iç ve dış politikalarını istikrarsızlaştırarak batı topluluğuna katılımını engellemek, bir taraftanda Ukrayna hükümetine batı ile RF arasındaki ilişkilerde dengeli bir politika izlemesine zorlamaktaydı.

2009'da kabul edilen Ulusal Güvenlik Stratejisi, kendinden önceki stratejik belgelerde olduğu üzere konsept niteliği taşımamıştır. Bunun nedeni, 2008 yılında RF askeri birliklerinin Gürcistan'nın Abhazya ile Güney Osetya'nı işgali, aynı yılda küresel piyasanın

çökme aşamasına neden olan Küresel Ekonomik Kriz'in oluşturduğu olumsuz etki ve nedenleri, kapsamlı bir şekilde ele alamadığı için bu dönemde Ulusal Güvenlik Stratejisi adı altında yayınlamıştır.

2010 yılında kabul edilen “Askeri Doktrin” stratejisinde, NATO, ABD ve batı eksenli tüm ülkeler, RF'nin en önemli rakibi olarak belirtilmiştir. Özellikle, Gürcistan savaşı sonrasında RF'nin batı ile ilişkilerinde gerileme, bu doktrin esasında açıkça hiss edilmiştir.

Ard arda kabul edilen bu üç strateji, 2012 yılında 3'cü kez devlet başkanı seçilecek olan Putin için gelecek stratejilerin belirlenmesinde, önemli katkısı olmuştur. 2013 yılında Putin tarafından RF'nin yeni “Dış Politika Konsepti” yayınlandı. Konseptin hazırlanması sürecinde Vladimir Putin'in henüz başbakanken, 2012 yılında yayınladığı “Rusya ve Değişen Dünya” makalesinin etkisi belirli düzeyde olduğu algılanmaktadır.

2013 yılının sonlarına doğru, Ukrayna'da yaşanan anarşik durumu kendi lehine dönüştürmeye çalışan Putin, 2014 yılının Mart ayında Kırım yarımadasını uluslararası hukuka aykırı olarak ilhak etmiştir. Devamında aynı yılın Mayıs ayında, RF'nin desteklediği Rus ayrılıkçıların Donbas bölgesinde bulunan Lugansk ile Donetsk kentlerinde yapılan referandum sonucunda, bu iki bölge Ukrayna'dan tek taraflı olarak ayrıldığını belirtmiş ve Lugansk Halk Cumhuriyeti ile Donetsk Halk Cumhuriyeti, RF tarafından bağımsız ülkeler olarak tanınmıştır.

Özellikle Putin'in, güce dayalı uyguladığı bu realist güvenlik stratejileri, bu dönemden itibaren RF'nin batıdan büyük ölçüde uzaklaşmasına neden oldu. Batılı ülkeler tarafından uygulanan yaptırımlar, batı ile RF arasında ilişkilerin soğumasına ve yeniden Soğuk Savaş dönemi ilişkilerine dönülmesine neden oldu. 2014 – 2015 yılları arasında, Beyaz Rusya'nın başkenti Minsk şehrinde düzenlenen Minsk I ve Minsk II görüşmeleri RF'nin desteklediği ayrılıkçılarla, Ukrayna hükümet birlikleri arasında devam eden çatışmanı durdurmuştur. Bu çatışmanın durdurulması Ukrayna açısından Kırım, Donetsk ve Lugansk'ı kaybetmesiyle sonuçlanırken RF'nin ulusal çıkarları bağlamında, önemli bir jeopolitik ve jeostratejik kazanım olduğu açıkça görülmektedir.

Bu gelişmeler ışığında 2014 yılının Aralık ayında RF'nin “Askeri Doktrini”, bir yol sonra yine 2015 yılının Aralık ayında RF'nin “Ulusal Güvenlik Stratejisi” belgesi yayınlandı.

Bu stratejik belgeler Kırım'ın ilhaki sonrasında, RF'nin kısa ve uzun vadeli planların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Özellikle burada, batı ekseninden yükselen tehditlerin caydırılması, RF'nin iç ve dış güvenliğinin sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Aslında bir yıl arayla yayınlanmasına rağmen, bu iki stratejik belge Kırım sonrasında RF'nin AB ve ABD arasında nasıl bir çizgi izleyeceğini belirlemesi açısından önemliydi.

2008 yılından 2014 yılına kadar, uluslararası sistemde oluşan konjoktürel boşluktan iyi yararlanan Putin, bu durumu Gürcistan ve Ukrayna üzerinde zamanında doğru hamlelerle uygulayarak, durumu kendi lehine doğru değiştirmeyi başarmıştır. 6 yıllık süre zarfında Abhazya, Güney Osetya, Kırım, Lugansk ve Donetsk kentlerinde Gürcistan ile Ukrayna üzerinde uyguladığı realist güvenlik stratejileri, RF'nin batı tarafından caydırılması çok zor olan bir ülke konumuna getirmiştir. Bu olaylar ekseninden RF'nin “Yakın Çevre Doktrini” bağlamında uyguladığı politikalarda batının önüne geçmesi, SSCB sonrası AB'ni, yeniden RF'na karşı cehpe almasına neden oldu.

2021 yılına gelindiğinde, Putin tarafından yeni bir “Ulusal Güvenlik Stratejisi” belgesi kabul edildi. Bu stratejik belge, 2022 yılında RF ile Ukrayna arasında yaşanacak savaşın öncesinde, NATO'nun hem RF sınırlarında, hem de sınır komşularının etrafında konuşlandığı için başlıca istikrarsızlık nedeni olarak görmüştür.

2022 yılının Şubat ayında, RF'nin “Özel Askeri Operasyon” adı altında Ukrayna'yı işgal girişimine başlaması, 2014 yılında Kırım'ın ilhakından sonra batıda yalnızlaşmaya başlayan Rusya'nın, 2022'de Ukrayna'yı topyekün işgal etmesi, onu uluslararası sistemde daha da yalnızlaşmasına olanak sağlamıştır. Özellikle batılı ülkelerin uyguladığı yaptırımlar, RF'nin politik ve ekonomik düzeyde çökmesine neden olmaktadır. Savaşın ilk günlerinde Ukrayna'yı doğu ve güney kanatlarından işgala başlayan RF askeri birlikleri, başta ABD ve NATO'nun Ukrayna'ya desteği sonucunda, belirli derecede geri püskürtülmüştür. 2022 yılının ikinci çeyreğinden itibaren RF askeri birliklerinin ilerlemesinin zayıflaması ve Ukrayna askeri birliklerinin batı desteği ile direniş göstermeye çalışması, savaşın iki taraf içinde çıkmaza girmesine neden olmuştur. Özellikle savaşın ilk çeyreğinde Rus askeri birliklerinin önemli savaş deneyimi olan General ve Albaylarını bu savaşta kaybetmesi, RF açısından batıya karşı bir prestij kaybına neden olmaktadır.

Batılı ülkeler tarafından RF'na karşı uygulanan ekonomik yaptırımlara yanıt olarak, Vladimir Putin'in kararıyla AB ülkelerine petrol ve doğalgaz akımının durdurulması, enerji kaynakları bakımından dışa bağımlı olan AB'ni enerji krizi yaşamasına neden olmuştur. Ekonomik ve enerji düzeyinde yapılan yaptırımlar, dünya ülkelerini yeni bir ekonomik krizle karşı – karşıya koymaktadır. Bu kriz, uluslararası piyasada enerji fiyatlarının artması ile beraber, enerji güvenliğininde tehdit etmektedir. Kısacası, RF ile Ukrayna arasında yaşanan bölgesel nitelikteki savaş, batılı ülkelerin savaşın durdurulması için RF'na uyguladığı yaptırımların sonucundan, bölgesel ölçekten küresel ölçüğe evrilmiştir.

Vladimir Putin döneminde kabul edilen Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinin, RF'nin ulusal güvenliğini ve uluslararası sistemi nasıl etkilediği ile ilişkili yapılmış olan bu çalışma, üç temel Hipotez üzerinden değerlendirilmiş ve analizi yapılmıştır.

Hipotez 1. Putin'in uyguladığı realist ulusal güvenlik stratejileri ve politikaları, anarşik uluslararası sistemi dengesizleştirmekle beraber, güvensiz bir duruma dönüştürmektedir.

H. 1.1 Bildiğimiz üzere, uluslararası sistemin anarşik bir yapıda olması, birtakım ülkelerin ulusal güvenliğini artırmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle RF devlet başkanı Vladimir Putin'in uyguladığı realist ulusal güvenlik stratejileri ve politikaları, uluslararası sistemde devam eden güvenlik tehditleri ile doğru orantılı olarak oluşturulmuştur. Ama Putin'in kabul ettiği temel üç strateji, iç ve dış politikanın belirlenmesi sürecinde önemli bir araç olduğu görülmektedir. RF'nin ulusal güvenliğini

Hipotez 2. RF'nin yönetim biçimi sayesinde Putin daha katı güvenlik politikaları uygulayabilmektedir.

H. 2.1 Rusya'nın süre gelen devlet geleneğinde, yöneticini denetleyecek olan üst kurumların işlevsiz kalması yüzünden, irelleyen zamanlarda RF genelinde Vladimir Putin'in etkisini hissettirmesine olanak sağlamıştır.

Hipotez 3. Soğuk Savaş sonrasında, NATO'nun Avrupa genelinde önemli bir askeri güç olarak kalmasıyla kilit bir örgüte dönüşmesi, Putin döneminde RF'nin Yakın Çevre

Doktrini bağlamında Doğu Avrupa, Güney Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde, etkisini artırmasına olanak sağlamaktadır.

H. 3.1 Rusya'nın tarihsel perspektif bağlamında yayılcı bir politika izleyerek, bölge ülkeleri üzerinde etkisini artırmaya yeltenmesi, Sovyetler Birliği sonrası yeni kurulmuş olan RF hükümeti tarafından "Yakın Çevre Doktrini" stratejilerinin oluşturularak, uygulamaya koyulmasına olanak sağlamıştır. Özellikle, NATO'nun hızla doğuya doğru genişleme konsepti, RF devlet başkanı Putin tarafından önemli bir ulusal güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Putin bu doğrultuda, bilhassa batı yönümlü politika izleyen Ukrayna ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne karşı askeri girişimlerde bulunarak, bir taraftan bu ülkelerin olası bir AB ve NATO üyeliğini bloke ederken, bir taraftan da batıya karşı kendi politik, ekonomik, kültürel, askeri ve istihbari gücünü bu bölgelerde güçlendirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda Yakın Çevre Doktrini, RF'nin kendi etkisini bölgede koruması için hayati öneme sahiptir.

Özellikle birinci bölümde uluslararası ilişkileri teorileri ile kavramları üzerinden, ulusal güvenlik yaklaşımının genel tanımı araştırılmış ve bu tanım üzerinden RF'nin uyguladığı stratejilerin Realist güvenlik politikaları olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle tarihsel perspektiften ve Rusya'nın devlet oluşumu üzerinden bakacak olursak, burada Rusya'nın Çarlık Rusya'sı döneminden günümüze kadar, ister bölge ülkeleri üzerinde isterse de küresel ölçekte, çoğu zaman Realizm'e dayalı askeri güç stratejilerini uyguladığı görülmektedir. Bu güce dayalı realist politikalar ve stratejiler, günümüzde hala devam eden RF ile Ukrayna arasındaki savaşında olduğu üzere, uluslararası sistemi olumsuz yönde etkilemektedir.

Kaynakça:

- Abbasov, A. Sovyet Sonrası Güney Kafkasya Ülkelerinin Askeri Güvenlik Politikaları. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7(2), 1382-1398.
- Akçay, N. (2008). 21. yüzyılda Türkiye'nin tehdit algılamaları ve güvenlik açılımları.
- Akdemir, E. (2014). Avrupa Birliği'nin Ukrayna Politikası: Eski Komşu mu? Yeni Aday mı?. *Karadeniz Araştırmaları*, (41), 61-75.
- Akkan, A. K. V. T. (2007). Değişen Güvenlik Algılamaları Işığında Tehdit ve Asimetrik Tehdit. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 3(5).
- Akpınar, İ. E., & Baysoy, E. Küreselleşmenin Güvenliğe Etkileri: Rusya'nın Güvenlik Stratejisi Üzerine Bir Değerlendirme.
- Aksoy, M., & Yasin, A. V. C. I. (2018). Amerikan Diplomasisinde Değişimin ve Manevi Motivasyonun Sürekliliği: Soğuk Savaş Dönemi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 1-15.
- Aliev, İ. (2019). Yeltsin sonrası Rusya'nın Orta Asya politikası (*Master's thesis, Sakarya Üniversitesi*).
- Alptekin, G. (2022). Rusya'nın Yakın Çevresini Koruma Politikası ve Soğuk Savaş İzlenimleri (2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve 2014 Ukrayna). *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 5(1), 164-204.
- Ambrosio, T. (2001). Russia's quest for multipolarity: A response to US foreign policy in the post cold war era. *European Security*, 10(1), 45-67.
- Ancak, O. (2020). Yeni Avrasyacılık Bağlamında Güney Kafkasya'da Türkiye ve Rusya. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75(3), 1113-1144.
- Andı, A. F. (2021). Alexander Wendt'in inşacılık anlayışını göre 16. yüzyıl Osmanlı imparatorluğu ve İpsnyol İmparatorluğu çatışmasının tahlili (*Doctoral dissertation*,

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı).

Arbatov, A. G. (2000). The transformation of Russian military doctrine: lessons learned from Kosovo and Chechnya. *George C Marshall Center Apo AE 09053 European Center For Security Studies.*

Arslan, H. (2013). John Locke'un siyaset felsefesinin temelleri üzerine bir deneme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 181-204.

Ataç, Ö. Ü. K. K. *Güvenlik Yazıları.*

Åtland, K. (2020). Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs*, 36(2), 122-139.

Ayan, K. B. (2007). Rus Dış Politikasında Sovyet Mirası.

Baharçipek, A., & İnan, C. E. (2013). Dış Politika'nın Belirlenmesinde Ulusal Güvenlik Algısının Rolü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 101-120.

Bakan, S. *Savaş, Dünya Ekonomisi ve Finansal Piyasalar İçin de Felaktet mi?.* *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(2), 59-74.

Bakan, S., & Şahin, S. (2018). Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(2), 135-152.

Bakshi, J. (2000). Russia's national security concepts and military doctrines: Continuity and change. *Strategic Analysis*, 24(7), 1267-1284.

Başcılar, M., Karataş, M., & Güre, M. D. P. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşı, Zorunlu Göç ve İnsani Koridorlar: Sosyal Hizmet Bağlamında Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 794-805.

Başkan, M. Y. Liberalizm ve Türk Siyasal Hayatında Liberal Eğilimler. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 167-208.

- Bayat, C. (2018). Rusya-Libya İlişkileri ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Libya'ya Yönelik Askeri Müdahale Tartışmaları Sırasında Rusya'nın Politik Tutumu. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 169-205.
- Baylan, M. *Sosyal Güvenliğin Düşünsel Temelleri. GÜ İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 1(1), 70-95.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 69-85.
- Bekalp, B. (2019). Frankfurt Okulu'nun Temel Eleştirisi ve Amaçları. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2019 (1), 15-24.
- Beşlioğlu, Z. (2017). Gaziantep'teki Suriyeli Sığınmacılar Üzerinden Güvenlik Politikası ve Neoliberalizm Eleştirisi.
- Birdiqli, F. (2011). Ulusal güvenlik kavramının tarihsel ve düşünsel temelleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), 149-169.
- Birdiqli, F. (2011). Yeni ulusal güvenlik politikalarının metaekolojik temelleri ve Türkiye'nin ulusal güvenliği.
- Birdiqli, F., & Başurğan, A. (2017). Güvenlik Politikalarının Konstrüktivist Bir Unsuru Olarak Güvenlik Kültürü ve Türkiye Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 58-78.
- Birdiqli, F. Güvenlik Kültürü. *Güvenlik Çalışmaları*, Editör Oktay Bingöl ve Ali Bilgin Varlık, 1, 1-20.
- Birdiqli, F. Neoliberalizm'in Ulusal Güvenlik Siyasaları Üzerindeki Etkileri ve Türkiye'nin Güvenlik Siyasası Üzerine Bir İnceleme.
- Blum, Y. Z. (1992). Russia takes over the Soviet Union's seat at the United Nations. *Eur. J. Int'l L.*, 3, 354.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dördlüsü. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 1-47.

- Bratersky, M. (2016). The evolution of national security thinking in post-Soviet Russia. *Strategic Analysis*, 40(6), 513-523.
- Buyar, C., & Şener, U. Tarihi Perspektiften, Sosyo-Ekonomik Değerler Açısından Rusya-Ukrayna Savaşı ve Orta Asya Ülkelerine Etkileri. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 136-149.
- Cankara, P. Ö., & Cankara, Y. (2007). Vladimir Putin döneminde Rus dış politikasında yapılan değişiklikler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007(15), 193-212.
- Cural, A. (2011). Bush doktrini ve askeri gücün önalcı ve önleyici savaş kapsamında kullanılması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı*, (s 10).
- Çalış, Ş., & Özlük, E. (2007). Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 225-243.
- Çelik, E., & Ürer, L. Barışı Kurma ve Sürdürme Çabaları.
- Çelik, S. 2022 Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali: AB Entegrasyonu İçin Yeni Dönem. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 521-533.
- Chifu, I. (2022). Putin's Policy in Ukraine: A Destructive, Ugly Attrition Based War, Fought Aimlessly, *For The Sake of War. International Scientific Conferince "Strategiesxxi"*, 18(1), 72-80.
- Davis, C. (2002). Country survey XVI the defence sector in the economy of a declining superpower: Soviet Union and Russia, 1965-2001. *Defence and Peace Economics*, 13(3), 145-177.
- De Haas, M. (2007). Russia's Upcoming Revised Military Doctrine. Power and Interest News Report.
- De Spiegeleire, S. (1989). «New Thinking» In Soviet Military Doctrine. *Studia Diplomatica*, 187-212.

- Denizlioğlu, M. (2021). MÖ 47 Zela Savaşı'nın İnşacılık Teorisi Üzerinden İncelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 581-590.
- Denkel, Ç. (2019). Yeltsin sonrası dönem Putin'in siyasi pazarlama çalışmaları (2000-2008 dönemi) (*Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*).
- Demir, S. (2010). Dünden Bugüne Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6(11).
- Dimitrakopoulou, S., & Liaropoulos, A. (2010). Russia's National Security Strategy to 2020: A Great Power in the Making? *Caucasian Review of International Affairs*, 4(1).
- Diyarbakırlıoğlu, K. (2020). Avrasyacılık – Batıcılık İkilemi Çerçevesinde Ermenistan Siyasetine Analitik Bir Bakış. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(8), 3463-3490.
- Diyarbakırlıoğlu, K. (2020). Viktor F. Yanukoviç Dönemi Ukrayna'nın Avrupa Birliği ile İlişkilerini Berirleyen Dinamikler. *International Journal of Social Inquiry*, 13(1), 209-234.
- Doctrine, M. (1993). The basic provisions of the military doctrine of the Russian Federation.
- Doyle, R. B. (2007). The US national security strategy: Policy, process, problems. *Public Administration Review*, 67(4), 624-629.
- Duran, H., & Pusevsuran, N. (2016). Güvenlik, Enerji ve Pazar Ekseninde Çin'in Orta Asya Politikası. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 281-294.
- Duygu, N. (2015). Uluslararası Sistem Açısından Güvenlik ve Güvenlik Algısında Yaşanan Değişmeler. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği (TUIÇ)*.
- Düzdaban, E. (2020). Bölgesel kolektif güvenlik arayışları: Orta Asya örneği.
- Düzgün, D. M. (2020). Realizm Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişme Evreleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(47), 256-276.

- Eisenstadt, M., & Pollack, K. M. (2001). Armies of snow and armies of sand: The impact of Soviet military doctrine on Arab militaries. *The Middle East Journal*, 549-578.
- Elma, F. (2009). Sovyet Sonrası Rusya ve Orta Asya.
- Emeklier, B. (2011). Thomas Hobbes ve John Locke'un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 7(13).
- Engström, M. (2014). Contemporary Russian messianism and new Russian foreign policy. *Contemporary Security Policy*, 35(3), 356-379.
- Erdem, T., & Armağan, Ö. R. K. İ. Uluslararası İlişkilerde Klasik Askeri Güç Anlayışının Evrimi: Dış Uzay Sahası. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-28.
- Erdinçler, R. E. (2021). Türkiye’de Ulusal Güvenlik Politikaları ve Savunma Sanayii Yönetimi İlişkisi.
- Erdoğan, S. *EH CARR*’ın “Yirmi Yıl Krizi 1919-1939” Kitabında Birinci Dünya Savaşı ve Sonrası Düzen. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 11-24.
- Ereker, A. F. (2019). NATO’nun Güvenlik Anlayışı ve Stratejik Konseptleri. *Güvenlik Yazıları*, 4.
- Ergül, O. (2012). Rus Dış Politikasında Bölgeselleşme ve Rusya’nın Entegrasyon Stratejisi: Avrasya Ekonomik Topluluğu. *In International Conference on Eurasian Economies* (pp. 468-476).
- Ergüven, N. S. (2016). Uluslararası hukuk açısından güvenlik kavramının teorik temelleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(3), 771-836.
- Erkan, S. (2016). 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (17), 41-64.
- Erman, K. (2017). Jeopolitik teoriler ve Afganistan. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 394-420.

- Ertan, E. R. O. L. Dil ve Güvenlik: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Azınlık Dili Politikası. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 15(23), 297-316.
- Fabrichnikov, I. S. (2021). National Fencing Doctrine. *Russia in Global Affairs*, 19(3), 150-155.
- Facon, I. (2017). Russia's national security strategy and military doctrine and their implications for the EU.
- Federation, R. (2000). National Security Concept of the Russian Federation (10 January 2000).
- Federation, R. (2010). The Military Doctrine of the Russian Federation, approved by Russian Federation presidential edict on 5 February 2010, published on the Russian presidential website on February 8. Translation by Open-Source Center via World News Connection.
- Federation, R. (2016). Russian National Security Strategy, December 2015 — Full-Text Translation. Instituto Espanol de Studios Estrategicos website. <https://web.archive.org/web/20160409130935/http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31dec2015.pdf>.
- Fedorenko, V., & Fedorenko, M. (2022). Russia's Military Invasion of Ukraine in 2022: Aim, Reasons, and Implications. *Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem*, 14(1), 7-42.
- Felker, E. J. (1994). OZ Revisited: Russian Military Doctrinal Reform in Light of Their Analysis of Desert Storm. *Air Univ Maxwell Afb Al School of Advanced Airpower Studies*.
- Gambetti, Z. (2009). İktidarın dönüşen çehresi: Neoliberalizm, şiddet ve kurumsal siyasetin tasfiyesi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (40), 145-166.
- Görgen, İ. (2022). Kırım'ın Jeopolitik Önemi ve Kırım Türkleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 283-300.

- Gölcü, A., & Nurlanova, A. (2022). Savaşın Söylemi, Söylemin Savaşı: Sputnik Haber Ajansının Rusya-Ukrayna Çatışması Haberlerinin Söylemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49), 231-250.
- Güçlü, İ. Uluslararası Güvenlik İlişkileri ve Stratejileri.
- Güher, A. (2019). Kolektif güvenlik anlaşması örgütü ve Özbekistan (*Master's thesis, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü*).
- Gulnar, M., & Katman, F. (2019). Syria Policy of Russia as a Permanent Member of the United Nations Security Council. *European Researcher. Series A*, (10), 156-162.
- Güneş, U. (2022). Rusya Federasyonu (RF) – Ukrayna “Savaşı”, Bölgesel Güvenlik ve Avrupa Güvenliği ile Güvenlik ve Silahsızlanma Düzenlemeleri Üzerine Olası Etkileri. *Türkiye Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 1-19.
- Hamilton, R. E. (2018). A Ten-Year Retrospective on the Russia-Georgia War. *Foreign Policy Research Institute*.
- Hasanoğlu, M., Memmedov, A., & Maharramov, B. (2020). İkinci Karabağ Savaşı Sonrası Azerbaycan – Türkiye İlişkileri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(3), 522-529.
- Hazard, J. N. (1945). National Security and the Soviet Union. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 241(1), 151-159.
- Heusala, A. L. (2018). The Soviet legacy of ‘national security’ in Russian migration policy. *Russian Politics*, 3(3), 430 – 450.
- İlhan, Ş. K. Rusya’nın Güvenlik Stratejisi Çift Sınır Ve Rusya-Ukrayna Savaşı Örneği. *Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 4(2), 180-203.
- İsmayıl, E. (2016). Rusya’nın Avrasya Birliği Politikası. *Avrasya Etüdüleri*, 49(1), 125-151.
- İşyar, Ö. G. (2008). Günümüzde uluslararası güvenlik stratejileri: kavramsal çerçeve ve uygulama. *Gazi Akademik Bakış*, 2(3), 1-42.

- İyiat, B. (2020). Uluslararası İlişkiler Disiplininde Güvenlik Kavramı ve Kopenhagen Okulu. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 3-13.
- Jones, S. G. (2022). Russia's ill-fated invasion of Ukraine: lessons in modern warfare.
- Kahraman, H. A. (2019). Ukrayna ve Gürcistan'ın Ulusal güvenlik Stratejileri (*Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)*).
- Kaleli, S., & Denkel, Ç. (2019). Yeltsin Sonrası Dönem Putin'in Siyasal Pazarlama Çalışmaları 2000-2008 Dönemi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(1), 289-308.
- Kamacı, F. (2021). Güvenlik Politikalarının Geleneksel İki Yüzü: Realizm ve İdealizm. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 85-95.
- Karabulut, A., & Değer, F. (2015). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı ve Realist Yaklaşım'a Genel Bakış. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 69-79.
- Karabulut, B. (2011). Helsinki'den Astana'ya Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT): AGİT'in geleceği üzerine bir değerlendirme. *Gazi Akademik Bakış*, 4(8), 69-93.
- Karabulut, B. (2014). Birinci Dünya Savaşı ve Uluslararası İlişkilerde İdealizmin Yükselişi. *Gazi Akademik Bakış*, 8(15), 57-72.
- Karabulut, B. (2015). Birleşmiş Milletler'in Küresel Güvenlikteki Rolü ve Çevre Güvenliği Bağlamında Karadeniz Havasındaki Faaliyetleri. *Karadeniz Araştırmaları*, (48), 43.
- Karabulut, B. (2021). Uluslararası İlişkiler Kuramlarının Güvenlik Yaklaşımları: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 51-87.
- Karakoç, E. (2008). Türkiye'nin uluslararası güvenlik stratejileri.
- Karasoy, H. A. (2022). Hibrit, Asimetrik ve Vekalet Savaşları: 2022 Rusya-Ukrayna Savaşını Üçlü Sacayağı Üzerinde Bir İnceleme. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 44-56.

- Karimova, N. (2019). Rusya'nın Kafkasya politikası ve Azerbaycan ile ilişkileri (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Kavıracı, O. (2020). Klasik Realizm-Güvenlik İlişkisi Çerçevesinde Türkiye'nin İç Güvenlik Politikaları (1923-1960). *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(Armağan Sayısı), 117-128.
- Keohane, R. O., & Joseph, N. Y. E. (2015). Güç ve karşılıklı bağımlılığı yeniden ele almak. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(46), 79-104.
- Kesik, F. (2014). *Eğitim yönetiminde çoğul bir ses: Eleştirel kuram. Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(2), 93-133.
- Keskin, M. (2015). Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 3(2), 45-62.
- Kıyıcı, H. (2012). Uluslararası ilişkiler teorilerinde güvenlik kavramı (Master's thesis, Akdeniz Üniversitesi).
- Kızıltoprak, A.A.T. Suriye Krizi Bağlamında Vladimir Putin'in Siyasal İmajı. Türkiye ve Rusya, 101.
- Kireççi, M. A., & Tezcan, S. (2015). Kırım'ın kısa tarihi. Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, Ankara-2015.
- Knotts Jr, K. L. (1991). Mikhail Gorbachev's 'New Thinking' Implications for Western Security. Naval Postgraduate School Monterey CA.
- Kocatepe, Ö. F. Türk Cumhuriyetleri'nin Bölgesel Güvenlik Kaygıları Bağlamında Uluslararası Örgütlerle İş Birliği. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 130(257), 407-434.
- Koçak, M. (2015, August). Bölgesel Çatışmadan Küresel Krize: Doğu Ukrayna. SETA.
- Koçer, G. (2007). Karadeniz'in Güvenliği: Uluslararası Yapılanmalar ve Türkiye. *Gazi Akademik Bakış*, 1(1), 195-217.
- Kolasi, K. (2014). Eleştirel Teori ve Güvenlik: Kimin İçin Güvenlik? Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı: Teorik Değerlendirmeler, 121-154.

- Kokoshin, A. A. (1998). *Soviet Strategic Thought, 1917-91*. MIT Press.
- Konak, A. (2019). Kırım'ın İlhakı ile Sonuçlanan Ukrayna Krizi ve Ekonomik Etkileri. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 80-93.
- Köktaş, N. A. (2015). Saakaşvili dönemi Gürcistan: iç ve dış politika üzerine bir değerlendirme. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 95-110.
- Kökyay, F. (2020). Neorealizm Kuramı ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz Enerji Politikası. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 9(3).
- Köroğlu, N. Ö., & Satymova, S. (2021). Ukrayna Ulus İnşasının Yapıtaşları ve Bugüne Yansımaları. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 525-534.
- Kropatcheva, E. (2015). The evolution of Russia's OSCE policy: from the promises of the Helsinki final act to the Ukrainian crisis. *Journal of contemporary European studies*, 23(1), 6-24.
- Kurunç, H., & Sönmezoğlu, F. (2012). Birleşmiş Milletler Müdahaleleri: Barışkoruma ve Barışa Zorlama Operasyonlarının İncelenmesi.
- Kutlu, İ. (2018). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları. *Bilge Strateji*, 10(19), 177-200.
- Kuzgunkaya, G. (2022). Donbas Savaşı'nın Ukrayna Milli Kimliğine Etkileri (Doctoral dissertation).
- Küçüksoğak, Ö. K. (2012). Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması. *Turan: Stratejik Arastirmalar Merkezi*, 4(14), 199.
- Küçükşahin, A. (2006). Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2(4).
- Küçükşahin, A., Uyar, E. Ö., Tahminciler, E., & Dinçer, D. (2008). Türkiye'nin Güvenlik Strateji Belgesi Nasıl Hazırlanmalıdır?. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4(7).

- Kürşat, K. A. N., & Hakan, U. L. U. (2022). Küreselleşmenin Rusya'nın Güvenlik Anlayışına Etkileri: Tehditler ve Cevaplar. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(3), 1609-1630.
- Kydyralieva, S. K., & Abdibaitova, B. (2018). Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Merkezî Asya'daki Etkinsizliği. *Bilge Strateji*, 10(18), 93-109.
- Larsen, H. (2022). NATO's Strategic Concept: Tempered Ambitions. *CSS Analyses in Security Policy*, (309).
- Light, M. (2003). In search of an identity: Russian foreign policy and the end of ideology. *Journal of Communist studies and transition politics*, 19(3), 42-59.
- Лобанов, С. А. (2021). Военная доктрина России и международное право. *Московский журнал международного права*, (4), 346-350.
- Mackintosh, M. (1970). Soviet strategic policy. *The World Today*, 26(7), 269-276.
- Mangir, D. Ş. (2020). Coğrafi ve Jeopolitik Eksende Neo-Avrasyacılık. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 193-208.
- Menzilcioğlu, M. (2018). Sovyetler Birliği'nin dağılmasından Kırım krizi'ne Karadeniz'de değişen jeopolitik dengeler.
- Metin, O. C. A. K. (2016). Hangi Öğeler Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerini Oluşturmalıdır? Bir İçerik Analizi. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26(1), 23-49.
- Murat, J. A. N. E. (2022). Rusya Federasyonu'nun Güvenlik Strateji Belgeleri Bağlamında Kırım İlhakı'nın Tarihsel-Sembolik ve Askeri-Jeopolitik Analizi. *International Journal of Social Inquiry*, 15(2), 415-436.
- Necefoğlu, A. (2017). Rusya federasyonu'nun güvenlik anlayışının neorealist perspektiften analizi (*Master's thesis, TOBB ETÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü*).
- Oberson, F. (2021). OSCE special monitoring in Ukraine. Between peace and conflict in the East and the West: Studies on transformation and development in the OSCE region, 47-75.

- Oğuzlu, T. (2019). NATO-Rusya ilişkileri.
- Orallı, L. E. (2021). Doğu Bloku'nun Yıkılması ve Avrupa Bütünleşmesinde Ortak Avrupa Evi Tezi. *TESAM Akademi Dergisi*, 8(2), 343-369.
- Osisanya, S. (2021). National security versus global security. UN Chronicle. <https://www.un.org/en/chronicle/article/national-security-versus-global-security>.
- Özarslan, B. B. (2014). Soğuk Savaş Sonrasında Kırım'ın ve Kırım Tatar Türklerinin Statüsü. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, (39), 97-135.
- Özcan, A. B. (2011). Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD'nin Güvenlik Stratejileri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(22), 445-466.
- Özdoğan, M. (2019). Realizm ve Neorealizm ve Neorealizm Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-24.
- Özerdem, A. (2015). Realizm, Güvenlik ve Çanakkale. *Uluslararası İlişkiler Tartışmalarında*, 165.
- Özdaşlı, E. (2012). Çin ve Rusya Federasyonu'nun Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 108-122.
- Özdemir, Ş., & Eminoğlu, A. Yeni Nesil Savaş: Rusya'nın Donbas'ta Uyguladığı Hibrit Savaş Yöntemi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 68-85.
- Özgen, C. (2021). 44 Günün Ardından: 2020 Karabağ Savaşı'nın Askeri Açısından Analizi. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 104-123.
- Özkural, N. (2015). Avrupa Birliği ve Rusya'nın Güç Alanları Arasında Kalan Ukrayna'da Yaşanan Halk Ayaklanmaları: "Turuncu Devrim" ve "Meydan Devrimi". *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 31-52.
- Özlem, T. A. N. Avrupa Birliği ve Türkiye Güvenlik ve Savunma İlişkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).

- Özsoy, N. K., & Kobak, Ö. (2019). Yugoslavya'daki Kimlik Çatışmalarının Sosyal İnşacılık Teorisi Kapsamında İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 207-219.
- Öztürk, S. (2013). Jeopolitiğin Rusya Federasyonu'na Etkilerinin Kuzey Kafkasya-Gürcistan-Güney Osetya Çerçevesinde İncelenmesi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9(17), 201 – 242.
- Panagiotou, R. A. (2011). The centrality of the United Nations in Russian foreign policy. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 27(2), 195-216.
- Pereira, P., Zhao, W., Symochko, L., Inacio, M., Bogunovic, I., & Barcelo, D. (2022). The Russian-Ukrainian armed conflict impact will push back the sustainable development goals. *Geography and Sustainability*.
- Pietkiewicz, M. (2018). The military doctrine of the Russian Federation. *Polish Pol. Sci. YB*, 47, 505.
- Polizada, F. (2022). Azerbaycan ile Ermenistan Arasında İkinci Karabağ Savaşı ve Rusya'nın Bu Savaşa Etkisi (*Doctoral dissertation*).
- Radikov, I. V. (2021). Russia's National Security Strategy 2021: Continuity and development.
- Remler, P. (2020). Russia at the United Nations: law, sovereignty, and legitimacy (Vol. 22). Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Putin, V. (2014). The military doctrine of the Russian Federation. President of the Russian Federation, December.
- Russia's, F. P. D. Foreign policy of the Russian Federation.
- Rusya'nın, B. G. P. (2021). Bölüm. Küreselden Yerele 21. Yüzyılda Siyaset, 5.
- Rüştü, K. A. Y. A. (2019). Orta Asya 'Bölgesel Güvenlik Kompleksi' ve Şangay İşbirliği Örgütü. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7, 53-71.

- Saluschev, S. (2014). Annexation of Crimea: Causes, analysis and global implications. *Global Societies Journal*, 2.
- Sancak, K. (2013). Güvenlik kavramı etrafındaki tartışmalar ve uluslararası güvenliğin dönüşümü.
- Sancaktar, C. Rusya’da Sosyalizmden Kapitalizme Geçiş (1992-2000): Neoliberalizm, Otoriterizm ve Çevreleşme.
- Sandıklı, A., & Emeklier, B. (2011). 21. yüzyılda yeni güvenlik anlayışları ve yaklaşımları. *Uluslararası Balkan Kongresi*, 28(29), 21-41.
- Sandıklı, A., & Emeklier, B. (2012). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm. Sandıklı (eds.), *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, İstanbul: Bilsam Yayınları, 3, 70.
- Sayan, H. R. (2022). Kırım’ın İlhakı ve Statü Dönüşümü (Doctoral dissertation).
- Selim, K. U. R. T. (2018). Neo-Avrasyacı Perspektiften Rusya Federasyonu’nun Güvenlik Algısı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14(28), 91-125.
- Selim, K. U. R. T. (2019). Dugin’in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye’nin Yeri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(31), 425-467.
- Semercioğlu, H. (2016). Machiavelli’nin Perspektifinden Bugünün Uluslararası İlişkileri. *Journal of International Social Research*, 9(44).
- Semerikov, V. (2013). KGAÖ’nün Kolektif Güvenlik Sistemi. *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*.
- “Shanghai Cooperation Organisation” Erişim tarihi: 10.11.2022, Erişim adresi: <https://www.mfa.gov.tr/shanghai-cooperation-organization.en.mfa>
- Shchelin, P. (2016). Russian National Security Strategy: Regime Security and Elite’s Struggle for ‘Great Power’ Status. *Slovo*, 28(2), 85-105.
- Sokov, N. (2000). Russia’s new national security concept: the nuclear angle. Monterey Institute of International Studies, Center for Nonproliferation Studies Web Report.

- Sosyal, E. K., & İren, A. A. (2019). Yeni Tehditler ve Küreselleşmenin Türk Dış Politikasına Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(33), 188-204.
- Sönmez, A. S. (2010). Moskova'nın Kutuplaşma Çabaları: Putin Dönemi Rus Dış Politikası. *Avrasya Etüdleri*, 37(1), 37-76.
- Sönmez, A. S. (2011). Putin Yönetimi'nin Güney Kafkasya Politikası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 95-116.
- Sönmez, S. (2010). Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikaları'nın Analizi. *Gazi Akademik Bakış*, 3(6), 73-96.
- Srinivas, J. (2017). Re-Emergence of Russian Foreign Policy Under Putin Regime. *Indian J. Soc. & Pol*, 4(03), 69-73.
- Stoner, K., & McFaul, M. (2015). Who Lost Russia (This Time)? Vladimir Putin. *The Washington Quarterly*, 38(2), 167-187.
- Strode, D. L., & Strode, R. V. (1983). Diplomacy and Defense in Soviet National Security Policy. *International Security*, 8(2), 91-116.
- Şabanov, M., & Onulduran, E. (2011). Rusya Federasyonunun Güney Kafkasya Politikası.
- Şengöz, M. Türkiye Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik Paradigması Üzerine Bir Değerlendirme. *Takvim-i Vekayi*, 8(1), 1-71.
- Taşar, M. M. (2001). Kremlin'deki Yeni Çar: Vladimir Vladimiroviç Putin. Kadim Komşumuz Yeni Rusya, (İstanbul: Ülke Kitapları, 2001).
- Tatlı, U. (2018). Yumuşak güç çerçevesinde Rusya Federasyonu dış politika konseptleri ve pratikleri (*Master's thesis, TOBB University of Economics and Technology, Graduate School of Economics and Social Sciences*).
- Tellal, E. (2010). Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun dış politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(03), 189-236.

- Telli, F. Edward Hallett Carr, The Twenty Years' Crisis, 1919-1939. *Arşiv Dünyası*, 7(2), 162-164.
- Tokatlı, S. G. Klasik Realizm ve Neorealizm Kuramının İncelenmesi: Devlet Kavramına Yönelik Analiz. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(21), 122-141.
- Tolles, W., Yonas, G., Etter, D. M., Goldblatt, M., Fainberg, T., Murday, J., ... & Lau, C. (2003). National Security. In *Converging Technologies for Improving Human Performance* (pp. 327-361). Springer, Dordrecht.
- Trachsler, D. (2012). The OSCE: Fighting for Renewed Relevance. *CSS Analyses in Security Policy*, 110.
- Turan, S., & Köroğlu, N. Ö. (Eds.). (2017). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar. *Transnational Press London*.
- Tüysüzoğlu, G. (2011). Ukrayna'da Turuncu Devrim'in Sonu. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 2(3).
- Uğrasız, B. (2003). Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm.
- Uğuz, A. (2016). Liberalizmde güvenlik kavramı ve uluslararası güvenliğe getirilen çözümler. *V. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı II*, 85-98.
- Utku, T. (1999). Kırım'ın Karadeniz jeopolitiği Ve Jeostratejisindeki önemi (*Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)*).
- Uyaniker, H. B. (2018). Kırım Sorunundan Donbas Savaşına Rusya-Ukrayna Uzlaşmazlığı. *Karadeniz Araştırmaları*, (59), 137-168.
- Varlık, O. B. A. B. (2020). Güvenlik Çalışmaları.
- Warner III, E. L. (1989). The Defense Policy of the Soviet Union. Rand Corp Santa Monica CA.
- Yalçın, H. B. (2018). Ulusal Güvenlik Stratejisi: ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin. SETA Kitapları.

- Yanık, L. K. (2015). Liberalizm: Bir Yazın Değerlendirmesi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(46), 34-55.
- Yapıcı, M. İ. Rusya-NATO İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği.
- Yapıcı, U. (2007). Yeni Soğuk Savaş Putin, Rusya ve Avrasya. *Hiperlink eğit. ilet. yay. san. tic. ve ltd. sti ...*
- Yesevi, Ç. G. (2013). Orta Asya'da İşbirliği ve Bütünleşme: Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü Örneği.
- Yıldız, M. Rusya – Ukrayna Savaşında Rusya'yı Anlamak: Tek Sorumlu Putin mi? *Akademik Hassasiyetler*, 9(19), 143-168.
- Yılmaz, E. A., Hatice, Öziç., & Akbulut, A. (2016). Güvenlik Özgürlük Dengesi Bağlamında Türkiye'deki "İç Güvenlik Paketi" Tartışmaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 132-146.
- Yılmaz, R. (2010). Bağımsızlık Sonrası Dönemde Rus-Gürcü İlişkileri ve Kırılma Noktaları. *Avrasya Etüdüleri*, 38(2), 21-42.
- Yılmaz, S. (2015). Yeni Avrasyacılık ve Rusya. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 16(34), 111-120.
- Yılmaz, S. (2016). Kazakistan'ın Türkiye politikası.
- Yiğit, H. (2017). Orta Doğu'daki Güvenlik Sorunlarının Bölgesel Güvenlik Yapılanmasına Etkisinin Analizi (Doctoral dissertation, Bursa Uludağ University (Turkey)).
- Yiğit, S., & Gülbiten, G. (2018). Rusya'nın Güney Kafkas Dış Politikası: Dağlık Karabağ ve Hazar Denizi. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 5(2), 1-30.
- Yolcu, F. H. Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Teori.
- Yorulmaz, M. (2014). Değişen Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde "Değişmeyen" Güvenlik Paradoksu. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 103-135.

- Yusuf, A. V. A. R. (2021). Avrupa Birliği'nin Rusya-Gürcistan ve Rusya-Ukrayna Çatışmalarına Karşı Tutumu: Almanya ve Fransa'nın Liderlikleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 13(24), 310-321.
- Zamascikov, S. (2019). Gorbachev and the Soviet military. In Gorbachev and the Soviet Future (pp. 65-89). Routledge.
- Zengin, A. K. (2019). Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenlik politikalarına yön veren belgeler ve etki eden güvenlik yaklaşımları (*Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü*).
- Zengin, A. K. (2020). 21. Yüzyılda Rusya Federasyonu'nun Güvenlik Belgeleri: Neo Realist Teori Çerçevesinde Bir Analiz. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(55), 1707-1718.